

Jaishankar Ganapathy og Susanne Søholt

Store møter – små steder

Møter og møtesteders betydning i
flerkulturelle bomiljø

Utviklingsprogrammet for flerkulturelle bomil-

BYGGFORSK

Norges byggforskningsinstitutt

Jaishankar Ganapathy og Susanne Søholt

Store møter – små steder

Møter og møtesteders betydning i
flerkulturelle bomiljø

Utviklingsprogrammet for flerkulturelle bomil-

Prosjektrapport 286– 2000

Prosjektrapport 286
Jaishankar Ganapathy og Susanne Søholt
Store møter – små steder
Møter og møtesteders betydning i
flerkulturelle bomiljø
Utviklingsprogrammet for flerkulturelle bomiljø

Emneord: flerkultur, kommunikasjon, dialog, møte-
steder, bomiljø

ISSN 0801-6461
ISBN 82-536-0703-2

200 eks. trykt av
S.E. Thoresen as
Innmat:100 g Kymultra
Omslag: 200 g Cyclus

© Norges byggforskningsinstitutt 2000

Adr.: Forskningsveien 3 B
Postboks 123 Blindern
0314 OSLO
Tlf.: 22 96 55 55
Faks: 22 69 94 38 og 22 96 55 42

Forord

Denne studien handler om møter og møtesteders betydning for samhandling og dialog mellom beboere i flerkulturelle boligområder. Prosjektet inngår i Byggforsks arbeid med *Utviklingsprogrammet for flerkulturelle bomiljø (1997 – 2000)* som er finansiert av Husbanken og Kommunal- og regionaldepartementet. Et mål for utviklingsprogrammet er å fremme forståelse, samarbeid og deltakelse i flerkulturelle boligområder.

Hensikten med dette prosjektet har vært å utvikle kunnskap om møtesteders betydning i forhold til kommunikasjon, lokal samhandling og integrasjon mellom og i grupper av beboere med ulik bakgrunn. Studien prøver å avdekke hva som stimulerer og hva som hindrer møtet mellom mennesker med opphav i ulike deler av verden. Kunnskap om møstedenes betydning for utvikling av dialog og samhandling mellom beboere, vil kunne styrke den sosiale planleggingen og oppfølgingen av flerkulturelle boligområder.

En spesiell takk til informantene som delte sine erfaringer og gjorde feltarbeidet mulig.

Sosiolog Hilde Krogh har vært en viktig samtalepartner under feltarbeidet. Sosiolog Oddrun Sæter har hatt oppgaven som kvalitetssikrer og har i den anledning kommet med verdifulle kommentarer. Sosialantropolog Olaf Holmboe har kommet med nyttige kommentarer og innsats i slutfasen. Sekretær Helene Hannestad har vært behjelpelig med korrektur og oppretting.

Feltarbeidet er gjennomført av sosialantropolog Jai S. Ganapathy. Rapporten er skrevet av Ganapathy og statsviter Susanne Søholt.

Oslo mai 2000

Thorbjørn Hansen
Avdelingssjef

Susanne Søholt
Prosjektleder

INNHALDSFORTEGNELSE:

PROLOG	7
SAMMENDRAG	8
1 INNLEDNING	12
1.1 HENSIKTEN MED Å STUDERE MØTESTEDER	12
1.2 PROBLEMSTILLINGER	12
1.3 RAPPORTENS OPPBYGGING.....	13
1.4 BEGREPER I DEBATTEN.....	14
2 METODE	21
2.1 CASESTUDIER.....	21
2.2 DATAINNSAMLING: FELTARBEID OG INTERVJU	21
3 EN FENOMENOLOGISK TILNÆRMING	23
4 MØTER OG MØTESTEDER	26
4.1 MØTER.....	26
4.2 MØTE ELLER TREFFE?	27
4.3 AVGRENSNING OG SPESIFISERING AV UNDERSØKELSENS TEMA.....	28
5 ”IMAGINARY HOMELANDS”: LOKALOMRÅDET TØYEN/GRØNLAND	29
5.1 BYDEL GAMLE OSLO	29
5.2 LOKALOMRÅDET GRØNLAND/NEDRE TØYEN	29
5.3 FLERSPRÅKLIGE HONNINGKRUKKER	30
5.4 NÆRINGSVIRKSOMHETER SOM MØTESTEDER	31
5.5 TØYEN KIRKE	35
5.6 DEN AFRIKANSKE KIRKEN	38
5.7 KIRKER SOM MØTEPLASS PÅ GRØNLAND/NEDRE TØYEN	39
5.8 URTEHAGEN KULTURSENTER	39
5.9 FRILUFTSENTERET I GAMLE OSLO (FRIGO), ET MØTESTED FOR BARN OG UNGDOM	40
5.10 GAMLE OSLO AKTIVITETSHUS (GOA)	44
5.11 FLERKULTURELT ELDRESENTER PÅ GRØNLAND.....	46
5.12 GRØNLANDS TORG	48
5.13 OPPSUMMERING: MØTESTEDER PÅ GRØNLAND/NEDRE TØYEN.....	49

6	"FAR FROM THE MADDING CROWD": LOKALOMRÅDET GRANSDALEN	55
6.1	BYDEL FURUSET	55
6.2	LOKALOMRÅDET GRANSDALEN	55
6.3	FURUSET KIRKE: "ET STED Å VÆRE – ET STED Å LÆRE"	57
6.4	NORSKKURS FOR INNVANDRERKVINNER	57
6.5	MANDAGSKLUBBEN	58
6.6	NATTKAFÉ FOR UNGDOM I KIRKEN	63
6.7	KIRKEN SOM MØTESTED FOR KVINNER OG UNGDOM PÅ FURUSET	64
6.8	FURUSET SENTER	65
6.9	FURUSET BIBLIOTEK	65
6.10	FRIVILLIGHETSSENTRALEN	66
6.11	FURUSET HANDIKAPLAG: "ALDRI VÆRT PÅ MØTER"	67
6.12	BAKERIET MED KAFÉ	68
6.13	OPPLEVELSE AV FURUSET SENTER SOM MØTEPLASS	68
6.14	ANDRE MØTESTEDER I GRANSDALEN	69
6.15	FURUSET DAGSENTER	69
6.16	UTENDØRS MØTEPLASSER	70
6.17	ENDRING AV MØTESTEDSSTRUKTUREN I GRANSDALEN	72
6.18	SANKSJONER I EGET BOMILJØ	72
6.19	OPPSUMMERING: MØTESTEDER I GRANSDALEN	73
7	Å MØTES ELLER IKKE MØTES	76
7.1	VOKSNE, FÅ "NATURLIGE" STEDER Å TREFFE ANDRE	76
	MED ANNEN BAKGRUNN ENN EN SELV	76
7.2	LOKALE MØTESTEDERS BETYDNING	78
8	KJENNETEGN VED MØTESTEDER SOM FUNGERER	80
9	TIL PLANLEGGERE AV MØTESTEDER I FLERKULTURELLE BOMILJØ	85
	EPILOG	86
	ARILD NYQUIST; UGLEDIKT	86
	LITTERATURLISTE	87
	VEDLEGG:	90
	INTERVJUGUIDE FOR BRUKERE	90
	INTERVJUGUIDE FOR LEDERE	91

PROLOG

”Den fremmede kan ikke forvente å bli underholdt på samme måte som en gjest. Dette ville nemlig kreve en spesiell underforstått overenskomst hvorpå den fremmede anses som en del av et hushold i en periode. Den fremmede kan bare hevde en rett til et tilholdssted, for alle mennesker har en rett til å innfinne seg i andres samfunn i kraft av deres felles eie av jordas overflate. Siden jorda er en kule, kan ikke menneskene spre seg over et uendelig område, men må nødvendigvis tolerere hverandres selskap. Og ingen har noen opprinnelig større rett enn andre til å besitte en spesiell del av jorda. Menneskenes samfunn er atskilt av ubeboelige områder, som hav og ørken. Til tross for dette kan skip eller kameler (ørkenes skip) gjøre det mulig for menneskene å nærme seg hverandre over eieløse strøk og bruke retten til jordas overflate, som menneskene har til felles, som en inngangsport til samhandling”

(Kant 1795/1992: 106)¹.

¹ Oversatt av Hilde Krogh.

Sammendrag

Denne undersøkelsen om møtesteder inngår som en del av *Utviklingsprogrammet for flerkulturelle bomiljø (1997 – 2000)* ved Byggforsk. Undersøkelsen handler om møter og møtesteders betydning for samhandling, dialog og utvikling av forståelse mellom beboere i boligområder med en flerkulturell befolkning.

Ulike boligområder, ulike møtesteder

Vi har tatt utgangspunkt i to flerkulturelle boligområder i Oslo. Det ene er en drabantby i bydelen Furuset. Det andre er et sentrumsområde i bydel Gamle Oslo. Begge områdene har en høy andel beboere med innvandrerbakgrunn fra ikke vestlige land. Bydelene er de forskjellige både med hensyn til bebyggelsesstruktur, næringsstruktur og hva slags møteplasser som finnes og brukes i bydelene. Drabantbyen preges av forholdsvis enhetlig blokkbebyggelse i store grøntområder med få bilveier, mens området i indre by består av gammel kvartalsbebyggelse, med nybygg innimellom og få grøntområder. På Furuset er de fleste funksjoner skilt. Her bor man et sted, kjører bil og parkerer et annet og handler et tredje. Det innebærer at en må flytte seg fra et område til et annet når en skal skifte aktivitet. I indre by er de ulike funksjonene mye mer blandet. Her ligger butikker og annen servicevirksomhet i 1.etasje i bolighusene, og kirker og moskeer ligger innimellom boligbebyggelsen. Det er få uteområder utenom gårdsrommene, men de som finnes er ofte lagt til rette for at de skal kunne brukes av beboere og forbipasserende. Sentrumsområdet vi har valgt er preget av storbykvaliteter som f.eks. kafeer og restauranter. Drabantbyen har på sin side få møtesteder som vi forbinder med storbyen.

Møtestedene i områdene er preget av at de ligger i forskjellige bydeler. På Furuset er de møtestedene vi har besøkt i stor grad knyttet til to bygg; kjøpesenteret og kirken. Her finnes flere aktiviteter på samme sted, men adskilt fra boligbebyggelsen. De er lette å finne hvis man oppsøker senteret eller kirken. Møtestedene vi har oppsøkt på Grønland/ Nedre Tøyen ligger derimot spredd rundt i området. Mange av dem må man vite om for å finne. Næringsvirksomheten og møtestedene på Furuset gir ingen umiddelbare signaler om at de befinner seg i en bydel med en høy andel beboere med innvandrerbakgrunn. På Grønland er derimot mye av næringsvirksomheten drevet av innbyggere med innvandrerbakgrunn. Navnene på virksomhetene har etniske navn, varene i butikkene har tilknytning til etniske grupper og spisesteder minner om spisesteder i deler av verden hvor mange av innvandrerne kommer fra. Beboere på Furuset og i andre bydeler reiser *til* Grønland for å oppsøke små møtesteder hvor de kan få kontakt med mennesker fra egen gruppe eller andre, for noen som en erstatning for manglende nabokontakt. På den annen side har Furuset andre og mer tilrettelagte møtesteder for å fange opp beboere i bydelen som kan ha glede av å treffe andre fra området innenfor en "trygg ramme".

Å møtes eller treffes?

I undersøkelsen har det kommet frem at mennesker med ulik bakgrunn forstår forskjellige ting med begrepet møtes. Mens begrepet er forholdsvis nøytralt på norsk, assosierer mange andre "møte" med offentlige instanser. Å komme på møte eller å møtes innebærer for mange plikt

og ubehagelige situasjoner. Å møte venner handlet ikke om å møtes, men om å treffes. Det var forbundet med frivillighet og hygge. Andre språk viste seg å ha flere begreper enn vi har på norsk, og som ga tydelige signaler om hvilken type møte det dreide seg om. Når det inviteres til møte i bomiljøet er det derfor mange som vil assosiere det til noe offentlig og formelt, mer enn en hyggelig sammenkomst. Bevisst bruk av begreper i forhold til hva vi ønsker å oppnå med lokale møtesteder og samhandling mellom beboere med ulik bakgrunn, kan derfor få konsekvenser for hvem som kommer, hvem som omgås og hva slags samhandling som utvikler seg.

Lokale møtesteder

I undersøkelsen har vi kommet over få lokale møtesteder som bare retter seg mot en bygård, et kvartal eller et borettslag. Flere informanter opplevde det som friere å bruke møtesteder som ikke var direkte knyttet til eget bomiljø, men som likevel lå i nærheten. I det nære bomiljøet hevdet flere at de opplevde at egen deltakelse var forbundet med negative sanksjoner fra naboer eller representanter for styret. Dette gjaldt i særlig grad beboere med innvandrerbakgrunn. I motsetning til i bomiljøet, opplevde de å være velkommen på møtesteder i nærmiljøet. De hadde en følelse av å bli satt pris på og akseptert, uten forventninger om at de måtte forandre seg for å bli likeverdige deltakere med de norske.

Møtestedene bidro til ulike typer relasjoner:

- Kjennskap og nettverk mellom beboere med samme innvandrerbakgrunn
- Kjennskap og nettverk mellom beboere med ulik innvandrerbakgrunn
- Kjennskap og nettverk mellom beboere med norsk og innvandrerbakgrunn

De ulike typene relasjoner forekom på flere av stedene. Tilbudet var avgjørende for hvem som kom i kontakt med hvem. Kvinner med samme og ulik innvandrerbakgrunn møttes f.eks. på norskundervisningen i Furuset kirke. En annen dag i uka møtte de norske kvinner rundt andre aktiviteter og matsamlinger. På det flerkulturelle eldresenteret på Grønland møttes en gruppe pakistanske menn fast, men samtidig lå det til rette for kontakt mellom norske pensjonister og eldre med innvandrerbakgrunn av begge kjønn. På ungdomstiltakene møttes ungdom med ulike bakgrunner. Her var fellesspråket norsk og tette og løse relasjoner gikk på kryss og tvers i miljøet.

Møtestedene hadde ulik karakter:

- Steder man oppsøkte for å lære noe eller gjøre bestemte aktiviteter i lag med andre
- Steder hvor man kunne velge om man bare ville være sosial og prate med andre, eller holde på med aktiviteter
- Offentlige steder som bibliotek og parker som var lagt til rette for ulik bruk og for at folk kunne treffes spontant
- Kirker og trossamfunn med aktiviteter rettet mot områdets beboere, uavhengig av religionstilhørighet
- Næringsvirksomheter drevet av etniske minoriteter som fungerte som møteplass i tillegg til den egentlige funksjonen

De fleste møtestedene vi besøkte var rettet mot voksne. De tilrettelagte stedene var åpne på dagtid, og ble brukt av beboere som verken hadde tilknytning til arbeidslivet eller utdanningsinstitusjoner. Det var mennesker som av ulike grunner hadde få andre arenaer enn evt. familie og bomiljøet hvor de kunne treffe andre. De hadde behov for sosiale møtesteder

utenfor hjemmet. Dette gjaldt beboere med både norsk og annen bakgrunn. Voksne som var aktive i arbeidslivet traff vi derimot på spisesteder og til dels i trossamfunnene. Når det gjaldt ungdom var dette tilbud som kom i tillegg til skolen, og det måtte foregå på ettermiddagskveldstid og i helgene.

Barn og ungdom i flerkulturelle bomiljø møtes hver dag i skolehverdagen og får erfaringer med å omgås andre med annen bakgrunn enn dem selv. Deres behov er knyttet til aktiviteter og det å ha noe å gjøre etter skoletid. Voksne har på sin side ingen naturlige møteplasser for å treffe andre med annen bakgrunn. Dette tilsier at det er behov for attraktive møtesteder lokalt hvor voksne kan bli kjent på tvers av etnisk bakgrunn, slik at det kan utvikles forståelse mellom mennesker med ulik bakgrunn, ulike verdier og ulike livsformer.

Kjennetegn ved møtesteder som fungerer

Nedenfor oppsummeres kort hva det er ved møtestedene som bidrar til at mennesker *møtes* og inngår i meningsfulle relasjoner med hverandre:

Trygge og meningsfulle kontekster;

Med trygghet forstås at man er trygg på at man blir møtt med aksept uten krav om å måtte forandre seg. Man møter i stedet bekreftelse på at man er "godkjent", f.eks. ved at biblioteket har litteratur på ens eget språk, at ens kokeferdigheter blir etterspurt, at ens erfaringer er interessante for andre osv.

Fra "de" til "oss"

Det er en tendens til at brukerne er opptatt av hva de har felles og som gjør dem til del av samme gruppe, enten det handler om kjønn, interesser, verdier eller det at man bor på samme sted.

Positive sanseinntrykk

Sanseinntrykk er vesentlig for om folk føler seg vel. Man tiltrekkes av lukt, innredninger eller f.eks. symboler som gir positive assosiasjoner. For noen brukere handler det om "å føle seg hjemme", for andre om mulighet for gode opplevelser sammen med andre.

Åpenhet for innspill

Få av møtestedene fremstår som fastlåste i formen. Enten har de ansvarlige en *lyttende* holdning slik at de fanger opp hva brukerne er opptatt av, eller de har ulike former for å involvere brukerne i utviklingen av det enkelte møtestedet. Dette innebærer at brukerne har *innflytelse* på form og innhold, noe som bidrar til å skape tilhørighet.

Gjentakelse

Mulighet til å oppsøke og bruke et møtested over tid, legger til rette for at en kan føle seg "hjemme" og utvikle meningsfulle relasjoner med andre. I denne sammenheng er fysisk nærhet til hjemmet, tilgjengelighet og åpningstider viktige faktorer.

Næringsvirksomheter drevet av etniske minoriteter

Det viste seg at boligområdet Grønland med flere næringsvirksomheter drevet av etniske minoriteter, ga hele området et preg av å være et møtested. I tillegg fungerte mange av næringsvirksomhetene som møtesteder, særlig for mennesker med samme kjønn og bakgrunn som innehaveren.

Ledere å identifisere seg med

Det er vårt inntrykk at det er lettere for en del mennesker med minoritetsetnisk bakgrunn å identifisere seg med og bruke steder når ledere eller ansatte også har slik bakgrunn. Det gir signaler om at brukere med innvandrerbakgrunn ikke er i en i utgangspunktet underordnet posisjon. De kan like gjerne få innflytelse.

De møtestedene vi har oppsøkt er kjennetegnet av at de har betydning for mennesker i nærmiljøet. Her kan man holde på med aktiviteter eller interesser i lag med andre. Her skapes det nettverk mellom mennesker uavhengig av bakgrunn. Her blir man ansporet til å verdsette andre skikker og livssyn enn det en selv er bærer av, noe som er vesentlig for om en skal lykkes med mer dialog og samhandling mellom beboere med norsk og annen bakgrunn.

1 Innledning

Møter og møtesteder finnes i alle samfunn. Men møtesteder kan ha ulike funksjoner i ulike samfunn. I et flerkulturelt samfunn vil forskjellige grupper med ulik bakgrunn møtes, konfronteres, tilpasse seg omgivelsene og prøve å utvikle noe eget og noe sammen.

I temaheftet om møtesteder (1990:2)² i det tidligere faglige utviklingsprogrammet ved Byggforsk om flerkulturelle boligområder, ble det påpekt at møtesteder kunne forebygge ulike former for konflikter i et boligområde, ved at beboerne ble kjent. Møtesteder kan også fungere som et middel i en integreringsprosess mellom beboere med etnisk minoritetsbakgrunn og mellom beboere med både etnisk minoritets- og majoritetsbakgrunn. I boka "The Great Good Place" skriver Ray Oldenburg (1989) varmt om betydningen av møtesteder i nærmiljøene. Han er opptatt av hvordan lokale, inkluderende møtesteder bidrar til å forene nabolaget. Gjennom deltakelse på møtestedene opparbeider beboerne tilhørighet og oversikt over hvilke andre som bor i strøket, noe som er viktig både i forhold til egen trivsel og i forhold til interesse for å ta vare på området. I det tidligere heftet om møtesteder ble følgende understreket: "For at et møtested skal bli brukt, må det bety noe for brukerne. For beboere med innvandrerbakgrunn betyr det bl.a. at de må få vite hvem de er utover det å være flyktning, eksotisk eller svart. De må være med på utforming av aktivitetstilbudet. Deres ferdigheter, kunnskap og samværsformer må verdsettes på lik linje med de norskes". Et viktig aspekt å studere ved møtesteder er i hvilken grad gjensidighet og aksept forekommer mellom beboere med ulik bakgrunn. Dette fordi gjensidighet og aksept styrker mulighetene for dialog og samhandling. Gjensidighet og opplevelse av aksept er nødvendig, dersom møtesteder skal oppleves som attraktive av alle dem som inngår i samhandlingen.

1.1 Hensikten med å studere møtesteder

Hensikten med å studere lokale møtesteder er å frembringe kunnskap om slike møsteders betydning for flerkulturell samhandling, dialog, sameksistens og forståelse mellom beboere i boligområder hvor befolkningen er fleretnisk. I denne forbindelse er det viktig å avdekke hva som fungerer ved møstedene, for hvem og på hvilken måte. Som en del av dette blir det viktig å trekke ut hva det offentlige kan lære i forhold til politikk- og virkemiddelutforming på feltet.

1.2 Problemstillinger

I norsk sammenheng tar man ofte måten å møtes på som gitt. Det at det er kommet nye grupper til samfunnet med ulik erfaringsbakgrunn, gir en mulighet til å stille spørsmål ved behovet for og typen møtesteder som er utviklet i bomiljøene. Med dette som utgangspunkt er det formulert tre problemstillinger som danner grunnlag for analysen:

- Hva oppleves som møtesteder i flerkulturelle bomiljø av ulike grupper?

² "Møtesteder = aktiviteter + kontakt", hefte nr. 5 i temaserien om Flerkulturelle boligområder.

- Hvilken betydning har møtesteder for ulike grupper?
- Hvordan kan møtesteder bidra til/ikke bidra til samhandling og kommunikasjon mellom folk av ulik bakgrunn?

1.3 Rapportens oppbygging

I kapittel 1 belyses hensikten med undersøkelsen og en del sentrale begreper som ”nordmenn/innvandrere”, ”flerkulturelt samfunn” og ”integrasjon” drøftes i et kritisk perspektiv. Kapitlet diskuterer hvordan ubevisst bruk av begreper og båndtenking kan skape barrierer for forståelse og sameksistens innenfor et flerkulturelt samfunn.

Kapittel 2 gir en kort oversikt over metodiske betraktninger. Her presenterer vi kriteriene som lå til grunn for valg av caseområder i Oslo, samt kriteriene for valg av møtesteder innenfor caseområdene.

I studien tar vi utgangspunkt i en fenomenologisk tilnærming for å forstå møter og møtesteder. Denne tilnærmingen presenteres kort i kapittel 3.

Møter er grunnleggende i alle sosiale systemer, men kan ha ulike funksjoner i ulike samfunn. I kapittel 4 ser vi nærmere på ulike innfallsvinkler til forståelsen av begrepene møter og møtesteder.

I kapittel 5 og 6 går vi konkret inn i de to caseområdene og presenterer de forskjellige møtestedene som vi har undersøkt i områdene. I tillegg går vi inn på informantenes opplevelser og erfaringer med møtestedene. Vi prøver å avdekke hva som stimulerer og hva som hindrer møtet mellom folk av ulik bakgrunn i bo- og nærmiljø. Hvert caseområde oppsummeres for seg.

I kapittel 7 og 8 oppsummerer og diskuterer vi de viktigste trekk studien har avdekket. Til slutt har vi med hva som karakteriserer møtesteder som fungerer.

1.4 Begreper i debatten

”If members of groups are *publicly* identified with the dominant characteristics, practices, and values of their group, one might wonder whether our particular identities - as English or French Canadians, men or women, Asian – Americans, African – Americans, or Native Americans, Christians, Jews, or Muslims – will take public precedence over our more universal identity as **persons**, deserving of mutual respect, civil and political liberties, and decent life chances simply by virtue of our **equal humanity**”.
(Charles Taylor, 1992:9)

For å få et bredest mulig perspektiv på betydningen av møtesteder i flerkulturelle bomiljø, kan det være nyttig å analysere fortolkningen av noen av de begrepene som brukes i debatten om etniske minoriteter og majoriteten. Dette fordi vi opplever at flere av begrepene er tvetydige og gis ulik mening, avhengig av situasjon og hva en ønsker å uttrykke. For å komme videre vil vi forsøke å bidra til en større bevissthet rundt bruken av de mest sentrale begrepene som er relevante for møter mellom personer med etnisk minoritets- og majoritetsbakgrunn. Det er derfor viktig å drøfte hva tvetydighetene består av.

De begrepene vi bruker er med på å beskrive virkeligheten slik vi oppfatter den. Når de uttrykkes i en offentlighet er de også med på å konstruere virkeligheten, slik vi synes den er eller burde være. Dialogen i det offentlige rom er preget av begreper som bekrefter etablerte sannheter eller som forsøker å endre på den alminnelige virkelighetsoppfatningen. Begrepsbruken kan bidra til at ulike grupper opplever å være på samme lag, eller å være motparter. Dette vil ha betydning for de individuelle møtene i bomiljøet mellom mennesker med ulik bakgrunn. For å få et felles begrepssett rundt fortolkningen av møtesteder i bomiljø og møter mellom beboere med ulik bakgrunn, har vi valgt å fokusere på noen sentrale begreper; ”flerkulturelt samfunn”, ”kultur”, ”identitet”, ”nordmenn og innvandrere” og ”integrasjon.” En del av disse begrepene vektlegger avstand og avvik, og signaliserer skille mellom ”oss” og ”dem”. Derfor vil det være viktig å stille spørsmål og drøfte disse begrepene som er i bruk, og prøve å finne frem tilnæringsmåter som legger vekt på det som er felles, særlig i forhold til det å bo.

Flerkulturelt samfunn

I den offentlige debatten hevdes det at Norge har blitt et flerkulturelt samfunn, m.a.o begrepet flerkulturell blir stort sett brukt i forhold til nyere innvandring. Men hvis vi ser på Norge i et historisk perspektiv, kan vi hevde at Norge har vært et flerkulturelt samfunn i flere århundrer. Mennesker av ulike kulturer og bakgrunn har bodd nær hverandre i uminnelige tider.

”..... Og vi har opp gjennom årene også tatt imot strømmer av fremmede: krigsfanger og prester, hanseatiske kjøpmenn, svenske rallare, tyske bergmenn, finske svedjeburere, britiske fabrikkbyggere, østeuropeiske flyktninger. Pilegrimer kom langveisfra for å besøke Hellige Olavs skrin i Nidaros, og sendemenn og håndverkere flyttet hit til landet og fikk etter hvert viktige funksjoner i norsk næringsliv og økonomi. Tyskere og danskere utgjorde flertallet av innvandrerne, men det var også folk fra Nederland, Frankrike, Skottland og England. En erklæring fra borgermestere, råd og redere i Bergen i 1641 er undertegnet med 45 navn. Av disse er minst halvparten av utenlandsk opprinnelse: Behn, Brüssel, Rûdtz, Paasche, Frisk, von der Velt, Platte osv. Kongens embetsmenn kom nesten alle utenfra. Likeså var ofte offiserer og bergfolk utlendinger. De begynte for alvor å gjøre seg gjeldende i norsk samfunnsliv utover på 1600 tallet. Disse tok med seg sine egne språk og skikker og formet etter hvert små ghettoer i det norske samfunnet. Tyskerbryggen og Hollendergaten i Bergen er minner om den ikke assimilerende subkultur som oppsto blant datidens innvandrere. Det tok lang tid før en integrering kunne sies å ha funnet sted.”
(Inge Eidsvåg 1992:139-140)

Det som er nytt i forhold til nyere innvandring er menneskenes hudfarge, religion, opprinnelsesland og sosiale status. I stedet for å si at Norge "har blitt", vil det være riktigere å hevde at Norge "lenge har vært" et flerkulturelt samfunn som med ujevne mellomrom gir seg ulike uttrykk. Når man bruker uttrykket "har blitt", skapes det et bilde av endring, angst og trussel. Dette vil påvirke hvordan etniske nordmenn forholder seg til folk med innvandrerbakgrunn. Ved å påpeke at Norge i flere århundrer "har vært" et flerkulturelt samfunn, kan man skape et bilde av det norske flerkulturelle samfunnet som fremstår i dag mer som "normalt" enn truende. Dette kan påvirke de individuelle møtene i bomiljøene mellom mennesker med etnisk majoritets- og minoritetsbakgrunn. På den annen side må det ikke underslås at den nye innvandringen oppleves som ny av mange, bl.a. fordi de som har innvandret tidligere har blitt en del av den alminnelige befolkningen. Dette viser at samfunnet er i stand til å ta opp i seg nye grupper og de endringene det medfører. Interessant i denne forbindelse er Schierups perspektiv på det han kaller det "multikulturelle samfunnet" som innebærer:

"...at anerkende "nationen" og "fællesskabet" som en sammensatt kulturel og sproglig enhed; med et dynamisk og indimellem også modsætningsfyldt samspil imellem "forskelligheder"; men også med flydende grænser mellem de mange forskellige identiteter – køn, alder, etnicitet, klasse, organisation og lokalsamfund – som gennemkrydser alle vore liv. Samtidig behøves en konsensus om et overordnet fællesskab integreret via en fælles politisk kultur. En kultur, som forener og forsoner det partikulære med det universelle formidlet gennem en løbende forhandlingsproces". (Schierup,1993:260)

Ifølge Hylland Eriksen (1997) reiser begrepet "flerkulturell" flere spørsmål og betenkeligheter. I følge ham kan ordet ha tre betydninger. For det første kan flerkulturell stå i kontrast til enkulturell, som kan bety at samfunnet har en kultur hvor alle mennesker har de samme verdiene, interessene og samme livsstil. Med en slik betydning kan man ikke si at folk av norsk bakgrunn er kulturelt like. Vi vet at man godt kan ha lik nasjonal eller etnisk tilhørighet, men likevel ha ulike verdier og interesser. For det andre gir ordet flerkulturell assosiasjoner til klare "kulturelle skiller" mellom folk av norsk bakgrunn og mennesker med innvandrerbakgrunn som om hver av gruppene hadde sin egen isolerte kultur. Dette er både upresist og galt. I alle lag av befolkningen foregår det endringer i retning av større individuell frihet når det gjelder verdier og interesser. Etniske minoritetsgrupper er intet unntak her. Det innebærer at en vil finne store kulturelle variasjoner innenfor de enkelte etniske gruppene. Til sist brukes ordet flerkulturell som synonym for multietnisk. Et multietnisk samfunn er i følge Hylland Eriksen et samfunn som består av flere grupper som mener de har ulik historie og opprinnelse. Det betyr ikke nødvendigvis at de er kulturelt ulike, men de kan være det i større eller mindre grad. Det som kommer frem fra den ovennevnte beskrivelsen er at dette begrepet kan brukes til å beskrive flere forskjellige fenomener, uten at det behøver å komme tydelig frem hva som menes i den konkrete sammenheng. I denne undersøkelsen brukes begrepet tilnærmet synonymt med multietnisk. Vi er opptatt av hva som skjer mellom beboere i boligområder, hvor det bor en blandet befolkning med hensyn til nasjonal og etnisk opprinnelse. I andre sammenhenger bruker vi begrepet normativt.

Will Kymlicka (1998) er opptatt av hvordan begrepet "flerkultur" fremstår som både politikk og ideologi i tillegg til å gi en beskrivelse av den sosiale virkeligheten. Den politiske dimensjonen kommer bl.a. til uttrykk i offentlige debatter og dokumenter som diskuterer hva slags samfunn Norge bør utvikle seg i retning av. I Stortingsmelding nr. 17 (1996-97) Om innvandring og det flerkulturelle Norge, blir det understreket at begrepene som er knyttet til innvandring er dynamiske og i endring, knyttet til den politiske situasjonen og det faktum at en økende andel innbyggere med innvandrerbakgrunn etter hvert vil være født og oppvokst i Norge. Når det gjelder flerkulturelt samfunn, omtales det slik:

”Flerkulturelt samfunn betegner et samfunn preget av kulturelt mangfold. Begrepet er gitt et retningsgivende, politisk innhold i meldingens hovedbudskap. I et flerkulturelt samfunn skal det være aktiv aksept og tilrettelegging for større mangfold når det gjelder verdier, uttrykksformer, livssyn og måter å leve på. Samtidig er det en felles ramme for mangfoldet som må respekteres av alle innbyggere. Tilrettelegging for likeverdig dialog og samhandling er vesentlig for å motvirke at ulike grupper lever isolert med lite kontakt seg i mellom.”

Møtesteder i flerkulturelle bomiljø handler på mange måter om iverksetting av den flerkulturelle politikken på lokalt nivå. Stortingsmeldingens budskap om tilrettelegging for større mangfold når det gjelder verdier og uttrykksformer, samt dialog og samhandling, kan få direkte innvirkning på utvikling av møtesteder. Lokale møtesteder som vi er opptatt av, er nettopp en arena hvor åpenhet for ulike verdier og uttrykksformer kan bidra til at folk får interesse for å bruke stedene og inngå i samhandling med andre.

Kultur

Begrepet kultur er et av de mest sentrale, men samtidig et av de mest omfattende og kompliserte begrepene i samfunnsfagene. Det som har opptatt mange samfunnsforskere i den senere tid er selve bruken av begrepet, både innenfor forskningen, i politikken og i mer generell samfunnsdebatt. Kultur legger rammebetingelser for handling, samhandling og kommunikasjon mellom mennesker. I møte mellom folk av ulik bakgrunn som opplever og fortolker sine omgivelser på forskjellige måter, vil begrepet ha stor betydning. Dette får innvirkning på mellommenneskelige møter, både i bomiljø, i arbeidslivet og på skolen. Når man fortolker kultur i forhold til andre mennesker som ”kulturforskjeller,” ”kulturkonflikt” og ”kulturkollisjon”, kan det lett skape avstand. Kulturbegrepet blir ofte forstått og forbundet på en nokså ensidig måte, med etniske forskjeller og grenser.

”Kultur opfattes på den ene side som ”et problem”, men på den annen side som en ”ressource”, en ”begrielse” eller som en slags ”panacea”; et universalmiddel, der kan læge alle samfundets problemer og sygdomme. Men en overdosis kulturalistisk forståelse er fatal. Socio-økonomisk og politisk betingede sociale uligheder kan vi ikke bare lave om til ’kulturelle forskjelle.” (Schierup; 1993:152)

Vi tolker det slik at Schierup advarer mot å forklare all adferd hos andre, og spesielt hos beboere med innvandrerbakgrunn, med kultur. Kultur kan både tilsløre og forklare. Å forklare andres handlinger med kultur blir spesielt problematisk når det ligger en forforståelse bak om at kultur er statisk og gruppeomfattende. Det gir lite rom for individuell handling og vanskeliggjør kommunikasjon mellom mennesker med ulik bakgrunn.

Identitet

Ordet identitet kommer fra det latinske ordet ”idem” som betyr lik. Et grunnleggende aspekt ved identitet er at det skiller og forener.

”Ethvert identitetsfellesskap vektlegger likhet innad og forskjell utad. Hvilke likheter og forskjeller som betones, er avgjørende for hvilket fellesskap man får. Dersom man for eksempel sier at bosted er viktig for fellesskap, vil alle innbyggerne i for eksempel Lillehammer danne en identitetsgruppe, uavhengig av hudfarge, alder, kjønn og utdanning. Hvis man i stedet sier at felles religion er avgjørende for fellesskap, trekkes grensen mellom dem som bekjenner seg til lutheranismen og dem som bekjenner seg til andre

religioner. Og hvis identitetsfellesskapet bygger på en felles opphavsmyte, blir både samer, kvener og innvandrere ekskludert fra det norske fellesskapet.” (Hylland Eriksen; 1997:41)

Det er viktig å huske på at begrepet identitet både er relasjonelt og situasjonelt. Enhver person kan sies å ha mange identiteter, for eksempel kjønnsidentitet, religionsidentitet, klasseidentitet osv. Hvilken av disse identiteter som tas i bruk vil være avhengig av situasjoner og interesser. I følge Margaret Rodman (1992) burde begrepet ”flerlokaltet” tas i bruk når det gjelder sted og identitet. Mennesker har flerlokale stedlige tilknytninger. Forskjellige steder kan tillegges ulik betydning i utformingen av identitet. Hvis vi knytter dette til møtesteder, kan en tenke seg at en og samme person i en sammenheng har identitet som beboer i Granhaugen borettslag, i en annen sammenheng som muslim, i en tredje som forelder på klassemøte, i en fjerde som ansatt i politiet osv. Hvordan en oppfatter seg selv og andre vil ha betydning for hva slags relasjoner beboere med ulik bakgrunn utvikler i bomiljøene. Om for eksempel en norsk styreleder i et borettslag vurderer familien Ali som en av alle de andre beboerne, eller som ”de muslimene” i 4. etasje, kan ha betydning for hvordan familien blir inkludert i bomiljøet og om de for eksempel blir spurt om de vil delta i styret eller liknende.

Nordmenn og innvandrere

Det er en menneskelig egenskap å være opptatt av likheter og forskjeller mellom folk, noe som er nødvendig for å kunne forstå sin omverden. Betegnelsen ”nordmenn” og ”innvandrere” er en slik klassifisering av mennesker som ser forskjellige ut. Når målet er å fremme integrering mellom nordmenn og etniske minoriteter, kan denne identifiseringsprosessen i den norske offentlige debatten bli problematisk. For det første peker man ut mennesker ved å bruke kategorier som legger vekt på hvor forskjellige man er. Når man for eksempel hører eller bruker ordet ”innvandrer”, så får man et bilde av en person som har en annen hudfarge. For det andre, kategorien ”innvandrer” er forbundet med negative assosiasjoner, mens kategorien ”nordmann”, i motsetning til innvandrer, er forbundet med positive assosiasjoner. I artikkelen ”Vi kaller dem innvandrere.....” peker Nancy Sipe (1998:87) på hvordan begrepet innvandrer brukes på dem som er synlig annerledes. Begrepet ”innvandrer” setter grupper av mennesker i bås med negative egenskaper som svart, dårlig norsk, religiøs fanatiker, segregeringsforkjemper, etc.

La oss se på noen kategoriseringer, slik vi har inntrykk av at mange etniske nordmenn bruker betegnelsene ”nordmenn” og ”innvandrere”.

Nordmenn om nordmenn

- Hvite
- Høystatus
- Rene
- Snakker norsk
- Rettferdig
- Likhet
- Selvstendig
- Skikkelig
- Rus=alkohol=del av akseptert sosial omgang

Nordmenn om innvandrere

- Mørkhudede/ikke europeiske
- Lavstatus
- Skitne
- Gebrokkent norsk
- Snyter og bedrar
- Autoritær
- Avhengig
- Kriminell
- Rus=narkotika=selger til og ødelegger nordmenn

Når vi er opptatt av dialog, vil også innvandrernes bilde av seg selv som gruppe og av nordmenn være viktig. Dette er vårt inntrykk av hvordan mange innvandrere opplever innvandrere som gruppe og hvordan de opplever nordmenn.

Innvandrere om innvandrere

- Respekt
- Rasister i forhold til andre innvandrergupper
- Gjestfrie overfor hverandre
- Åpne
- Uformelle
- Spontan adferd
- Ikke så opptatt av regler
- Tar vare på eldre innenfor familien

Innvandrere om nordmenn

- Respektløs
- Rasister, liker ikke innvandrere
- Kalde (inntil det oppstår vennskap)
- Lukkete
- Formelle
- Planlagt adferd
- Regel- og pliktorientert
- Omsorg for eldre er et offentlig ansvar

En slik måte å kategorisere på bygger på ”kulturell avstand” (Hylland Eriksen 1991:37). Distinksjonene mellom ”nordmenn” og ”innvandrere” gis et bestemt innhold og mening, avhengig av den enkeltes gruppetilhørighet. Hudfarge kobles til egenskaper som igjen blir til en kategori.

”Det er først når kategoriene bærer mye av mistenkeliggjøring og nedvurdering av dem vi har plassert der, og aller mest når vi sprer disse oppfatningene til andre, at kategoriseringen blir en betenkelig virksomhet.” (Inger A. Haugen; 1988:89)

I forbindelse med at integrasjon er et overordnet politisk mål, trenger vi betegnelser som uttrykker det som er ”felles” før det som ”skiller” oss. Det kan oppnås ved å forsøke å bruke betegnelser som samtidig kan bidra til å legge til rette for en holdningsgendrende prosess i det enkelte menneske. For eksempel hvis man bruker ”mennesker med innvandrerbakgrunn” eller ”mennesker med flyktningstatus”, kan dette etter hvert feste seg slik at det er det å være **menneske** som blir viktig, og ikke hvor vedkommende kommer fra. Ved at mennesker med ulik bakgrunn treffes, for eksempel på møtesteder i bo- og nærmiljøet, kan innvandrere og flyktninger etter hvert bli mennesker som nordmenn opplever at de kjenner. Hvis møtene og menneskene oppleves som positive, kan det medføre ordbruk i retning av å vektlegge det som er felles, for eksempel at alle er mennesker eller beboere i det samme området med en viss felles tilhørighet.

Integrasjon

I den norske innvandringsdebatten har integrering, assimilering, segregering og likestilling vært hovedbegreper. Disse begrepene har hatt ulik betydning i ulike faser av innvandringspolitikken. Hovedtankegangen vedrørende den offentlige, norske tilnærmingen overfor mennesker med innvandrerbakgrunn går på integrering. Det er mange meninger om hva det vil si å være integrert. Men når ordet ”integrasjon” brukes i offentlige debatter, kan en lett få inntrykk av at mange assosierer innvandrere med problematisk adferd, ovenfra – ned holdning, majoritet – minoritet relasjoner. ”De” må integrere seg for å oppnå samme, eller like bra muligheter, adferd og resultater som nordmenn. Når folk med innvandrerbakgrunn beskrives, vektlegges hva de ”ikke har”, ”ikke er” og ”ikke gjør” i forhold til folk med norsk bakgrunn. Dette kan sammenliknes med det Marianne Gullestad skriver i boka ”Kultur og

hverdagsliv". Hun beskriver hvordan mennesker med middelklassebakgrunn møter klienter, foreldre, barn osv. fra arbeiderklassen. De møtes ofte som mindreverdige, som mislykket middelklasse. Hun sier:

"Disse miljøene beskrives ofte ved hva de ikke har, ikke er, ikke gjør i forhold til andre klasser – ikke bare ved lavere utdannelse, dårligere bostandard med mer, men også for eksempel med et mer passivt fritidsmønster. De som går på tur om søndagen (eller synes de burde gjøre det), vurderer lett andre grupper som heller reiser med bil for å drikke kaffe hos slektninger, som mer passive enn seg selv. Slike beskrivelsesmåter er et resultat av at middelklasse mennesker ubevisst setter sitt eget levevis som norm. Dette preger samfunnsforskere, planleggere, politikere, sosionomer, leger osv. i utførelsen av deres profesjoner. Det blir lett å overse de særegne behov som andre delkulturelle grupper har, og dermed lage planer og gi råd som ikke møter disse behovene." (Marianne Gullestad; 1989:90)

Gullestad understreker at ulike livsstiler må ses på positivt ut fra seg selv. Det innebærer bl.a. at man forsøker å se situasjonen og de personene som inngår i den i sin spesielle sammenheng. Dette har til følge at alle parter i en situasjon blir forsøkt hørt og forstått på egne premisser. Dette kan være et utgangspunkt for integrering, hvor det arbeides for å inkludere ulike livsstiler. For å få med denne forståelsen i praktisering av "integrering av innvandrere i det norske samfunn", kan det i en del tilfeller være mer hensiktsmessig å benytte begrepet "samhandling". Assosiasjoner til begrepene viser hvorfor:

Integrere

- Innvandrere skal
- Problematisk adferd
- Ovenfra – ned holdning
- Majoritet – minoritet
- Informasjon

Samhandle

- Flere parter nødvendig; både innvandrere og nordmenn
- Deltakelse
- Like vilkår
- Likeverd mellom grupper
- Dialog

Vi ser hvordan ordet "samhandle" er åpent for færre tolkninger, er lettere å forstå og kan være lettere å omsette i praksis.

I vår undersøkelse har vi vært opptatt av om brukerne av møtestedene har hatt vilje og evne til å inkludere mennesker med annen bakgrunn enn dem selv. Dette kan bare skje gjennom menneskelige møter. Da blir integrering en samhandlingsprosess, der deltakere med ulike forutsetninger er aktivt med uten frykt for å røpe eller tape sin identitet.

Janusansikt³

Som en oppsummering kan man si at det er viktig å være bevisst på de begrepene en anvender. Det henger sammen med at begreper er selve verktøyet for å forstå egen virkelighet og de menneskene en har rundt seg. Det kan oppleves som et paradoks når myndighetenes overordnede mål er integrering, samtidig som det brukes betegnelser som kategoriserer mennesker i ulike grupper. Eksempler er "nordmenn – innvandrere", "fjernkulturelle", "fremmedkulturelle", "fremmedspråklige", "kulturforskjeller", "integrasjon" osv. Disse betegnelseene kan være med på å opprettholde skiller og avstand mellom personer med

³ Gammel italiensk gud, navnet er beslektet med det latinske ordet for dør, janua. Janus er den hellige vokter av husets inngang. En dobbeltport i norddøsthjørnet på Forum i Roma var viet til Janus; i midten et bronsebilde av guden med to ansikter, mot øst og vest. Janusansikt brukes billedlig om sak eller person som viser seg fra to forskjellige sider.

innvandererbakgrunn og personer med norsk bakgrunn. Slik språkbruken fremstår i dag, virker det som man gjør to motsatte ting samtidig. Man forsøker å inkludere innbyggere med innvandrerbakgrunn ved hjelp av integreringstiltak, samtidig som det er prosesser som ekskluderer de samme ved hjelp av betegnelser som støter "de andre" bort, ved at en legger vekt på det som er annerledes.

2 Metode

2.1 Casestudier

Vi har vært opptatt av å få frem mer kunnskap om fenomenet møtesteder i flerkulturelle boligområder, snarere enn utbredelsen av slike møtesteder. For å studere fenomenet har vi gjennomført en casestudie i to boligområder i Oslo. Casestudier er en metode hvor man prøver å forstå et menneske, en gruppe eller et samfunn på dets egne premisser. Det betyr å skaffe seg innsikt i de verdier og interesser som ligger til grunn for folks handlinger. Hensikten er å forstå hva slags mening disse personene selv legger i det de gjør. (Patton, 1980 og Brox 1989)

Som case har vi valgt flerkulturelle boligområder. Innenfor hvert boligområde har vi valgt ut møtesteder å studere. Ved å bruke case som metode kan vi få informasjon på to nivåer. Vi får kunnskap om betydningen av møtesteder i et flerkulturelt bomiljø for ulike grupper, og kunnskap om betydning av generelle trekk ved det området som møtestedet ligger i. Vi har valgt å fokusere på Oslo, som har mange bydeler og lokalområder med en høy andel beboere med etnisk minoritetsbakgrunn.

Kriterier for valg av caseområder i Oslo:

- Befolkningen i området må være sammensatt av flere etniske grupper
- Det må finnes møtesteder
- Lokalområdene skal ha ulik karakter; et sentralt byområde og et område i periferien

Kriterier for valg av møtesteder som skal studeres innenfor caseområdene i Oslo:

- Møtesteder som brukes av nordmenn og andre med ulik etnisk bakgrunn
- Møtesteder som blir brukt av ulike etniske grupper, unntatt nordmenn
- Møtesteder som brukes hovedsakelig av folk med samme innvandrerbakgrunn
- Møtesteder som brukes hovedsakelig av folk med norsk bakgrunn
- Møtesteder som brukes ulikt av ulike aldersgrupper og kjønn

2.2 Datainnsamling: feltarbeid og intervju

De viktigste datakildene har vært feltarbeid i form av samtaler og observasjon på de aktuelle møtestedene. I tillegg har vi brukt noe statistikk, materiale fra bydelene som kan bidra til å gi en beskrivelse av områdene, avisartikler og annen litteratur.

Intervju samtaler ble gjennomført etter intervjuguide. Det ble laget to sett av intervjuguider, en for initiativtakere eller ledere og en for brukere (se vedlegg). Når man lager en intervjuguide, foregår det allerede en systematisering av feltet som skal kartlegges. De spørsmålene som ble utarbeidet i forbindelse med intervjuguiden til ledere skulle fange opp hensikten med møtestedene. Spørsmålene som ble utarbeidet for brukere skulle fange opp hvordan de opplevde og erfarte de møtestedene de brukte.

Samtaleintervjuene var basert på både strukturerte og ustrukturerte intervjuer med informanter. De strukturerte intervjuene var planlagt i detalj på forhånd og ble styrt gjennom en fast sekvens av spørsmål.

Før feltarbeidet begynte, ble det tatt kontakter i bydelene for å vite om forskjellige møtesteder som kunne være relevante for undersøkelsen. På den måten fikk vi navnet på de aktuelle stedene og deres kontaktpersoner. Alle lederne på de aktuelle møtestedene ble intervjuet. I tillegg ble det intervjuet brukere. En god del av intervjuene ble tatt opp på bånd, mens resten ble skrevet ned for hånd. Alle intervjuene foregikk på møtestedene til informantene. Besøkene på møtestedene varte fra halvannen til fire/fem timer. Intervjuenes varighet varierte mellom en til to og en halv time.

Brukerne ble intervjuet på de aktuelle møtestedene. På noen av stedene måtte prosjektleder/miljøarbeider innhente tillatelse fra brukerne før feltarbeidet kunne starte. Dette gjaldt møtesteder for kvinner. På et av stedene fikk vi ikke snakke med kvinnene selv, bare med lederen. En av årsakene til tilbakeholdenheten var at feltarbeidet ble utført av en mann. I tillegg med at utgangspunktet for studien var møtesteder i flerkulturelle boligområder, var samtalen rettet mot betydningen av møter og møtesteder for folk av norsk og innvandrerbakgrunn.

Min egen minoritetsbakgrunn har vært en støtte i datainnsamlingen. Dette ble særlig viktig i forhold til språkkunnskaper. Jeg behersker flere asiatiske språk som hindi, urdu, punjabi og tamil. Dette gjorde samtalen lettere med folk som behersket disse språkene og som var svake i norsk. Det har gitt meg et bedre innblikk i innvandrerbeboernes erfaringer, opplevelser og meninger. Informantene har stort sett vært positive til mine forespørsler om intervjuer og samtaler. De fleste var imøtekommende og meddelsomme under samtalen.

Datainnsamlingen ble foretatt i mai/juni og høsten 1998.

Det er viktig å understreke at undersøkelsen ikke er en evaluering av de enkelte møtestedene. Det har snarere vært et forsøk på å fange opp hvordan de fungerte for brukerne for å få mer kunnskap om betydningen av lokale møtesteder i flerkulturelle bomiljø.

3 En fenomenologisk tilnærming

I studien tas det utgangspunkt i hvordan folk med ulike bakgrunn forteller om sine opplevelser, erfaringer og forventninger knyttet til møter og møtesteder. Disse blir viktige for å forstå den prosessen som foregår rundt bruken av møtesteder. Det analytiske perspektivet som anvendes i undersøkelsen, tar utgangspunkt i en fenomenologisk tilnærming. I den fenomenologiske tenkemåten er man opptatt av hva som kjennetegner menneskers forhold til den verden de lever i, med utgangspunkt i den enkeltes bevissthet. Det er den enkeltes erfaringer, relatert til omverden, som er grunnlaget for kunnskap. I fenomenologien er man ikke opptatt av tingene som løse objekter, men av deres relasjon til mennesker. Det er de sansemessige erfaringene som det enkelte mennesket har gjort i sitt møte med verden, som er tilgangen til å forstå egen verden. Mennesket gjør rommet til sted gjennom å gi rommet betydning.

Fenomenologi anvendes som et teoretisk redskap for å fange opp hvordan mennesker selv oppfatter møter og møtesteder med utgangspunkt i sin egen erfaringsverden, og hvordan dette kan forstås i forhold til bo- og nærmiljø. Mennesker har sine personlige forestillinger og holdninger som de tar mer eller mindre for gitt, og som de i møte med andre oppdager kan være like, men også forskjellige fra andres forestillinger og holdninger.

Man kan si at ens dagligliv er delvis påvirket av og delvis et resultat av det miljøet man lever i. På denne måten formes ens egen erfaringsverden. Et viktig aspekt ved våre erfaringer og vår livsverden er at den tas for gitt, og at man stiller få spørsmål til egne erfaringer. Hverdagens virkelighet fremtrer som ”naturlig” og den reflekteres sjelden over.

Sted og tilhørighet

Begreper som sted og rom blir viktige redskaper for å forstå betydningen av individets handling og opplevelse av møtesteder. I en fenomenologisk retning legger man vekt på hvordan mennesker skaper steder ut av rommet, og hvordan folks oppfatninger av steder er nært knyttet til deres oppfatninger og opplevelser av tilhørighet til seg selv.

Ifølge Hirsh og O’Hanlon (1995) er det vanlig blant antropologer og geografer å lage et analytisk skille mellom rom og sted. Rom blir på den ene siden kontekst for steder. På den andre siden avhenger meninger som tillegges rom, av meninger knyttet til steder. Uten steder finnes det ikke rom. Dette fordi steder er sentre for vår aktivitet, for vår meningsdannelse og vårt emosjonelle engasjement (Tilley, 1994, Guzman, 1997).

Opplevelse av sted

Steder er ikke bare der folk bor, men de er signifikante og meningsbærende for de menneskene som fyller dem med sine liv. Opplevelse av sted blir en viktig innfallsport til å forstå sanseerfaringer og sanseintrykk knyttet til bruk av møtesteder. Sanseerfaringen kan kategoriseres på to måter, opplevelsen og gjenkjennelsen. Opplevelse av sted kan på den ene siden forstås som det å oppleve noe for å assosiere det med et sted, eller å assosiere et sted med bestemte sanseintrykk. På den annen side kan opplevelse av sted, eller det å høre navnet eller på annen måte gjenkalle et sted, for så å gjenkjenne stedets opphav – være det som gjør

at stedet ikke bare er en lokalitet i rommet, men et betydningsfullt aspekt i menneskers liv. (Anderson 1998)

Lukt

"Hver gang jeg kommer og spiser her så minner det meg veldig mye om India, maten stemning og lukten." (Person av norsk bakgrunn)

"Når jeg står på Grønlands torg så kan jeg lukte India fra Punjab Tandoori" (Person med indisk bakgrunn).

Luktesansen fører på denne måten til gjenkjennelse og knytter følelsesmessige bånd mellom brukere og sted.

Lyd

"Jeg drar ofte inn til byen for å besøke den tyrkiske kafeen som ligger på Grønland. Her kan jeg sitte i timevis å høre på tyrkisk musikk som spiller i bakgrunnen, og høre på de andre når de snakker mitt språk." (Person med tyrkisk bakgrunn fra Furuset)

"Jeg pleier å treffe mine venner både fra Brasil og Norge ute på dansesteder. Jeg går stort sett til latinske steder, fordi da kan jeg høre musikk fra mitt land. Dette gir meg en følelse av å være i Rio. Jeg får hjemmelengselen når jeg hører sånn musikk." (Brasiliansk kvinne på Furuset)

Synsinntrykk

Man kan si at synsinntrykkene inngår i et samspill med andre sanseintrykk i opplevelsen av konkrete situasjoner. For eksempel fortalte en kvinne av pakistansk opprinnelse om hvordan hun følte seg "hjemme" hver gang hun kom til Grønland for å handle.

"Hver gang jeg kommer til Grønland for å handle, så føler jeg er i Karachi. Jeg ser pakistanske mennesker i tradisjonelle klær, plakater skrevet på urdu, folk snakker som urdu eller punjabi i de butikkene jeg handler i og gatene er alltid fullt av mennesker."

Synsinntrykk som andre sanseintrykk vil ofte være knyttet til følelser og minner. Enkeltmenneskets minner er unike og blir viktige i opplevelsen av møtesteder. Gjenkallelsen av minner vil ofte skje i møte med andre mennesker, eller gjennom sansemessige erfaringer og opplevelser av steder.

Hva så med mennesker av norsk bakgrunn som tiltrekkes av områder som Grønland/Nedre Tøyen, hva er det som trekker dem? Mange har vært turister i fjerne land, og lukter og synsinntrykk kan bringe tilbake minner fra slike reiser. Andre er inspirert av andre kulturer og oppsøker steder hvor de kan få del i noe av dette. Et annet moment som kan spille inn, er at området oppfattes som avslappet og upretensiøst. Den store blandingen av mennesker gjør at det er vanskelig å sette strenge normer for hva som er akseptert. Mennesker fra ulike økonomiske lag, grupper og trosretninger bruker området. Det er vanskelig å skille seg ut, fordi alle på en måte skiller seg ut, og det blir dermed mindre press på konformitet og ytre adferd. Dette gjør at det er mye å se på, lytte til, lukte og oppleve. Fremmede språk og musikkuttrykk høres på gata, og en møter ulike lukter fra både mennesker, spisesteder, butikker og boliger. Mangfoldet i inntrykk inspirerer fantasi og opplevelse og tiltrekker seg dem som liker denne formen for gateliv, uavhengig av etnisk bakgrunn. Dette er antakelig en

av grunnene til at folk fra andre bydeler oppsøker Grønland/Nedre Tøyen området. Som en uttrykte det: *"Det er passe "laid back", avslappet og uten mas, og jeg kan være som jeg er."*

Drabantbyene, i vårt tilfelle deler av Furuset bydel, kjennetegnes ikke på samme måte av mangfold og opplevelser i det offentlige rom. Gransdalen på Furuset blir i langt større grad oppfattet som konform og ensformig. Det er lite gate- og næringsliv som minner om de landene de store innvandrergруппene kommer fra. Det er få kvaliteter vi forbinder med det urbane, som det å ferdes i det offentlige rom i et mylder av fremmede mennesker og arkitektoniske rom (Sæter og Ulfrstad, 1998, s. 24). Flere av informantene med innvandrerbakgrunn var imidlertid tiltrukket av "den friske luften", som minnet noen om hjemlandet og ga andre følelse av velvære.

4 Møter og møtesteder

Nasjonalitetsgruppe, boforhold og hva slags tilknytning beboerne har til samfunnet, vil ha betydning for hva slags behov de har for å bli kjent med andre der de bor og bruke eventuelle møtesteder. Erfaringer fra veiledning av bomiljøprosjekter⁴ har lært oss at det ofte er de som har få andre arenaer å delta på, som har størst behov. Samtidig er dette ofte grupper som det tar tid å motivere for slik deltakelse. Når de først har fått erfaringer, virker det imidlertid som de blir de mest stabile brukerne av slike steder, såfremt de opplever at det å delta på møtesteder gir dem noe som gjør livet bedre eller enklere for dem. Grupper som deltar på mange arenaer kan også delta lokalt, men ofte mer ad hoc preget, når det skjer noe som de opplever som interessant eller som de føler at de *må* være med på.

I sin bok "The Meeting: Gatherings in Organizations and Communities" (1989) argumenterer antropologen Helen B. Schwartzman for at møter på mange måter er grunnleggende for alle sosiale systemer. Men møter kan ha ulike funksjoner i ulike samfunn. Med henblikk på en diskusjon rundt møter og møtesteders betydning i flerkulturelle bomiljøer, kan det være fruktbart å se forståelsen av begrepene fra flere vinkler. Det kan gi utfyllende kunnskap angående type møter, mennesker som møtes og selve møteformen. Når beboere med ulik bakgrunn omgås på ulike møtesteder i bomiljøene, står de overfor hverandre med den erfaringen med møter og det å møtes, som de har ervervet gjennom livet. Vi er opptatt av hva som skjer av samhandling og mellom hvem, på ulike møtesteder i flerkulturelle bomiljøer.

4.1 Møter

Møter kan foregå på ulike måter. Schwartzmann har forsøkt å definere hva et møte er. Hun legger vekt på at det er en kommunikativ hendelse hvor det deltar minst tre personer, og hvor samhandlingen er organisert på bestemte måter. Hun understreker at de som møtes, gjør dette på grunnlag av gruppens eller organisasjonens funksjon. Det kan for eksempel være å utveksle meninger eller ideer, å utvikle politikk eller prosedyrer for å løse et problem eller for å ta en avgjørelse. Hun legger til at møtet er episodisk i sin natur, og at samtalen følger spesielle overenskomster eller regler deltakerne i mellom. Schwartzman fokuserer ikke på kommunikasjon knyttet til at folk møtes for å gjøre konkrete aktiviteter sammen. Hun er mer opptatt av møter hvor samtalen er den sentrale aktiviteten. I vår undersøkelse vil det på flere av de møtestedene vi har besøkt, være en aktivitet som er grunnlaget for kommunikasjonen. Mennesker møtes for å gjøre noe, og så oppstår det eventuelt kommunikasjon rundt handlingene.

Begrepet "møte" kan forstås, forklares og tolkes på ulike måter. Hva som blir lagt inn i forståelsen av begrepet, varierer fra individ til individ og med hvilken sammenheng man opererer innenfor. Beboere med innvandrerbakgrunn assosierer ofte begrepet "møte" til relasjoner, altså noe som foregår mellom mennesker. Schwartzmanns definisjon av et møte er derimot knyttet til en hendelse, hvor flere personer inngår og hvor kommunikasjonen er organisert på bestemte måter. De konkrete møtene har en hensikt og de som møtes skal løse en oppgave.

⁴ Forsøksprogrammene "Bolig- og miljøfornyelse i ettrekrigstidas boligområder" og "Nærmiljø i by", m.fl.

Sammenliknet med andre land er Norge gjennomorganisert, og mye kontakt mellom mennesker foregår på møter, både i arbeidslivet og på fritiden. Mange av disse møtene har formell karakter. Det legges mer vekt på å få løst en oppgave enn å utvikle og ta vare på relasjoner. For mennesker som er opptatt av relasjoner og mer vant til uformelle og spontane møter, kan organiserte møter styrt av en rutinisert dagsorden lett virke fremmedgjørende. Å bli tatt vennlig i mot, eller være et sted eller i en anledning hvor en kan hente hjelp, passer ikke alltid med formen på møter. Møtets karakter er å få noe gjort eller å bli enige om noe, snarere enn at folk skal få kontakt.

I Norge er møteformen ofte basert på fakta og saklighet. Inntrykket er at man ikke skal vise følelser og engasjement. I andre land er nettopp følelser og engasjement viktige egenskaper når man tar avgjørelser. Ens personlige egenskaper kan være viktigere enn selve saken. Den norske sakligheten kan virke både kald og uhyggelig for dem som ikke er vant til dette. Det at det er kommet nye grupper til landet med ulik erfaringsbakgrunn, utfordrer måten å møtes på, dersom det er et mål at innbyggere med innvandrerbakgrunn skal delta aktivt i organisasjons- og fritidsliv i bomiljøene.

4.2 Møte eller treffe?

Forprosjektet avdekket at en ikke kan ta bruken og forståelsen av begrepet "møte" for gitt. Det kom tydelig frem at informantene brukte ordet "møte" og "treffe" på forskjellige måter. Hver gang jeg snakket om deres venner og brukte ordet "møte" så svarte de ved å bruke ordet "treffe." Og hver gang de snakket om prosjektlederen, sosialkontoret eller andre offentlige instanser, brukte de ordet "møte". En kvinnelig informant av marokkansk opprinnelse, fortalte at på arabisk var det en forskjell på å bruke ordet "møte" og "treffe." Hun sa, på arabisk brukte man ordet "*likae*" (treffe) for venner, familie og nære bekjentskap. Ordet "*istimae*" (møte) ble brukt for formelle møter. Dette skillet mellom møte og treffe går igjen i andre språkgrupper også. For eksempel bruker man både på hindi og urdu tre forskjellige ord for å snakke om "møte." Ordet "*millna*" betyr treffe venner og bekjente, ordet "*mulakat*" betyr å treffe en man har kjær, og når man bruker det engelske ordet "meeting", så betyr det noe formelt. Det samme skillet kan man finne på tamilsk. Ordet "*kutam*" betyr offentlig møte og ordet "*sandippum*" betyr å treffe.

Både i forprosjektet og i hovedprosjektet ga flere av informantene viktige innspill, som kan belyse hvordan de forstår begrepet å møtes. Dette er viktig fordi begrepet brukes på norsk både når det skal være møter i bomiljøet og når man for eksempel skal møte venner. Informantene med innvandrerbakgrunn assosierte det å møtes med den offentlige sfære. For dem var møte noe offisielt og formelt, for eksempel møte med politiet, møte med utlendingsdirektoratet eller møte på sosialkontoret osv. Dette var til dels forbundet med plikt og for dem en underdanig posisjon. Det var møter som oftere var kjennetegnet av ulikhet og mistenksomhet enn likeverdighet og aksept.

Å møte venner derimot, handlet ikke om å møte, men om å treffe. Begrepet treffe ble koplet til privatsfæren og til venner. Folk av norsk bakgrunn, som de hadde truffet i en formell sammenheng, men som hadde fremstilt seg som likeverdige personer, inngikk i denne kategorien. De ble oppfattet som venner fordi de følte at de ville dem vel.

4.3 Avgrensning og spesifisering av undersøkelsens tema

I det tidligere temahefte "Møtesteder = aktivitet + kontakt", diskuteres hva et møtested kan være:

"Et møtested kan være steder hvor folk møtes tilfeldig, for eksempel en bussholdeplass, ved postkassene og på venteværelset hos legen. På slike uformelle steder er det opp til hver enkelt om de tar kontakt med andre som er ute i samme ærend slik at stedet fungerer som en reell møteplass. Det kan også være steder hvor folk treffes og har forskjellige oppgaver eller aktiviteter å utføre, for eksempel en parkeringsplass, fellesvaskeriet, tørkeplassen og lekeplassen. Her kommer folk ofte i uformell prat med hverandre; om skifting av dekk på bilen, om bruk av vaskemidler eller om barneoppdragelse. Her er det de samme som møtes regelmessig og hvor kontakt kan utvikles. Slike uformelle møtesteder er viktige for at folk skal treffe på hverandre, få vite om hverandre og få mulighet til å komme i kontakt med dem som bor i samme boligområde.

En annen form for møtesteder er foreningslivet, syklubben og kaffelaget. Dette er møtesteder hvor en må være medlem og vite om for å kunne delta, og er i første omgang lukket for nyinnflyttede uten etablerte kontakter på forhånd." (Flerkulturelle boligområde, hefte nr. 5)

I denne undersøkelsen om møtesteder har vi ikke fokusert på den typen møtesteder som er beskrevet ovenfor, hvor folk tilfeldigvis er på samme sted samtidig og kanskje kommer i kontakt. Vi har heller ikke gått inn på hva som skjer i det lukkede foreningslivet. Vi har vært mer opptatt av møtesteder som blir oppsøkt, fordi folk ønsker å gjøre noe der i lag med andre. Det handler stort sett om ulike tilbud. Tilbudene skiller seg mellom at de er åpne for alle, at de retter seg mot spesielle grupper av befolkningen, at de har utgangspunkt i spesielle interesser eller at de er kommersielle tilbud som har sosiale bieffekter i form av at de har utviklet seg til også å fylle en funksjon som møtesteder. Vi har vært opptatt av hvem som bruker møtestedene, mellom hvem det oppstår kontakt og hvordan samhandlingen foregår.

En del av møtestedene som er beskrevet i de to caseområdene har utviklet seg til møtesteder gjennom de aktivitetene som arrangeres. Det handler om arrangementer og tiltak som er planlagt og som retter seg mot nærområdets beboere. De kan ta del i og bruke aktivitetene til avtalt tid, og kan eventuelt utvikle kontakt og bekjentskap med andre. Det som kjennetegner disse aktivitetene er at de er planlagte og gjentar seg. Hensikten med slike arrangementer er å skape anledninger som gir opplevelser og hvor beboere kan møtes lokalt innenfor en ramme som de opplever som meningsfull. Bieffekten er at det kan oppstå relasjoner mellom mennesker som bor i samme boligområde. Det er en almen oppfatning at relasjoner og nettverk kan styrke kvaliteten på et bomiljø.

Vi har undersøkt møtesteder i de to boligområdene Gransdalen på Furuset og Grønland/Nedre Tøyen i bydel Gamle Oslo. De er plukket ut fordi de blir brukt som møtesteder. Noen av dem har som formål at folk skal komme sammen, andre har utviklet seg til møtesteder som en bieffekt av den egentlige virksomheten. Møtestedene er mangfoldige; det handler om trossamfunn og kirker, bibliotek, ungdomstiltak, eldresenter, frivillighetssentral og frivillige organisasjoner, spisesteder, butikker, torg og parker.

Det som betegner eksemplene ovenfor, er at alle omhandler konkrete fysiske steder som har en lokal møtefunksjon, enten det handler om sosiale treffsteder, steder man kan gjøre noe eller steder man møtes fordi man tilhører samme tro eller samme organisasjon.

5 "Imaginary Homelands"⁵: Lokalområdet Tøyen/Grønland

5.1 Bydel Gamle Oslo

Gamle Oslo er en bydel i østre del av Oslo sentrum. Bydelen avgrenses i vest av Lakkegata, i sør av Grønlands Torg og kaianlegget ved østre del av Oslos sjøfront. I øst avgrenses bydelen av Ekebergskråningen og Alnaelva, og i nord av jernbanen nord for Vålerenga og Kampen og skråningen ved Tøyenparken og Botanisk hage. Bydelen deles gjerne inn i fem områder, Gamlebyen, Vålerenga, Kampen, Øvre Tøyen og Grønland/Nedre Tøyen. Vårt studieområde er Grønland/Nedre Tøyen.

Bydelen har den høyeste andelen innbyggere med innvandrerbakgrunn i Oslo. Av en befolkning på 25.030 pr. 01.01.99, hadde 33,4 % opprinnelse fra land utenom vesten. 4,3 % hadde opprinnelse fra andre vestlige land enn Norge (Statistisk årbok for Oslo, 1999). Til sammen gir dette en mangfoldig og rikt sammensatt befolkning.

5.2 Lokalområdet Grønland/Nedre Tøyen

Grønland/Nedre Tøyen er et av de mest sentrale boligområdene i Oslo. Området er på samme tid bomiljø, nærmiljø og storby og tiltrekker seg mennesker som bor forskjellige steder i byen. Området består av gammel leiegårdsbebyggelse i kvartaler. I forbindelse med byfornyelsen på 80-tallet, ble en del revet og bygget nytt uten at kvartalsstrukturen ble vesentlig endret. Området er kjennetegnet av stor variasjon og funksjonsblanding. Boliger, butikker og annen form for næringsvirksomhet ligger i samme bebyggelse som boligene. Ulike trossamfunn ligger ispedd i bebyggelsen, enten det er egne bygg eller det er leid ledige lokaler. Det er stor variasjon i steder som fungerer som møtesteder for beboerne. Det kan være butikken på hjørnet, frisøren, reisebyrået eller kultursenteret. Eller det kan være spesielle steder som er etablert for at folk skal kunne møtes, slik som det flerkulturelle eldresenteret, ungdomstilbudene og også halvprivate kafeer eller klubber for menn med samme etniske bakgrunn. Boligene i området er overveiende små, slik at det er behov for utfoldelsesmuligheter og møtesteder utenfor boligen

Tøyengata og Grønlands Torg er områdets hjerte. Her finner vi mange butikker og spisesteder. I Tøyengata finner man matvarebutikker, tre restauranter (Malabar cafe er en sør-indisk restaurant, Dhaka cuisine et spisested som serverer mat fra Bangladesh og Peacock som tilbyr nord-indisk mat). Steder som Royal Sweet, Medina Sweet og Chatwalla er etniske gatekjøkkener. Alle disse stedene fungerer både som spisesteder og treffsteder. I nedre del av Tøyengata ligger en halal-kjøttbutikk og en gullsmedbutikk drevet av en familie fra Sri Lanka. I Herslebsgata finner vi Tøyen kirke. Kirken driver en kafé for områdets beboere. Lenger bort i gata ligger Rudolf Nielsens plass. Her finner man både park og lekeplass for barn og ungdom. Det er satt opp en ballbinge, hvor barn og ungdom kan spille basket og fotball. Om vinteren brukes asfalten til skøytebane. Ungdom av pakistansk opprinnelse bruker lekeplassen til å spille cricket i sommerhalvåret. I Urtegata ligger Urtegata kultursenter, som er et muslimsk senter. Senteret driver barnehage, SFO, norskopplæring og idrettsaktiviteter for barn og ungdom. Grønlands Torg og Grønland (gata) er viktige handlegater med et

⁵ Dette er en bok skrevet av Salaman Rushdie, 1982.

varierte tilbud av butikker og spisesteder. Her finner vi også McDonalds og noen norske spisesteder. I utkanten av området ved Rudolf Nielsens plass ligger Vahl barneskole og Hersleb ungdomsskole.

Området er på en gang både bomiljø, nærmiljø og del av sentrum i en storby. Bolig- og næringsvirksomheten er blandet, og det finnes et mylder av ulike virksomheter. Mennesker fra andre steder i byen drar hit for å gå i moskeen, handle eller gå på byen.

5.3 Flerspråklige honningkrukker

Bydelen har fått mye negativ omtale. Noen mener at bydelen fremstår som en sosial og etnisk slum. Forskningsstiftelsen Fafo har laget en oversikt over levekårsproblematikken i ulike deler av Oslo. I forbindelse med Gamle Oslo sies det at "Gamle Oslo er en bydel som karakteriseres av betydelige levekårsproblemer" (Hagen, Djuve og Fogt: 94:44). Det betyr at bydelen har stor andel av saker knyttet til levekårsproblematikk, som høy utbetaling av sosialstøtte, høy arbeidsledighet, spesialundervisning, barnevernsaker og liknende.

Mens noen beskriver bydelen og spesielt området Grønland/Nedre Tøyen som "etnisk slum", er det andre som er opptatt av området som et bra og levende sted. Det finnes et spennende og variert utvalg av butikker, restauranter, kafeer og barer. Disse blir viktige møteplasser for beboere i området. Når det gjelder butikker, restauranter, kafeer og barer kan man dele disse i ulike "etniske enklaver" i området. For eksempel kalles området nede på Grønland T-banestasjon for "Lille Jaffna". Her ligger en videobutikk med tamilske filmer, en kafé som serverer mat fra Sri Lanka, en frisør og et reisebyrå. Alle disse stedene eies av folk av tamilsk bakgrunn som kommer fra Sri Lanka. På Grønland og Tøyen finnes det to indiske spisesteder og her heter det "Lille Punjab". Litt lenger oppe i Tøyengata finnes et utvalg av spisesteder, gatekjøkken og matvarebutikker som eies av folk av pakistansk opprinnelse. Dette området kalles for "Lille Karachi".

De forskjellige matvarebutikkene har funnet sine spesielle markedsnisjer. Her finnes slaktebutikker som slakter på muslimsk vis, halal butikker, det finnes butikker med spesielt mye grønnsaker med asiatisk opprinnelse, det finnes krydder og en egen butikk med pakistanske søtsaker. Disse forskjellige næringsvirksomhetene har ikke bare bidratt til økonomisk vekst i området, men de har også gjort det mulig for folk med innvandrerbakgrunn å delta i det norske samfunnet på en måte som de er fortrolige med. Handelen i området har på mange måter bidratt til å endre karakter på Grønland/Nedre Tøyen som byområde. Fra å være et slitent arbeiderstrøk, har det gjennom de siste 30 åra utviklet seg til å bli den mest internasjonale delen av Oslo. Dette skyldes ikke bare det minoritetsetniske innslaget, men resultatet er et område som trekker folk, både nordmenn og innbyggere med innvandrerbakgrunn. Ved siden av næringsvirksomheten blomstrer kultursentre, ulike trossamfunn og et variert organisasjonsliv. Bydelen fremstår på mange måter som en smeltedigel. Vi skal se om det er sånn.

Vi har undersøkt ulike typer møtesteder i området Grønland/Nedre Tøyen. Det handler om næringsvirksomheter, kirker, møtesteder for bestemte aldersgrupper, et kultursenter og et torg.

Oversikt over møtesteder på Grønland/Nedre tøyen som er med i undersøkelsen

Møtesteder	Aktivitet	Åpent for	Brukes av	Åpningstid
Tøyen kirke	Kvinne-/ barnetreff Samtaler, felles måltider	Hjemneværende kvinner i nærområdet og deres barn	Kvinner og barn av ulike etniske grupper, også norske	Tirsdag 15.00 – 19.00
Tøyen kirke Kroa	Kro med matservering samt et sted man kan sitte å snakke.	Alle	Slitne kvinner og menn fra strøket. Norske.	Tirsdager, onsdager og torsdager. Åpent mellom 14.00 – 20.00
Tøyen kirke Kvinnertrim	Kvinnertrim, snakke om fellesopplevelser i forhold til kosthold, helse & graviditet	Kvinner	Stort sett kvinner med pakistansk bakgrunn	Torsdager 10.00 –12.00
Afrikanske kirke	Søndagsbønn og sosialt samvær, mat dans og musikk	Alle	Afrikanere, norske gift med afrikanere og noen interesserte norske	Åpent på søndager mellom 14.30 – 17.00
Flerkulturelt eldresenter	Kafeteria, Informasjon og veiledning i forhold til eldre og hjelpeapparatet. Norskkurs	Eldre i bydelen over 50 år	Norske pensjonister, hovedsakelig fra trygde-boligen, en gruppe pakistanske menn, eldre innvandrere på norskkurs	Åpent fem dager i uka
Friluftssenteret i Gamle Oslo	Friluftaktiviteter som skøyter, skiturer, båtturer fotball osv.	Barn og ungdom	Barn og ungdom, flerkulturelt miljø	Åpent alle dager
Gamle Oslo Aktivitetscenter	Treffsted, biljard, bordtennis dans, foto, jentegruppe osv.	Barn og ungdom	Barn og ungdom, flerkulturelt miljø	Mandag til lørdag mellom 14.00 –19.00
Urtehagen kultursenter	Barnehage, skolefritids- ordning og vgs. skole	Alle	Brukes av muslimer i alle alders-grupper, men mest barn og ungdom	Åpent 5 dager i uken
Næring: Shubha Yatra, reisebyrå	Salg av reiser	Alle	Tamilske menn møtes for samtale, info, hjelp m.m.	Forretningstid
Næring: Zahoor stores, butikk	Salg av mat, grønnsaker, klær og annet fra Pakistan	Alle	Venner av innehaver, tilfeldige treff mellom kunder, alle bakgrunner	Forretningstid
Næring: Stoffhus	Salg av klær og stoffer	Alle	Kvinner, spesielt med innvandrerbakgrunn og samme etniske bakgrunn som innehaver	Forretningstid
Næring: Punjab Tandoori, spisested	Spisested	Alle	Flerkulturelt publikum og atmosfære. Mange stamgjester.	Kl. 10 – 23.00
Grønlands torg	Torg, møteplass, gjennomgang	Alle	Spesielt menn med innvandrerbakgrunn møtes på benkene i sommerhalvåret. Menn med samme etnisk bakgrunn møtes for seg	Hele døgnet

5.4 Næringsvirksomheter som møtesteder

I denne undersøkelsen har vi vært opptatt av å finne frem til hva slags steder som fungerer som møtesteder for beboerne. Det innebærer at vi har oppsøkt ulike typer av møtesteder. På Grønland/Nedre Tøyen kom vi ikke utenom næringsvirksomhetene. Midt i storbyen virket det som de dekket et behov for gjenkjennelse, tilhørighet og aksept.

Reisebyrået Shubha Yatra

Eieren av reisebyrået, som ligger nede på Grønland T-banestasjon, fortalte om hvordan han opplevde at byrået hans hadde utviklet seg til en møteplass. Hit kom både innvandrer kunder og norske kunder. De kom både for å bestille billetter og for å slå av en prat med ham. Noen som hadde oppsøkt ham hadde etter hvert blitt venner. Venner og bekjente kunne sitte i timevis og snakke med ham og med hverandre. Reisebyrået hadde utviklet seg til å bli et treffsted for tamiler, hvor de møttes for å prate, utveksle informasjon eller for å hjelpe hverandre. Innimellom avlastet noen av de som kom eieren hvis han måtte gjøre noe viktig i byen. Et særtrekk ved reisebyrået som møteplass, var at det bare var menn som møttes der.

Etter hvert hadde reisebyrået også fått en betydelig norsk kundekrets. Noen av disse kundene hadde utviklet seg til å bli bekjente og venner av familien. I denne sammenheng hadde eieren formidlet kontakt mellom nordmenn som skulle til India og hans kone, barn og slektninger som bodde i Sør India og på Sri Lanka. Nordmennene hadde på sin side blitt et viktig kontaktnett for ham, de åpnet veier inn i det norske samfunnet.

Matvare- og grønnsakbasaren Zahoor stores

Eieren av en grønnsakbasar som ligger på Grønland, påpekte hvordan butikken hans hadde utviklet seg til møteplass. Hit kom kunder med innvandrerbakgrunn og norsk bakgrunn. Kundene med norsk bakgrunn handlet stort sett grønnsaker, mens noen også tok med seg krydder, ris, linser og bønner. Han hadde fått en fast kundekrets som handlet jevnlig. Han sa at folk som kom ofte innom i butikken for å handle, stadig traff venner eller bekjente. Da kunne de bli stående lenge inne i butikken og prate. Han hadde lagt merke til at en måte det oppsto kontakt mellom kunder på, var når det kom norske kunder som ikke kjente til varene. Da hendte det at de spurte kunder med innvandrerbakgrunn om råd og veiledning.

Eieren av butikken har bodd lenge i Norge og har drevet butikken i mange år. Han har skaffet seg et stort nettverk av venner og bekjente. Folk med innvandrerbakgrunn kontakter ham både for å skaffe et sted å bo og for å skaffe jobb. Akkurat som eieren av reisebyrået har utviklet seg til å bli en sentral formidlingskanal i det tamilske miljøet, har eieren av Zahoor stores fått en liknende posisjon i det pakistanske miljøet. I tillegg til at han selv fungerte som formidlingskanal, hadde også butikken et sted hvor alle kunne henge opp plakater, beskjeder og annonser i forbindelse med møter, konserter, film eller feiringer. Oppslagene på tavla viste at den ble flittig brukt av flere språkgrupper, noe som signaliserte at her var alle velkommen. Eieren hadde lagt merke til at på travle tider av dagen, hendte det at noen samlet seg ved tavla og diskuterte oppslagene. På denne måten fungerte oppslagstavla som en viktig møteplass.

Stoffhus

Det er flere stoff- og klesbutikker som drives av indiske og pakistanske eiere i strøket. En av dem like ved Grønlands torg eies av en indisk kvinne som har bodd mange år i Norge. Butikken selger tradisjonelle indiske og pakistanske klær for kvinner og barn, og andre bomullsstoffer. Eieren opplyste at kundene som kom til butikken stort sett var kvinner fra Pakistan, India, Sri Lanka, Somalia, Tyrkia og Marokko. Av og til fikk hun også norske kunder. Hun hadde etter hvert fått en fast kundekrets som kom til butikken jevnlig. De som brukte butikken ofte, brukte den også som møteplass. Eieren fortalte at kvinnene ikke bare

kom for å handle, men også for å treffe venninner. Noen laget avtaler på forhånd om å treffes i butikken. Inne i butikken prøvde de forskjellige klær, mens de snakket med hverandre. Hun fortalte hvordan noen brukte butikklokalet som møtested for å snakke om alvorlige temaer som kvinnemishandling og vold. De hadde spurt butikkeieren og andre kvinner om hjelp og råd. En del av kvinnene hadde blitt godt kjent med butikkeieren.

En kan spørre seg om hvorfor stoffbutikkene har utviklet seg til treffsteder for kvinner med innvandrerbakgrunn. En grunn er nok at i mange kulturer er menn og kvinners aktiviteter kjønnsdelte. En annen grunn er at i mange land som innvandrere i Oslo kommer fra, tilhører det offentlige rommet mennene. Kvinner har ikke offentlige møteplasser utenom eget rom i moskeen. De møtes ikke på kafeene, det er mennenes doméné. De møtes hjemme i den private sfæren, eller når de er ute og handler. Hjemmene i Norge er for mange av dem for små til å ha egne rom, hvor kvinner kan treffes. Dessuten fungerer mange boliger dårlig i forhold til at menn og kvinner skal ha adskilte oppholdsrom når det kommer besøk. Åpne kjøkkenløsninger er en hindring for dette. Det er derfor bare mulig å møtes hjemme når mannen og store sønner er ute av huset. Stoff- og klesbutikkene er derimot stort sett beregnet på kvinner og barn og mange av dem har kvinnelige innehavere. Det er altså steder det er lov å være, og det er trygt å være der, i den forstand at en sjelden møter menn her. Stoffbutikkene har på mange måter utviklet seg til "kvinnenes rom". Her er de "fri" til å møte venninner, snakke om det de er opptatt av, og treffe andre spontant som er ute i samme ærend. Dessuten er det et "gratis" treffsted. De behøver ikke kjøpe noe, selv om de er ute og ser på klær. For kvinner som mangler kontakter inn i det norske samfunnet, kan slike steder fungere som viktige pustehull og informasjonsbaser. Her kan de utveksle erfaringer og gi hverandre råd i en uformell atmosfære og uten at noen norske "arresterer" dem for å ha feil oppfatninger eller stille feil spørsmål.

Spisestedet Punjab Tandoori

Punjab Tandoori ligger rett ut mot gata ved Grønlands torg. Dette er et enkelt spisested som serverer god og billig indisk mat. Stedet eies av en familie som kommer fra den indiske delen av Punjab. Det er mannen, kona og en nær slektning som har det daglige ansvaret. Det er kona som står for det meste av matlagingen. Mannen står bak disken for å ta imot bestillinger. Når det er mange mennesker, får han hjelp fra en nær slektning. De har en tamilsk person som hjelper med rydding og vasking. Stedet er åpent fra kl.10.00 om morgenen til kl. 23.00 om kvelden hver eneste dag. Eieren fortalte at restauranten var et viktig treffsted, ikke bare på Grønland, men for folk fra hele byen. Han sa at folk kom fra hele Oslo for å spise og treffe andre mennesker. I følge ham skapte særlig god og billig mat kontakt mellom mennesker. Spisestedet hadde en stor internasjonal kundekrets. Flere av informantene som brukte stedet, understreket at dette var et flott sted. Ikke fordi det var så fint, for det var det ikke, men fordi det var en slik god atmosfære der og god mat. En av veggene fungerte som beskjedtavle. Her hang det plakater, beskjeder og annonser om film, møter, konserter og kurs. Spisestedet er lite, og gjester måtte ofte sitte ved samme bord. Når man skulle ha pepper og salt, måtte man ofte be om å få det sendt fra nabobordet, noe som inviterte til kontakt mellom gjestene.

"Jeg kommer ofte her for å spise. Det er et trivelig sted. For en femti spenn kan man få god og billig mat. Det er klart et bra møtested. Her kan man treffe mennesker fra hele verden. Når man sitter og spiser slår man av en prat med folk som sitter ved samme bord. Jeg har blitt kjent med folk her på kafeen, og to av dem har også blitt mine venner. Den ene kommer fra

India og den andre fra Iran. Du kan si hele dette område her på Grønland/Tøyen er et fint område for å treffe mennesker. Mennesker her er åpne og inviterende.”
(Person med norsk bakgrunn.)

En norsk familie med to barn sa de pleide å spise jevnlig på kafeen:

”Det er kjempefint å spise her. For oss fire kan vi få et godt måltid for i underkant av 150 kroner. Dessuten elsker barna våre å spise nan-brød. Når vi er ute og spiser her, pleier vi alltid å treffe folk vi kjenner, venner og bekjente eller folk vi har hilst på på kafeen.”

En enslig mann av indisk opprinnelse fortalte om hvordan Punjab Tandoori på mange måter var blitt et hjem for ham. Han sammenliknet det med der han bodde på Torshov, hvor han ikke kjente noen. På Punjab kunne han derimot både snakke sitt eget språk og treffe vennlige nordmenn.

”Jeg bor på Torshov og kommer veldig ofte for å spise her. Når jeg kommer inn så minner det meg om India. For eksempel gir duften av maten og musikken meg en følelse av å være i India. Dessuten kan jeg snakke punjabi med eieren og det føles godt. Alt dette gir meg sterke minner om å være i en hvilken som helst ”dhaba”⁶ i Delhi eller Amritsar. Du vet jeg bor på Torshov og naboene mine er norske. Det er også to utenlandske familier som bor der. De norske er hyggelige, men det er ikke mye kontakt mellom oss. Vi sier bare hei når vi møtes ved postkassene. Du vet i India, er vi vant til å bare ringe på hos naboen eller stikke innom. Her kan man ikke gjøre sånn. Nordmenn er reserverte. Jeg prøvde å invitere dem, men de sier at de er litt opptatt og at det ikke passer. Men her på kafeen er det ikke noe problemer når jeg treffer nordmenn, de snakker med meg på en vennlig måte. Vi snakker masse og jeg har lært en del om nordmenn og norsk kultur.”(Mann av indisk opprinnelse)

En annen mann med iransk bakgrunn sammenliknet Punjab Tandoori med norske spisesteder. Der opplevde han å bli sett på og kategorisert som en ”svart mann”, som en som ikke hørte til. På Punjab var han som hvilken som helst av de andre, det var for ham et sted å treffe mennesker han kunne prate med. Akkurat som den indiske mannen, kjente han ingen i nabolaget der han bodde.

”Jeg spiser ofte her. Her treffer jeg folk fra hele verden. Jeg treffer også mennesker fra Iran her. En gang spiste jeg på et norske sted. Da jeg gikk inn så snudde alle sammen seg og så på meg. De så på meg som om de ikke hadde sett en svart mann før. Jeg følte jeg var uvelkommen. Jeg var den eneste utlendingen der. Jeg spiste der, men fikk ikke god service. Du ser, her er det ingen som snur seg når en nordmann kommer inn. Alle er velkommen. Jeg har ingen kontakt med naboer. Alle bare sier hei. Jeg går ut for å treffe mennesker. De norske menneskene jeg kjenner er folk jeg har truffet på kurs, jobb eller på utesteder. Jeg kjenner ingen i nabolaget.” (Mann av iransk opprinnelse)

En annen gang jeg spiste på kafeen observerte jeg hvordan kontakt mellom mennesker oppsto spontant. Ved et bord foran meg satt det to menn av norsk bakgrunn og spiste middag. Ved et bord bak dem satt et gambisk ektepar og spiste. Etter hvert snudde en av de norske mennene seg og spurte det gambiske ekteparet hvor de kom fra. De svarte at de kom fra Gambia. Da sa de to mennene at de hadde vært i Gambia. Alle fire begynte å snakke om afrikansk mat og at Oslo manglet et afrikansk spisested. Mennene spurte videre om ekteparet hadde lyst til å sitte

⁶ Billig nord-indisk restaurant.

ved siden av dem. Ekteparet flyttet og satte seg ved siden av dem. De snakket sammen om alt mulig. Senere la jeg merke til at de utvekslet adresser og telefonnummer før de forlot stedet.

Punjab Tandoori er i første rekke et spisested, men det fungerer samtidig som et uformelt møtested. Det er flere ting som medvirker til dette. For det første at lokalet er lite og at innredningen og atmosfæren er enkel og liketil. Gjester må sitte ved samme bord og sende hverandre krydder og tørkerull etter behov. For det andre er flere av gjestene stamkunder, som både er blitt kjent med de som driver stedet og andre gjester. Gjenkjennelsen og erobringen av stedet som et sted en føler seg hjemme, bidrar til at tersklene for å ta kontakt gjester imellom blir lav. Det er et godt utgangspunkt for at folk kan ta kontakt med hverandre mens de spiser, og eventuelt utvikle relasjoner av løs eller sterk karakter. Stedet kjennetegnes av at det virker som det inspirerer til kontakt mellom mennesker av ulik bakgrunn.

Næringsvirksomhetenes betydning som møtested

De stedene vi har beskrevet er alle sammen etniske virksomheter hvor innehaverne har etnisk minoritetsbakgrunn. Likevel brukes stedene både av nordmenn og innvandrere. Alle virksomhetene har etniske navn og signaliserer på den måten en inneforståthet og gjenkjennelse til mennesker med samme kulturbakgrunn. For nordmenn er det et signal om at virksomheten har noe annet å tilby enn en liknende virksomhet i norsk eie. Det signaliserer også at minoritetsetniske miljøer i Oslo har etablert seg økonomisk, som både likeverdige til og forskjellige fra norske virksomheter. Disse næringsvirksomhetene bidro til å skape nye treffsteder som man sjelden finner i nærmiljøene. Midt i storbyen er det skapt små møtesteder hvor brukerne har opparbeidet tilhørighet, og noen har til en viss grad fått "et annet hjem". Mennesker med innvandrerbakgrunn, fra området eller fra andre deler av byen, følte seg både "hjemme" og velkommen. De opplevde møtestedene og området som trygge holdepunkter, hvor de kunne omgås hverandre innenfor egne fellesskap. For folk av norsk bakgrunn ble noen av næringsvirksomhetene, og kanskje særlig spisestedet, en anledning til å bli kjent med menneskene bak innvandrerskikker og kultur.

5.5 Tøyen kirke

Tøyen kirke er en del av Kirkens Bymisjon i Oslo og drives dermed annerledes enn statskirken. Den er like fullt en kristen kirke, som forsøker å være et møtested for beboere i området, uavhengig av deres religion.

Kirken er fysisk delt inn i to deler, en åpen kirkedel og en del som er mer lukket. De har hver sin inngang. Kirkedelen har to store rom i første etasje. Disse fungerer som kro og aktivitetsrom. Rommene er bare delt med løse skillevegger som åpnes ved onsdagsmåltidet når det er mange til stede. I annen etasje ligger selve kirkerommet. Den mer lukkede delen av kirken rommer kontorer, hybler til sosialarbeidere og fellesrom med stue og kjøkken. I dette fellesrommet møttes en kvinnegruppe fra strøket. De hadde egen inngang. Ellers var det et fint stort gårdsrom som også ble brukt som møteplass.

Kroa var åpen tirsdager, onsdager og torsdager mellom kl. 14.00 – 20.00. Her ble det servert varmretter til rimelige priser. I begynnelsen hadde ledelsen en lav terskel på hvem som kunne komme. Dette ble etter hvert skjerpet inn fordi det var mange rusa folk som kom. Som nærmiljøarbeideren sa: "Da vil ikke de andre komme til kroa." Hun sa at det stort sett var

norske menn og en del slitne kvinner som brukte stedet. Ellers var det en del som ga inntrykk av et de eide stedet, med egne stambord og egen klikk. Dette førte til at andre ikke følte seg velkommen. Beboere med innvandrerbakgrunn kom veldig sjelden til kroa. De kom heller til tiltakene som var rettet mot dem.

Kirkens gårdsrom ble også brukt som møteplass. Barn fra nabolaget kom inn i gårdsrommet og lekte, og noen oppsøkte også miljøet. Andre barn fikk ikke lov av foreldrene å leke i gårdsrommet, fordi det tilhørte kirken.

Kvinne- og barnetreff

All informasjon fra kvinne- og barnetreffet stammer fra samtale med nærmiljøarbeideren, da ledelsen ikke ønsket at vi snakket med kvinnene direkte. Nærmiljøarbeideren fortalte at ca. 12 – 15 kvinner med små barn møttes til felles middag og sosialt samvær tirsdager mellom kl. 15.00 og kl. 19.00. Hensikten med treffene var å skape en møteplass, der kvinner og barn fra strøket kunne bli bedre kjent og utvikle og utvide eget nettverk. Som nærmiljøarbeideren sa: *”Et annet mål var å arbeide for integrering av folk med innvandrerbakgrunn i nærmiljøet og bidra til at kvinnene ble kjent på tvers av etniske grupper.”* Gruppen ble startet på initiativ fra en nærmiljøarbeider, som gikk fra dør til dør for å få med seg kvinner i nabolaget, og for å kartlegge behovet kvinnene hadde. I begynnelsen var det en sterk overvekt av kvinner med innvandrerbakgrunn. De hadde opprinnelse fra Eritrea, Somalia, Finland, Polen og Irak. Kvinner med pakistansk bakgrunn var stort sett fraværende. De kom til etterhvert. Det kom også en del norske kvinner som var gift med utenlandske menn. Men dette endret seg, senere kom det stort sett kvinner av norsk bakgrunn og bare enkelte kvinner med innvandrerbakgrunn. I følge nærmiljøarbeideren var det fordi mange av innvandrerkvinnene hadde fått seg jobb, eller hadde begynt på kurs eller skole. Et fåtall muslimske kvinner og noen tamiler hadde trukket seg unna fordi de var skeptiske til å være i en kristen kirke. Da det ble få kvinner med innvandrerbakgrunn igjen, var det flere som sluttet å komme. Nærmiljøarbeideren la imidlertid vekt på at kvinnetreffet var et åpent tilbud og at hvem som brukte stedet endret seg fortløpende.

Kvinnene som deltok på tirsdagstreffene, kom etter hvert med et ønske om å utvide virksomheten også til fredag formiddag. Det skulle være for hjemmeværende mødre og andre kvinner i nærmiljøet. Dette tilbudet hadde eksistert i 1,5 år da vi snakket med nærmiljøarbeideren. Hensikten var å skape en møteplass, der kvinner kunne knytte kontakter og utvikle nettverket. På disse treffene var det organisert barnepass, slik at kvinnene fikk ”fri” i to timer.

”Hva lukter det, det lukter godt!”

På tirsdagstreffene var det alltid felles måltid og kaffe. Kvinnene var ofte både slitne og sultne når de kom, men lukten fra kjøkkenet ga dem ny energi. Det betydde mat og sosialt samvær, noe som kvinnene satte pris på. Det var vanligvis en som hadde ansvar for å kjøpe inn og lage maten. De andre hjalp til på omgang. De lagde hverandres retter, slik at de fikk smake nye smaker og lukte nye lukter. Kjøkkenet ble en møteplass, der det ble snakket mye over grytene. Nærmiljøarbeideren opplevde at de snakket om alt mulig. Mange av kvinnene hadde psykiske problemer og hadde opplevd mange vanskeligheter som de hadde behov for å snakke om. Det hendte at det dannet seg grupperinger blant kvinnene. Noen av kvinnene hadde

nærmiljøarbeideren selv vanskelig for å komme inn på, pga. språkproblemer. I følge nærmiljøarbeideren var det viktig med trygghet og stabilitet i gruppen. De skulle føle seg trygge og velkomne, og de skulle vite hvem som deltok. Det var også viktig at de følte at de kunne være som de var. Nærmiljøarbeideren opplevde at tirsdagstreffene bidro til at kvinnene ble bedre kjent med hverandre, de hjalp hverandre med barnevaktjenester, byttet barneklær og leker. Men det viktigste var kanskje at de hadde fått en arena hvor de kunne snakke om egne erfaringer. Temaer som ble tatt opp var bl.a. parforhold og kjæresten.

Kvinnetrim: "Hvor er de norske?"

Ut fra kvinnetreffet dukket det opp behov for kvinnetrim. Det ble startet i mars 1998. Bakgrunnen for kvinnetrimmen var at noen av de pakistanske kvinnene følte at de la på seg. I følge nærmiljøarbeideren ble kvinnetrimmen et viktig møtested, hvor kvinnene i tillegg til å trimme, kom sammen og snakket om fellesopplevelser i forhold til kosthold, helse og graviditet. Trimmen var et gratis tilbud. Det var ingen norske kvinner som deltok i trimgruppa, noe som ble bemerket. Det var en pakistansk kvinne som hadde tatt initiativet, og gruppa besto stort sett av kvinner med pakistansk bakgrunn, samt noen fra Eritrea.

Andre aktiviteter: Familieturer

Det ble arrangert familieturer to ganger i året, vinter og sommer. Dette var åpent for alle. I begynnelsen var det først og fremst familiene fra barnegruppene som ble med. Etter hvert meldte også de andre seg på. Plassene ble fylt opp, men da det nærmet seg avreise var det mange som meldte avbud. De med norsk bakgrunn trakk seg pga. familie som kom på besøk eller fordi de var for slitne. De med innvandrerbakgrunn sa ikke fra i det hele tatt. Erfaringene kan tyde på at mange ønsket å komme på tur, men opplevde at det ble for vanskelig å få til når anledningen bød seg. Korte treff i nærmiljøet var det imidlertid flere som klarte å ordne.

Tøyen kirken, et møtested for å hente støtte

For flere av kvinnene var kirken det eneste stedet de gikk ut, bortsett fra å handle osv. Mange av kvinnene var slitne og hadde en travel hverdag. Det å få middag en dag i uken ble opplevd som en hjelp i hverdagen. I tillegg fikk barna deres både tilsyn og andre å leke med, slik at kvinnene kunne være i fred i noen timer. Et annet viktig aspekt var at her kunne de treffe andre kvinner og utvikle gode relasjoner og nettverk. Mange av kvinnene opplevde mye omsorg og støtte fra de andre kvinnene og fra dem som jobbet i kirken. For eksempel ble vi fortalt av nærmiljøarbeideren om en kvinne som fikk jobb som lærervikar på en skole, og ikke fikk lov av mannen sin å ta stillingen. Han var mer opptatt av at hun skulle passe på deres sønn. Men hun fikk enorm støtte fra de andre kvinnene til å ta jobben. Slik kirken fungerte på intervjuetidspunktet ble kvinnetreffet hovedsakelig brukt av norske, mens trimmen ble brukt av kvinner med innvandrerbakgrunn, for det meste pakistanske og noen fra Eritrea.

5.6 Den afrikanske kirken

Den afrikanske kirken møttes i et bedehus i Grønlandsleiret. Medlemmene møttes hver søndag. Kirken var åpen mellom kl. 14.30 – 17.00. I følge vedtektene var det primære målet å overholde kirkens evangeliske oppdrag. Dette innebar å forkynne og formidle Jesu Kristi evangelium, å fremme religiøs innsikt og å oppmuntre til overholdelse av kristne prinsipper i kvinners, menns og barns liv. I følge pastoren ble disse søndagstreffene viktige, ikke bare for kristne, men for alle de som ønsket å komme for å besøke kirken. Han sa at det man ønsket var å skape et trygt tilholdssted. Det var ikke nødvendig å være medlem i kirken for å komme. Ingen obligatorisk avgift skulle betales. Enhver, uansett rase, nasjonalitet, farge og alder kunne bli medlem eller besøke kirken. Da vi besøkte kirken i 1998, var det en liten gruppe som ikke var medlemmer, men som besøkte den jevnlig. De fleste brukerne kom fra Afrika. Mange kom fra Ghana, men det var også folk fra andre afrikanske land, som Uganda, Kenya, Tanzania, Nigeria osv. Det var også to familier av norsk bakgrunn som besøkte kirken av og til. Andre nordmenn som besøkte kirken var kvinner som var gift med afrikanske menn.

Bedehuset hadde to etasjer. I første etasje var det et stort rom med kjøkken. Her sto det en del bord og stoler. Rommet ble stort sett brukt til sosiale aktiviteter. I den øverste etasjen var kirkerommet.

Søndagstreffene

Som det ble nevnt ovenfor, møttes folk i kirken fast på søndager. Folk kom med familie og barn. Alle tok med seg mat og drikke. Det ble avtalt på forhånd hva de skulle ha med seg til matlagingen. Det som skjedde søndager var gudstjeneste og felles spising. Først var det gudstjeneste i kirkerommet. Deretter spiste menigheten sammen nede i det store rommet. Det ble servert forskjellig slags mat og kaker, og drikke som kaffe, te eller brus. Det ble forsøkt å servere tradisjonell afrikansk mat. Mens barna løp rundt og lekte, spiste, drakk og snakket de voksne med hverandre. I bakgrunnen ble det spilt afrikansk musikk. I forbindelse med høytider hendte det at folk sang og danset tradisjonelle danser. Noen av afrikanerne beskrev stedet slik:

”Å besøke dette stedet hver søndag gir meg en følelse av å være hjemme. Jeg hører språket mitt, høy lyd fra mennesker når man snakker med hverandre, deilig matlukt og musikk, det er akkurat som å være i Afrika.”

”Jeg får anledning til å treffe mennesker, både afrikanere og nordmenn i en avslappet og rolig atmosfære.”

Noen av nordmennene som besøkte kirken fortalte at de hadde utviklet et nettverk av venner av afrikansk bakgrunn, som de besøkte og som besøkte dem. De afrikanske vennene de hadde fått, hadde blitt kjent med andre norsk familier gjennom dem igjen.

”For oss er det en fin anledning til å bli kjent med afrikansk tradisjon og kultur. Man hører ofte i mediene om hvor problematiske afrikanere er. For eksempel den saken med helsemyndighetene om at man ikke må ha sex med afrikanere. Ellers får vi høre at de ikke jobber, at de bare går til barer og disco og utnytter velferdssamfunnet. Vi synes at noen av

disse menneskene burde komme hit og bli kjent med folk her. Mennesker her er så gjestfrie, åpne og vennlige. Vi har fått en del gode afrikanske venner her.”

Pastoren i kirken var opptatt av hvordan disse søndagstreffene hadde utviklet tettere kontakt mellom brukerne. *”Den utvidete familie, eller storfamilie som man har i Afrika, er praktisert her i kirken. Folk hjelper hverandre når de trenger det.”* Pastoren nevnte at de ville prøve å utvide åpningstidene, slik at folk kunne bruke kirken når de ville. De kom til å ha noe mat og drikke. De ønsket å skape et trygt tilholdssted, arrangere møter, seminarer og uformelle samtaler med mennesker i forbindelse med saker som narkotika, prostitusjon, barne- og konemishandling og ungdomskriminalitet. Han nevnte en sak hvor en afrikansk familie hadde hatt familieproblemer, og hvor barnevernet hadde overtatt ansvaret for deres barn. Barnevernet tok kontakt med ham, pastoren, for å få hjelp og informasjon. Han ble koblet inn i saken som mekler for å løse problemet. I følge ham kunne kirken på denne måten få en rolle som møteplass, ikke bare for det enkelte individet, men også for de offentlige institusjonene som trenger informasjon, veiledning og kunnskap om afrikansk kultur og tradisjon.

5.7 Kirker som møteplass på Grønland/Nedre Tøyen

Området rommer mange trossamfunn, og vi har bare besøkt to av dem. I dette området finnes det mange moskeer som fungerer som religiøse møtesteder for ulike grupper av muslimer. De to kirkene vi besøkte, dekker ulike behov. Mens Tøyen kirke med Kirkens Bymisjon har drevet sosialt arbeid i nærmiljøet, spesielt rettet mot kvinner, men uavhengig av religion, har den afrikanske kirken konsentrert sin virksomhet om det religiøse. Rammen for evangeliseringen har imidlertid vært sosial. I begge kirkene har mye av det sosiale vært knyttet til det å lage mat og spise sammen. Kirkens Bymisjon hadde satt i gang tiltak for kvinner i området, for at de skulle komme seg ut og utvikle mer kontakt seg i mellom. De som brukte kroa i kirken, en del slitne nordmenn, hadde fått et sted å samles og få billig mat. Det var ingen kontakt mellom krobrukerne og de som deltok på kvinneaktivitetene. I den afrikanske kirken virket det som om brukerne selv var ansvarlige for gjøre noe for seg selv i lag med de andre som var der. De kom sammen fordi de hadde felles tro og fordi de var afrikanere. Og, når de først var sammen, benyttet de anledningen til å møtes på ”afrikansk vis”, som en storfamilie. Noen få nordmenn følte seg også tiltrukket av dette miljøet. Det var en fin anledning til å bli kjent med afrikanere i Oslo som personer, og ikke bare som en vanskelig gruppe, som de leste om i avisen. I tillegg til religionsutøvelse og sosiale treff, ønsket pastoren å bruke kirken som møtested for dialog mellom afrikanere og det norske samfunnet, særlig i saker hvor afrikanere ble sett på som et problem.

5.8 Urtehagen kultursenter

Dette er et muslimsk kultursenter som ligger på Grønland. Det er ingen moske, men virksomheten er rett mot muslimer. Senteret har barnehage, skolefritidsordning, koranskole og en videregående skole, som startet i 1998. Skolen tilbyr ettårig yrkesrettet utdanning innen sosialt arbeid, edb og kunsthåndverk. Skolen har islamsk formålsparagraf. Barna som går i barnehagen er stort sett fra Asia og Afrika. De fleste har muslimsk bakgrunn. I tillegg finnes Urtehagen idrettsklubb med kickboksing og basketball. Da vi besøkte kultursenteret var det stort sett ungdom fra Somalia som spilte basketball. De pleide å spille enten på Hersleb skole eller et sted i nærheten av Urtehagen. Kickboksingen var på Vahl skole på lørdager og på

Hersleb skole på mandager og onsdager. Det var gutter fra Pakistan, Somalia og Marokko som holdt på med dette.

Kultursenteret holdt på å gjøre i stand en besøksgård ute på landet. Gården skulle ha lekemuligheter for barn og legge til rette for familiepicniker. Daglig leder av kultursenteret mente at det var viktig at både barn, ungdom og foreldre kunne bruke stedet, både om sommeren og vinteren. En funksjon med gården var at muslimske familier kunne møtes i landlige omgivelser. På den måten kunne gården føre til møter mellom mennesker og møter mellom innvandrere og norsk natur. Han la vekt på betydningen av å kunne møtes ute i naturen, da hans inntrykk var at mange innvandrere som bodde i strøket sjelden var ute av byen.

Kultursenteret hadde organiserte aktiviteter. Men lederen var opptatt av at det rundt disse aktivitetene kunne oppstå uformelle møter mellom mennesker. For eksempel når foreldre hentet barn fra barnehagen, ble de ofte stående og snakke med andre foreldre. Dette hadde ført til at en del foreldre var blitt kjent med hverandre og hadde utviklet både kontakt og tett nettverk. Barn som hadde blitt kjent med andre barn i barnehagen, hadde fått lekekamerater i nærområdet.

I følge lederen var dette stedet viktig i forhold til integrering. Han var av den oppfatning at stedet bidro til integrering uten assimilering. *”Folk med muslimsk bakgrunn må integreres i det norske samfunnet uten å være nødt til å oppgi sin identitet.”* Han mente at i og med at Urtehagen lå i et område hvor det bodde mange mennesker med innvandrerbakgrunn med lav utdanning, lav inntekt, mange uten jobb og en god del som var sosialklienter, da var det viktig å ha et sted som dette.

I følge ham bidro Urtehagen gjennom aktivitetene til forebyggende arbeid blant barn og ungdom. Dette var viktig for å bli kvitt narkotika og voldsproblemer i enkelte innvandrermiljøer. Gjennom deltakelse i senteret fikk barn og ungdom mulighet til å utvikle egen selvspekt og identitet, samtidig som de fikk en mer meningsfylt tilværelse. Stedet og de forskjellige aktivitetene ga dem utviklingsmuligheter og trygghet. De hadde fått et sted å møtes, hvor de kunne gjøre ting de var opptatt av og treffe andre innenfor en kjent kulturell ramme.

5.9 Friluftssenteret i Gamle Oslo (FRIGO), et møtested for barn og ungdom

FRIGO er et friluftssenter med utendørstilbud for barn og ungdom i bydel 6. Senteret ble etablert i 1995 og ligger under avdeling for oppvekst og fritid i bydel Gamle Oslo. Senteret hadde høsten 1998 åtte fast ansatte og fem deltidsansatte som jobbet etter behov. Senteret drev egne aktiviteter og grupper, og samarbeidet aktivt med skolene i bydelen. Hovedmålet var å bidra til positiv sosialisering med vekt på mestring, selvrealisering, integrering og gjensidig respekt i et flerkulturelt samfunn. Man tok naturen som utgangspunkt og benyttet friluftaktiviteter som felles gjøremål for å oppnå mestring og selvrealisering. Som nestlederen uttalte: *”Det som er viktig er å vektlegge ting som man har felles som mennesker, og ikke det som skiller oss. Vi vil forsøke å skape positive bilder av hverandre som individer og skape tilhørighetsfølelse, spesielt i forhold til folk med variert kulturell bakgrunn.”*

FRIGO ligger rett ved Rudolf Nilsens plass. FRIGO disponerer rektorboligen til gamle Vahl skole. Her var det muligheter for idrettsaktiviteter, ballaktiviteter og ikke minst,

skøyteaktiviteter på vinterstid. Huset er i tre etasjer, første etasje, loftsetasjen og kjelleren. Kontorlokalene lå i første etasje sammen med deler av utstyrlageret som lå her og i kjelleren. Utstyrlageret rommet det som var nødvendig for å gjøre det mulig for barn og ungdom å komme ut i naturen. Det handlet om gummistøvler, regntøy, sykler, soveposer, telt, skøyter, ski, akebrett og mye mer.

Et stort møterom og et litt mindre grupperom ble brukt av gruppene på kveldstid. Det var et rom i kjelleren som ble leid ut til et band til øvingslokaler. I tillegg var det et lite vaskeri for å vaske klær, utstyr, soveposer etc. Det var et kjøkken hvor man kunne lage mat. Som nestlederen sa: *”Det er et veldig allsidig hus med nærhet til tingene. Folk kommer inn for å låne utstyr, og vi har kontakt med lånegruppene og de har kontakt med oss. Deler av kontorlokalene er sånn at vi har såpass med plass, slik at når det kommer barn innom så er det plass til å sitte og prate. Jeg vil tro at for mange så er det ikke noe standard kontorlokaler, det er ikke sterilt og firkanta.”*

Forpliktelser og belønning

De som var med i friluftsgupper måtte betale kr 100 for seks måneder. For dette fikk de tilgang til alt utstyr og mat. Hvis det var lengre turer, måtte de betale litt ekstra. Foreldrene skulle i prinsippet underskrive på at ungene deres kunne bli medlem. Det var likevel noen pakistanske gutter som ikke hadde fått slik underskrift hjemmefra, som fikk være med. FRIGO la vekt på at de som deltok skulle få ansvar, oppgaver og belønning for innsatsen sin. Noen av ungdommene var blitt hjelpeledere og fikk lønn for det. De som var med på turer fikk poeng. Når de hadde samlet opp 110 poeng, fikk de en premie. Det kunne være alt fra skøyter til fiskestang.

I tillegg til friluftsgruppene var det dannet en ungdomspatrolje. Hensikten med denne var å rydde området rundt Rudolf Nilsens plass for søppel, glass, sprøyter osv. På den måten ble ungdommene opplært til å ta vare på og holde det ordentlig der de selv hadde glede av å være for å spille ball, gå på skøyter osv. Ungdomspatroljen fikk betalt, og det var veldig populært å være med, spesielt blant ungdom med innvandrerbakgrunn. Det var lang venteliste på å få være med i denne gruppa.

Møterom og grupperom

Det store møterommet ble brukt til interne møter og personalmøter. Det ble også brukt til TV- og videorom når de så på film. I følge lederen var ikke rommet så intimt som grupperommet. Grupperommet ble brukt når barna skulle samles i gruppe. Da satt alle sammen rundt langbordet. Det fantes et sofahjørne der, men der fikk ikke barna sitte når de hadde gruppe. På veggene hang en masse bilder fra forskjellige turer. Det bidro til at ungene opplevde rommet som sitt, de kunne selv se at de hørte til der.

De fleste aktivitetene ved FRIGO foregikk ute i naturen. Hvis det var dårlig vær og det ble vanskelig å gå på tur, brukte de salen på senteret. Her hadde de forskjellige typer lek, så på video og lagde litt mat. *”For eksempel regnet det veldig mye forrige tirsdag, og det var vanskelig å gå på tur i marka. Det vi gjorde i stedet, var å improvisere. Vi brukte salen på senteret til å vise videoen ”Hvite hai”. Etter videoen fortalte en av friluftslederne om hva*

slags haifisk som finnes i Oslofjorden og rundt omkring i Norge. Så improviserte vi litt med lek og laget et enkelt måltid med brød, ost og kakao.”

Forskjellige typer turer

FRIGO arrangerte forskjellige friluftaktiviteter, som å gå på skøyter, skiturer, friluftsturer, båtturer, kanoturer, fotball og sykkelsturer. De hadde dagsturer, helgeturer, påsketurer, vinterturer, sommerturer og høstturer. I sommerferiene organiserte de lengre turer, som varer fem eller seks dager.

”Det var sommeren 98 og det var slutten av juli, syv ungdommer som gikk eller har gått på Hersleb skole, en vennegjeng, var hypp på å komme seg ut av byen. De hadde ikke hatt noe ferie og det var sommerferie. De kom til FRIGO og spurte lederen om de kunne komme seg på tur. Det ble planlagt en tur til forskjellige steder. Før de reiste pratet de om hvordan dette skulle være og ble enige om et felles opplegg på det. Vi kjørte til Kristiansand og tok båten helt ut i havgapet og overnattet på en liten øy med et fyrtårn på. Fritt, meget fritt. Her var vi i to dager. Vi fisket, badet og grilltet. Etterpå dro vi til Setesdal, overnattet oppe i Morgedal, skisportens vugge, i en kjempeflott eldre hytte. Disse ungdommene opplevde disse seks dagene som en drøm, de hadde aldri vært på en sånn ferie før. Å bo i en hytte midt ute i norsk natur ble en veldig fin opplevelse for dem. Vi opplevde at disse ungdommene var veldig all right å ha med å gjøre. Jeg sier det fordi at det var flere av ungdommene som var med på den turen, som hadde hatt eller har problemer med oppførsel av ulike grunner. Dette var en typisk spontan tur.” (Nestleder)

Nestlederen fortalte videre at på alle typer turer var de opptatt av hvordan turene ble organisert og oppgaver fordelt. For eksempel måtte de som skulle delta vite hva slags oppgaver de skulle løse, og hvordan oppgavene skulle organiseres dem i mellom. Praktiske ting som hvem som skulle handle mat, pakke mat, finne på utstyr, lage mat, rydde og vaske opp, måtte avklares på forhånd. Det var viktig at alle visste at de måtte bidra i de ulike aktivitetene. Ellers kunne det oppstå konflikter når de var på tur.

”Mange av disse guttene og jentene er vant til å sitte på rompa og få servert både mat og alt. En viktig oppgave for senteret har vært at de selv skal ta ansvar og hjelpe hverandre. Dette med fellesskapsfølelse og solidaritet er en mangelvare blant en god del ungdommer. De er sterkt preget av egoisme. For eksempel er de lite flinke til å hjelpe hverandre. Jeg mener det er nødvendig å få dem til å forstå at det er viktig å ta i et tak og hjelpe andre og ikke si at nå er jeg ferdig med mine ting.”(Nestleder)

Å være ute

I følge nestlederen var det en veldig sterk opplevelse å være på tur med en gruppe. Gruppene fikk en egen dynamikk gjennom det de gjorde og opplevde sammen, noe som det var spennende for ham å følge med på. Et annet viktige moment var dette med mestringsevne, at de lærte å mestre naturen. Han fortalte om en gang de skulle på skitur med en gruppe jenter av pakistansk bakgrunn. De dro til Skullerudstua og jentene gikk på ski for første gang. *”De var veldig nervøse, de hadde aldri gått på ski før. Men etter hvert fikk de på seg skiene og begynte å gli på sneen, de lo og frydet seg over dette og hadde det gøy. En annen gang dro de opp til Sognsvann for å lære å padle og være på kanotur. De syntes dette var veldig moro.”*

Nestlederen var opptatt av hvordan denne typen turer skapte fellesskapsfølelse mellom ungdommene. Han mente også at turene bidro til å bryte ned en del negative fordommer om innvandrerdeltakelse i friluftsliv. Hans opplevelse var at fikk de muligheten, så ville de gjerne gå både på ski og skøyter. Når de deltok, var det imidlertid viktig at de ikke ble møtt med "Hva gjør dere her?" (i skibakken). Når de dro i gruppe sammen fra FRIGO, unngikk de dette. Da var de en gruppe sammen uten prestasjonspress, hvor det viktigste var at de var ute og opplevde ting sammen.

Friluftsgruppe

Friluftsgruppa besto av tre undergrupper, en juniorgruppe, en jentegruppe og en ungdomsgruppe. Disse tre gruppene brukte senteret mye og hadde hver sin faste møtedag i uka. Gruppene hadde mellom 12 og 14 medlemmer. Gruppene møttes kl. 18.00 ved senteret. Både jentegruppa og guttegruppa var ute på tur fra kl. 18.00 til ca. 20.00. Ungdomsgruppa var ute en time lenger, til kl. 21.00.

I ungdomsgruppa deltok både gutter og jenter. Ca. 60 % av ungdommene hadde norsk bakgrunn og 40 % hadde innvandrerbakgrunn. Når det gjaldt de andre gruppene, hadde ca. halvparten innvandrerbakgrunn.

Rekruttering til FRIGO skjedde gjennom aktivitetshusene og skolene. FRIGO hadde et godt samarbeid med noen av skolene i bydelen, for eksempel Hersleb, Vahl, Tøyen og Kampen skole. Det var også direkte rekruttering, dvs. at barn og ungdom selv kom til senteret og meldte seg inn. En annen måte å rekruttere barn og ungdom på var gjennom barnevernet.

Rudolf Nilsens plass som møtested

Rudolf Nilsens plass ligger rett ved siden av FRIGO. Om vinteren lånte barn og ungdom skøyter på FRIGO og gikk på skøyter på plassen rett utenfor. Skøytetiltaket var et tilbud som trakk flest barn med innvandrerbakgrunn. Særlig jenter i ni til elleve års alderen brukte tilbudet. Om sommeren ble plassen brukt til fotball, baseball og cricket. Da ble det også satt opp noen parasoller, bord og stoler og servert kaffe, brus og vafler. Når det var slik servering, var det alltid en eller to voksne til stede. Lederen hadde inntrykk av at Rudolf Nilsens plass med alle aktivitetene betydde veldig mye for nærmiljøet.

FRIGO som møteplass for barn og ungdom

Det er ingen tvil om at FRIGO har utviklet seg til å bli en betydningsfull møteplass for barn og ungdom i bydelen. Stedet har bidratt å legge til rette for friluftsliv på en slik måte at barn og ungdom har tilegnet seg noen nye ferdigheter og fått oppleve naturen. Friluftaktivitetene har vært organisert slik at ungdommen samtidig har "blitt tvunget" til å lære å ta ansvar for seg selv og hverandre og inngå i et sosialt fellesskap. Gjennom de forskjellige aktivitetene har barn og ungdom fått fellesopplevelser og opparbeidet felles erfaringer, som de kan prate om. Nestlederen mente at mange hadde fått muligheter til å prøve seg på forskjellige områder. Han opplevde at de hadde fått styrket selvtilliten, og hans inntrykk var at veldig mange syntes de hadde opplevd noe all right. Som en gutt med pakistansk bakgrunn sa: "Her kan jeg bare stikke innom og prate med voksne mennesker eller treffe venner eller leke ute på plassen. Det

er også kjempefint at vi kan låne ting som skøyter og ski. Det er også fint at de tar med oss på turer slik at vi kan oppleve andre ting og at vi kan komme litt vekk fra byen."

En god del ungdom la vekt på at stedet var sentralt og lett tilgjengelig, og at menneskene som jobbet der var snille. De syntes også at det var kjempefint at de kunne låne alle typer utstyr når de trengte det. Sportsutstyr var dyrt, og når de slapp å kjøpe det selv, var det mulig å prøve seg og delta på forskjellige ting. Flere av dem hadde ikke mulighet til å skaffe slikt utstyr selv. Nestlederen mente dessuten at de fikk erfare at det *ikke var nødvendig* med det dyreste utstyret for å oppleve natur og friluftsliv. En viktig side ved stedet var at det ble opplevd som lite ekskluderende. Nestlederen var opptatt av at det skulle være et sted for *alle barn* i bydelen, kanskje spesielt de som ikke var "født med ski på beina". *"Både stedet og miljøet er veldig lite ekskluderende. Da tenker jeg på at selv om du ikke har sterke friluftsjnteresser, har vokst opp med mor og far som har gått over vidda på ski, eller mor og far som kommer fra landsbygda i Pakistan, så er det noe her. Det er noen felles ting som vi har lyst til å gripe an."*

Erfaringene fra FRIGO viste at her kom barn og ungdom med ulike etnisk bakgrunn sammen, delte erfaringer gjennom friluftsjnteriteter og lærte å samhandle. Gjennom denne prosessen fikk de oppleve hverandre innenfor en felles ramme som var friluftsliv. Med friluftsliv som fellesnevner fikk etnisk tilhørighet liten relevans. FRIGO hadde svært lave terskler for deltakelse, slik at ferdigheter i friluftsliv ikke var noen forutsetning for å delta. Forutsetningen var snarere at en hadde lyst til å få opplevelser i tilknytning til natur, sammen med andre barn og ungdom.

5.10 Gamle Oslo Aktivitetshus (GOA)

Dette er et kommunalt tilbud for barn og ungdom i alderen 10 - 18 år. Målsettingen for etableringen av stedet var å skape et trygt sted for barn og ungdom. Det skulle være et sted hvor de kunne treffes, snakke sammen, spille biljard, bordtennis eller være med på andre aktiviteter. Et annet mål var å forsøke og skape holdningsendringer hos barn og ungdom i retning av å ta mer ansvar for seg selv og andre.

Gamle Oslo Aktivitetshus ble tatt i bruk i 1994, etter en omorganisering av den tidligere Tøyenklubben. Stedet ligger i Sørlogata, i annen etasje. I 1998 var det ti ansatte, som fordelte seg på en styrer, en styreassistent, to klubbledere, fire assistenter og to ungdomsrepresentanter. Blant de ansatte var det noen som hadde innvandrerbakgrunn, noe som hadde betydning når de fleste av brukerne hadde slik bakgrunn. Det bidro til at brukerne lettere identifiserte seg med stedet. Det ga et signal om at folk med innvandrerbakgrunn både kunne være initiativtakere, ledere og brukere av GOA.

GOA var åpent fra mandag til lørdag mellom kl. 14.00 – 19.00. Fredager var det diskotek, som var åpent til kl. 24.00.

Aktiviteter

Høsten 1998, hadde klubben både innendørs- og utendørsaktiviteter. Når det gjaldt innendørsaktiviteter, så hadde de det de kalte "åpen virksomhet". Som styreassistenten sa: *"Det er den tiden vi har åpent fra 14.00 til 19.00 hver dag, og hvor det kommer ungdom hit*

og spiller biljard, bordtennis, nintendo, playstation eller for å treffe andre eller bruke kafeen.”

Av utendørs aktiviteter hadde de fotball, basketball, volleyball og turaktiviteter, både for ungdom og juniorer.

Grupper

GOA hadde også forskjellige grupper, som dansegruppe, fotogruppe, jentegruppe og for eksempel DJ-gruppe. Disse gruppene møttes på bestemte dager utenom åpningstiden. I gruppene snakket de om forskjellige ting som de var opptatt av. I jentegruppa snakket de for eksempel om jenteting og annet de var opptatt av, de gikk på kino, lagde mat, reiste på hyttetur eller teater. Sånn var det med de andre gruppene også. Tirsdager møttes for eksempel fotogruppa, de gikk ut med fotoapparatet og tok bilder og etterpå fremkalte de bildene i mørkerommet.

De som brukte stedet var barn og ungdom med både innvandrerbakgrunn og norsk bakgrunn. Det var mange forskjellige nasjonaliteter, som for eksempel pakistanere, vietnamesere, somaliere, thailendere, albanere og jugoslavere. Klubben var etablert for barn og ungdom i bydelen, men hadde medlemmer fra mange andre bydeler i tillegg, noe som kan tas som et uttrykk for at klubben fungerte godt for målgruppa. Rekruttering skjedde via skolene, og det ble sendt informasjon til foreldrene. Det ble også tatt direkte kontakt gjennom ungdommene. Medlemskap var gratis, men det var nødvendig med foreldrenes samtykke.

Klubbråd

Styreassistenten fortalte at fra høsten (1998) av skulle de starte noe som heter klubbråd. Det skulle være et råd hvor ungdom, som er faste brukere av stedet, skulle engasjeres i driften og være med på å bestemme ting som skjedde i huset. Det gjaldt aktiviteter og bruk av penger. Det var dessuten viktig at de sa sin mening om hva de hadde lyst til å gjøre. Det var meningen at klubbrådet skulle treffes en gang i uka for å diskutere saker som angikk brukerne. De ville få hjelp og veiledning fra de voksne om forslagene de kom med var noe man kunne imøtekomme eller om det var umulig å gjennomføre.

GOA som møteplass

Vårt inntrykk er at GOA ble opplevd som et viktig aktivitets- og møtested for barn og ungdom i området. Stedet hadde et variert tilbud av aktiviteter, det var lett tilgjengelig og det var åpent seks dager i uken. I følge styreassistenten: *”Stedet har hatt en kjempeeffekt på brukerne. Det har oppstått bra kontakt mellom ungdom, nesten alle kjenner alle og det er veldig lite konflikt mellom brukerne. Vi har tatt opp temaer som gjengdannelser, kriminalitet og narkotika med ungdommene som bruker stedet. En del av dem har gjengtilknytning og identifiserer seg med gjenger, derfor har det vært nødvendig å ta opp de spørsmålene.”*

Flere av de ungdommene understreket betydningen av å ha et sånt sted nær bomiljøet. De sa at stedet var trygt, at det var lett å komme til, og at det ga dem flere muligheter til å være med på ting. Veldig mange hevdet at det var ikke så mye bråk eller slåsskamper, man fikk i stedet

flere bekjente og venner. De opplevde også å få god støtte fra de voksne som jobbet på stedet. Ellers satte de pris på tilgang til playstation og internett.

”For meg er dette stedet veldig viktig. Jeg kommer her hver dag etter skolen for å treffe venner og for å være med på aktiviteter. Jeg er med i fotballgruppa og trener to ganger i uka. Ellers er jeg med i dansegruppa. Jeg liker å danse mye, det er gøy. Jeg bruker internett hver dag og får hjelp fra de voksne. Du vet vi har ikke så mye penger og har ikke data hjemme, så her kan jeg både lære og bruke data. Det er kjempefint.” (Gutt, somalisk opprinnelse)

GOA ligger i en flerkulturell bydel og har lyktes med å skape et tilbud som trekker barn og ungdom av ulike bakgrunn. Norske ungdommer er i mindretall, slik som de også er på skolene i området. Klubben har ulike grupper, bl.a. en egen jentegruppe. Ved å ha egen jentegruppe, ble det mer legitimt for innvandrerjenter å delta. Mange innvandrerjenter i tenårene har foreldre som ikke ønsker at de skal være sammen med gutter, de får derfor ikke lov til å gå på GOA og liknende steder, hvis tilbudet er kjønnsblandet.

Fra klubbens side ble det understreket at de hadde klart å få til et møtested hvor ungdommene utviklet vennskap. *”Alle kjenner hverandre her!”* Det hadde medført at det også er mindre konflikter mellom ungdommene utenfor klubben.

Alle aktivitetene på GOA var organiserte. De fleste var imidlertid kommet til etter ønske fra ungdommene. Det innebar at de var med på å forme og utvikle stedet, og at det alltid foregikk aktiviteter som ungdommene var opptatt av. Kanskje det var en av grunnene til at stedet var godt besøkt og hadde godt rykte på seg blant ungdom.

5.11 Flerkulturelt eldresenter på Grønland

Høsten 1998 åpnet det et flerkulturelt eldresenter på Grønland. Stedet skulle være et tilbud til eldre norske og eldre med innvandrerbakgrunn. Stedet er åpent for alle over 50 år. I følge daglig leder var målet for senteret:

”Å skape et møtested, hvor eldre personer i bydelen kan møtes på tvers av kulturer, et sted hvor de kan få informasjon, råd og veiledning og et sted hvor man kan koble eldre og hjelpeapparatet (hjemmesykepleie, hjemmebaserte tjenester, fysioterapeut og trygdekontor) sammen. Jeg har tenkt sånn at hele senteret skal være en integrasjonsarena, og integrasjonsarena betyr at de eldre innvandrerne som kommer hit har mulighet til å treffe det norske samfunn. Hvordan skal de få kontakt med det norske samfunn? Jo, gjennom kontakt med eldre nordmenn. Jeg synes det er en meget viktig funksjon de norske eldre har. Spesielt når de har positive holdninger til innvandrere.”

Aktiviteter

Det var planlagt en del aktiviteter på senteret for eldre med innvandrerbakgrunn. Et tiltak som kom i gang i begynnelsen av år 2000, var norskkurs. En dag i uka var det norskkurs med lærer fra Rosenhof⁷, og en dag i uka var det norsk- og engelskundervisning med en pensjonert lærer som bodde i strøket. På norskopplæringen deltok det personer fra rundt 10 nasjonaliteter av

⁷ Rosenhof voksenopplæringssenter. Norskundervisning for minoritetsspråklige.

begge kjønn. I følge en aktivitør ved senteret hadde norskundervisningen fått det til å løse ved senteret. Det hadde ført til at flere eldre med innvandrerbakgrunn hadde blitt kjent med og brukte senteret. I forbindelse med undervisningen var det planlagt å starte flere aktiviteter som kunne styrke tilbudet. Et tiltak var turer som knyttes til undervisningen. Det var bl.a.. aktuelt å besøke trygdekontor og sosialkontor. I forbindelse med norsk historie planla de å dra på Folkemuseet. Daglig leder for senteret var opptatt av hvordan senteret kunne spille en viktig rolle for norskundervisningen. Han la vekt på at man trengte å praktisere norsk for å lære å snakke språket, og da måtte man ha noen å snakke med. *”Man må finne seg arenaer hvor man kan praktisere. Her er en ypperlig arena for å lære norsk, derfor har her de norske eldre en viktig funksjon. De kan snakke med innvandrerne som går her. Det er veldig viktig å tenke integrasjon og ikke segregasjon.”*

Senteret hadde også planer om å åpne et internett-tilbud med veiledning, slik at eldre kunne få litt kunnskap om informasjonsteknologi. Vinteren 2000 var dette i gang. To pakistanere, en chilener og to nordmenn deltok i opplæringen.

Kafédrift

På senteret var det en kafeteria som var åpen fra kl.10.00 til 14.00. Hensikten med kafeteriaen var at den skulle bli en viktig møteplass for eldre med norsk bakgrunn og innvandrerbakgrunn. To dager i uka ble det servert norsk mat, og tre dager ble det servert internasjonal mat. Daglig leder håpet at mat ville bli et viktig kontaktskapende middel mellom de ulike gruppene av eldre. Ellers var kafeteriaen tiltenkt en rolle, hvor folk kunne komme innom for å treffe bekjente over en kopp kaffe, lese aviser fra hjemlandet, og et sted hvor de kunne få informasjon og råd. *”Jeg har tenkt sånn at hele senteret skal være et sted hvor eldre innvandrere har mulighet til å treffe eldre norske mennesker. Dette skal være en integrasjonsarena for alle parter. Gjennom gjensidig kontakt mellom de to gruppene kan det skapes både tillit og trygghet. Et sted som dette kan hjelpe til å skape positive holdninger.”*

Få uker etter at senteret åpnet var det stort sett norske eldre som brukte stedet. De hadde forventninger til at det skulle være et flerkulturelt Eldresenter, og savnet eldre med innvandrerbakgrunn.

”Kanskje dem er redd for oss”, sa en av de eldre norske kvinnene på spøk da jeg spurte henne om hva hun syntes om at eldre med innvandrerbakgrunn skulle bruke stedet. Hun syntes det var på tide at innvandrere også begynte å bruke stedet. Hun kjente ingen innvandrere personlig, men hilste på folk i gata.

”Hvor er de?” spurte en annen som satt ved samme bord. Hun sa at nå hadde de ventet så lenge på at eldre med innvandrerbakgrunn skulle komme, men de kom aldri. Flere av de norske pensjonistene syntes det var positivt med et tilbud om et flerkulturelt Eldresenter. De sa at det var nok plass til innvandrerne hvis de ville komme. De var nysgjerrige på å bli kjent med innvandrernes bakgrunn og kultur, samtidig som de hevdet at det var viktig for eldre innvandrere å lære litt om norsk kultur og skikk. Det de visste om innvandrere var stort sett gjennom media. De så på mat- og kafeteriatilbudet som en ypperlig anledning for å bli bedre kjent med eldre av innvandrerbakgrunn.

”Et hyggelig sted” var en kurdisk manns beskrivelse av Eldresenteret. Han sa at han hadde savnet et sånt sted og var veldig fornøyd med tilbudet. Han sa: *”Det er et veldig hyggelig*

sted. Jeg kommer ofte hit for å drikke kaffe og prate med folk, med norske og utlendinger. Her kan jeg få hjelp med alle slags spørsmål.” Han mente at det var fint å ha et slik sted, særlig om vinteren, da det var for kaldt til å sitte ute.

Pakistansk mannegruppe

Vinteren 2000 var det en gruppe pakistanske menn som brukte kafeteriaen. De møttes fast hver dag, leste aviser fra hjemlandet og diskuterte. De snakket mest sammen på eget språk, og inntrykket fra dem som jobbet på senteret var at samtalene mest handlet om det som sto i avisene, om politikk og ting som har betydning i dagliglivet. Noen av mennene var enkemenn, og hadde gitt uttrykk for at de satte stor pris på å kunne møtes fast på senteret.

I følge de ansatte var det sjelden at eldre med ulik bakgrunn satt ved samme bord i kafeteriaen. De fleste hadde sin faste plass. Men, de snakket likevel litt med hverandre mellom bordene. De dagene det var norskundervisning ble de som var på kurs ofte igjen for å drikke en kopp kaffe eller te. På den måten ble de en del av miljøet.

For å gjøre eldresenteret kjent blant eldre innvandrere, har det bl.a. vært samarbeidet med skoler i området. Det har vært både Luciafest og juletreff. Da har skolebarna blitt oppfordret til å ta med sine besteforeldre, noe som også flere har gjort.

Erfaringer med å komme i gang

De ansatte opplevde at det tok tid å gjøre eldresenteret kjent blant eldre innvandrere, og gjøre senteret relevant for dem. Det viste seg at mange ikke visste hva et eldresenter var, det var et ukjent begrep, som like gjerne kunne være et sykehjem eller et daghjem. Daglig leder var opptatt av at de måtte klare å skape tillit. De som oppsøkte senteret måtte føle seg trygge. Det hadde vært en lang prosess å trekke eldre med innvandrerbakgrunn til senteret, som bl.a. innebar å opparbeide kunnskap og forståelse for hvordan man når frem til denne gruppen. Som daglig leder sa ved oppstarten: *”Det er mye vi ikke vet, og da er det viktig at vi erkjenner det. Gjennom kontakter i miljøene skal vi prøve å oppklare disse tingene.”* De ansatte sa at ”mye løsnest” med norskundervisningen. Det viste seg å være et tilbud det var interesse for og som det kunne bygges rundt. Det har ført til at flere eldre innvandrere har begynt å bruke stedet. Foreløpig (vinteren 2000) har det ikke ført til at eldre norske og innvandrere blandet seg ved de samme bordene i kafeteriaen, men det var et skritt på vei til at det kunne bli mulig. Å kunne snakke sammen innebærer at de må kunne snakke og forstå samme språk.

5.12 Grønlands torg

Torget foran Grønland T-banestasjon ved inngangen til gågaten, fungerer som møteplass. Her finnes det trær og noen båser med benker. Plassen ble mye brukt i sommerhalvåret. Særlig om våren og sommeren satt folk på benkene i timevis og snakket. Plassen ble nesten utelukkende brukt av menn, og av menn med innvandrerbakgrunn. Du finner menn i alle aldersgrupper her som møttes rundt benkene. De mennene som var ofte å se på plassen hadde pakistansk, somalisk og tamilsk bakgrunn. Andre grupper som iranere, marokkanere og afrikanere brukte plassen innimellom. Når gruppene møttes ved benkene, så møttes de hver for seg. Hvis de traff en de kjente fra de andre gruppene, så hilste de og slo av en prat. Det samme skjedde når

de traff folk av norsk bakgrunn. I og med at plassen ligger strategisk plassert med butikker på den ene siden og T-banen på den andre siden, kunne de som satt på benkene følge med på alle som kom og gikk og treffe både venner og bekjente. Noen i den pakistanske gruppen fortalte at noen av dem pleide å møtes hver dag ved de samme benkene. Det var særlig de som var blitt pensjonister eller trygdet, eller som av andre grunner ikke var i jobb. For dem ble torget og benkene et fristed. Her kunne de sitte å snakke uforstyrret fra kvinner og barn. Temaene de tok opp varierte fra politikk, og særlig den politiske situasjonen i Pakistan, til religion, barns fremtid i Norge, jobb og ekteskap. De sa at plassen minnet dem om markedsplassen eller handlegata hjemme i Pakistan. Ved siden av at de kunne treffe venner og bekjente, var det viktig for dem å kunne sitte ute i sol og frisk luft. Det var noe de savnet i vinterhalvåret. Det var uvant for dem å ikke kunne møte venner ute fordi det var vintervær og kaldt.

5.13 Oppsummering: Møtesteder på Grønland/Nedre Tøyen

I denne undersøkelsen har vi vært opptatt av å se på hvilken type steder som oppleves som attraktive for beboere, i forhold til det å kunne møte andre. Og, i en så etnisk blandet befolkning som på Grønland/ Nedre Tøyen, trekker folk sammen eller søker de seg til steder hvor de stort sett bare er sammen med sine egne?

Verdens møtested på Grønland

Flere av informantene av både norsk bakgrunn og innvandrerbakgrunn påpekte hvordan Grønland hadde blitt et spennende område hvor mennesker med ulike kulturer møttes. *”Det er skikkelig kult på Grønland. Jeg vanker veldig mye på Grønland, her treffer jeg mine venner. Når det gjelder møteplass, så finnes det en haug av møteplasser her. Jeg treffer mine venner på forskjellige steder som Asylet, Københavnerkafeen, Art Deco, Naboens mat & vinhus og Punjab Tandoori. Det er så ålreit med folk som kommer fra mange land, det skaper skikkelig stemning, og det er ikke kjedelig. På Grønland kan jeg alltid treffe folk, enten ute på gata eller på de stedene jeg vanker. Det er et veldig hyggelig og trygt sted.”* (Person med norsk bakgrunn)

En person med iransk bakgrunn sa: *”Hvis jeg vil treffe nordmenn, så kommer jeg til Grønland. På steder som Asylet, Evita’s Espressoer og Art Deco treffer jeg hyggelige nordmenn. Du vet jeg har bodd på Majorstua, og jeg har aldri kjent mine naboer. Noen bare sa hei og andre sa ingen ting. Når man flytter til et annet land, er det første man blir kjent med naboer. I Norge er det veldig vanskelig å bli kjent med naboer.”*

I en artikkel i Dagbladet⁸ kom det frem hvordan Grønland var i ferd med å bli et ”trendy” sted. Noen korte utdrag fra artikkelen belyser hvordan forskjellige grupper opplevde området. En person av norsk bakgrunn sa: *”På Grønland finnes ravere, pønkere, teknotyper, alkiser, innvandrere og streitinger. Det blir skikkelig stilkræsje, det liker jeg. Grünerløkka er blitt østkantens vestkant. Snobbete. Mange alternative folk har flytta fra løkka til Grønland de siste to åra. Plutselig var vi ikke lenger velkomne på våre gamle stamsteder, vi var ikke rike nok.”*

⁸ Dagbladet, fredag 21. august 1998 s. 12 og 13.

En annen med norsk bakgrunn formulerte seg slik: *"Å gud, her er det veldig koselig, altså. Masse festlige innvandrerbutikker med frukt og pene stoffer... .. folk er ålreite her, jordnære og ålreite. Det er aldri noe bråk. Et helt annet miljø enn sentrum."*

En person av innvandrerbakgrunn, som ikke selv bor på Grønland mente at: *"På Grønland kan du leve billig og bo billig. Her er masse butikker, vi handler alltid på Grønland."*

"Ye toh apne ghar hein"⁹ (Dette er vårt hjem)

Flere av de pakistanske, indiske og tamilske informantene omtalte området Tøyen/Grønland som sine hjem. Det at de kunne gjenkjenne flere ting ved området, ga dem sterke assosiasjoner til eget hjemland. Restauranter, butikker, reisebyrå, frisører, musikkbutikker og kafeer var drevet av folk med innvandrerbakgrunn. Mange av næringsvirksomhetene hadde navn på språket til innehaveren. Det ga signaler til dem som kunne språket om at her var de velkomne, de kunne kodene. For eksempel ga navn som Punjab Tandoori, Lakshmi stores, Medina sweets, Shubha Yatra osv. assosiasjoner til steder som kunne ha vært både i Lahore og i Bombay. Språk ble hevdet å være et viktig symbol på gjenkjennelse og på å føle seg inkludert. Man trengte ikke å bruke norsk språk på flere av stedene i bydelen for å bli forstått. En kunne bruke sitt morsmål når en skulle ut å handle eller spise. Plakater på forskjellige språk som hang rundt omkring, ga informantene assosiasjoner til hjemlandet, samtidig som de fikk tilgang til informasjon om hva som foregikk i Norge. Flere informanter la vekt på krydderlukten fra spisestedene. De kunne nesten lukte seg frem til steder hvor maten hadde opprinnelse fra deres hjemland. Andre var opptatt av gatebildet. Det at en kunne treffe alle slags folk og høre alle slags språk, ga en følelse av å høre til i en internasjonal verden, samtidig som gatebildet minnet om der man kom fra.

Blandet befolkning, men både kjønnsdelte og kjønnsblandete "rom"

Bydelen (kommunen) har tatt initiativ til og opprettet møtesteder for barn og ungdom og for eldre. Det som kjennetegnet disse, var at deltakelsen var knyttet til aktiviteter, eller det å gjøre noe sammen med andre. Friluftssenteret for barn og ungdom var opptatt av at ungene fikk oppleve naturen i lag med andre. Møtestedet var i første rekke naturen. Knyttet til dette ble det lagt opp til at ungdommen utviklet fellesskapsfølelse og solidaritet med hverandre, slik at de stilte opp for og hjalp hverandre. Noen av de samme idealene lå bak arbeidet ved Gamle Oslo Aktivitetshus. Begge disse stedene ble brukt av ungdom med ulike etnisk bakgrunn, både norske og andre. Oppdelingen i grupper gikk ikke etter etnisitet, men etter interesser og kjønn blant ungdommene. Jentegruppene var opprettet for at det skulle være mulig for jenter med innvandrerbakgrunn å bruke tilbudet. De åpne tilbudene var imidlertid kjønnsblandete.

Virksomheten ved det flerkulturelle eldresenteret var også både kjønnsblandet og kjønnsdelt. Her var all organisert virksomhet kjønnsblandet, slik som for eksempel norskundervisningen. En gruppe eldre pakistanske menn møttes imidlertid jevnlig på eget initiativ i kafeteriaen. De satt ved eget bord og hadde lagd sitt eget "miljø", hvor de snakket om det de var opptatt av. De møttes i kafeteriaen, hvor det også møttes kvinner av ulike bakgrunner. Gjennom eldresenteret hadde de fått anledning til å skape sitt eget rom, midt blant andre eldre. Det førte ikke til at de ekskluderte seg selv, snarere var det en innfallspport til kontakt med andre eldre.

⁹ Dette er både på hindi og urdu.

Det som kjennetegnet disse kommunale stedene var at det ble forsøkt å skape tilbud som dekket behov hos målgruppene. Ved å kombinere tilbud som var åpne for alle med muligheter for mindre grupper, organiserte eller spontane, ble det lagt opp til at brukerne kunne delta ut fra hva de selv ønsket å få ut av stedet. Noen ville treffe andre fra egen gruppe, noen ville ha det hyggelig og snakke med venner, andre ville treffe nye mennesker, mens andre igjen ville lære noe eller holde på med noe de var interessert i. Inne i det store fysiske rommet fantes det små psykologiske rom for grupper, rundt et bord eller i en sofakrok, enten de samlet seg på bakgrunn av kjønn, etnisitet eller interesse. Slike muligheter bidro til at for eksempel jenter med innvandrerbakgrunn ikke ble utestengt, men snarere fikk anledning til å delta på arenaer med andre ungdommer, uavhengig av kjønn og bakgrunn.

Næringsvirksomhet som møtesteder

Mye av næringsvirksomheten på Grønland/Nedre Tøyen drives av innehavere med etnisk minoritetsbakgrunn. Flere av virksomhetene fungerte som møtesteder. Det var virksomheter som lå på gateplan og som tiltrakk seg publikum. Hvis vi ser bort fra spisestedene og matvarebutikkene, virket det som mange av disse næringsvirksomhetene fungerte som møtested for mennesker som hadde samme kjønn og etniske bakgrunn som innehaveren. I det tamilske reisebyrået møttes tamilske menn. Venner av innehaveren brukte byrået som møtested. De satt der og pratet, utvekslet informasjon og hjalp hverandre. De pakistanske og indiske stoffbutikkene fungerte på samme måte for pakistanske kvinner. Her møttes de uten fare for å treffe menn. For kvinnene ble det spesielt viktig å ha noen slike ”private, men samtidig offentlige rom”, da de hadde få andre møtesteder utenfor hjemmet. Kafeer og torg var for mange grupper menneskenes arena.

Nordmenn oppsøkte også disse stedene, men da var det mer for å få utført en tjeneste eller kjøpe noe. De gikk ikke dit for å være en del av det fellesskapet som brukte butikken eller reisebyrået til møteplass. Gjentakne besøk førte imidlertid også for nordmenn til nettverk og kontakter i de etniske minoritetsmiljøene.

Spisesteder som trekker både nordmenn og innvandrere

”God og billig mat skaper kontakt mellom folk”, sa eieren av Punjab Tandoori. Spisestedet hans var et eksempel på hvordan en billig indisk strøkskafé nesten kan fungere som et hjem for stamgjestene, samtidig som nye gjester alltid var velkomne. Her spiste nordmenn og innvandrere ved samme bord og her oppsto ofte spontane samtaler. Atmosfæren var upretensiøs og avslappet. Gjester fra Sentral-Asia følte at de kom ”hjem” når de luktet maten og hørte musikken. Nordmenn opplevde at kafeen tilbød en duft av en ”annen verden”. De som likte indisk mat og var nysgjerrige på mennesker fra andre kulturer, møtte her lave terskeler for kontakt. Mange av gjestene ble opplevd som åpne og inviterende, både av nordmenn og av innvandrere. For innvandrere som ikke hadde kontakt med naboene sine, fungerte stedet som en erstatning. Her traff de nordmenn som var interessert i å snakke med dem og fortelle om norsk kultur.

Møtesteder med utgangspunkt i tro

Grønland/Nedre Tøyen har en frodig blanding av ulike trossamfunn. På siden av den rene religiøse virksomheten, har det vokst frem ulike møtesteder som fungerte på forskjellig måte og som hadde som siktemål å samle beboere i bydelen. I den afrikanske kirken møttes afrikanere og noen nordmenn til sosialt samvær etter gudstjenesten. De lagde mat, spiste sammen og spilte afrikansk musikk. Pastoren la vekt å praktisere den ”utvidete familie” som man har i Afrika. Nordmenn som brukte kirken opplevde at de gjennom samværet med afrikanere fikk et annet bilde enn det som kom frem om afrikanere i media. Ved direkte kontakt ble afrikanerne hele og vennlige mennesker, og ikke låst fast i kategorier som kriminelle, sexfriker eller andre negative ting.

Det muslimske kultursenteret henvendte seg i første rekke til muslimer, for det meste barn og ungdom med foreldre. Her handlet det ikke bare om å lære Koranen, men om å bli trygg på sin egen identitet slik at en lettere kunne delta i det norske samfunnet som en likeverdig borger. Målet var at en gjennom å styrke den muslimske identiteten, skulle styrke den enkelte i møtet med det norske samfunnet. Kultursenteret hadde utviklet seg til å bli et møtested for muslimer, både gjennom aktivitetene og gjennom de uformelle treffene som skjedde rundt aktivitetene.

Kirkens bymisjon hadde en annen filosofi med sin virksomhet i Tøyen kirke. Her var religionen tonet ned, for at stedet skulle trekke til seg alle typer beboere uansett tro. Kirken drev både kro og kvinnetreff. Til kroa kom det stort sett nordmenn som hadde behov for billig mat. Kvinnetreffene var for hjemmeværende kvinner og fungerte på mange måter som en arena for å knytte kontakter og utvikle nettverk i nærmiljøet. Et viktig moment her var at treffene ble opplevd som et sted å hente omsorg og støtte fra andre kvinner, både psykologisk og praktisk. Her kunne de snakke om egne erfaringer uten å bli møtt med sanksjoner. Slik sett ble dette møtestedet et pustehull for kvinner i nærmiljøet. Hvem som deltok på kvinnetreffene hadde endret seg over tid. I begynnelsen var det i hovedsak kvinner med innvandrerbakgrunn som deltok, sammen med noen norske. Nærmiljøarbeideren mente at kanskje noen av kvinnene med innvandrerbakgrunn hadde trukket seg p.g.a. religionstilknytning. Andre hadde sluttet fordi de ble opptatt med jobb eller skole. På intervjuutidspunktet var hovedtyngden norske, hjemmeværende alenemødre.

Å organisere møtesteder rundt tro, førte til at de som delte troen fikk et treffsted hvor de kunne møtes utover den religiøse virksomheten, men i samforståelse om at de hadde noe felles. Når det gjaldt møtestedet til Kirkens bymisjon var det ikke felles tro som trakk, men kanskje snarere forståelse for at organisasjonen hadde som mål å bidra til å skape bedre sosiale forhold for beboere i denne delen av byen.

Ulike typer møtesteder i området

Møstedene i området kan deles i to hovedgrupper. For det første handlet det om møtesteder som var etablert for at beboere i området skulle møtes og eventuelt gjøre noe sammen. Disse stedene ble til møtesteder gjennom tiltak, aktiviteter og arrangementer rettet mot spesielle grupper. I denne gruppen fant vi tiltakene rettet mot barn og ungdom, eldre og trossamfunnene.

For det andre handlet det om steder som parker og torg, næringsvirksomheter som f.eks. spisesteder, puber, butikker, reisebyrå m.m. Disse stedene ble til møtesteder fordi *beboere i området tok dem i bruk og gjorde dem til møtesteder*. Her oppsto spontane treff og møter mellom mennesker. Det kunne skje fordi det fysisk var lagt til rette for at folk kunne møtes og fordi det var lov å ta stedet i bruk for å møtes. Torget ved T-banen og kafeteriaen på eldresenteret var eksempler på dette. At butikker, reisebyrå, frisører m.m. også utviklet seg til treffsteder for spontan, tilfeldig og uformell kontakt innebar derimot aksept fra innehaver. Når noen spisesteder utviklet seg til møtesteder mellom mennesker som i utgangspunktet ikke kjente hverandre, handlet det om at brukerne der opplevde en atmosfære som inviterte til slik kontakt. Et viktig trekk ved disse uformelle møtestedene var at de lå innvevd i bomiljøet. Det ga beboerne mulighet til å treffe andre i mange og ulike sammenhenger, hvis de selv ønsket. I tillegg har vi sett hvordan mennesker fra andre steder i Oslo kom til dette området, ikke bare for å handle, spise eller gå i moskeen, men for å treffe mennesker.

Det kom frem at beboerne og brukerne opplevde både området og møtestedene som trygge holdepunkt. Beboere med innvandrerbakgrunn ga uttrykk for at de opplevde en udefinert atmosfære de gjenkjente fra hjemlandet, og som bidro til at de følte seg vel i bydelen. Områdets kosmopolitiske gatebilde ga muligheter både for folk med innvandrerbakgrunn og norsk bakgrunn til å føle seg inkludert og velkommen.

Kjennetegn ved møtesteder på Grønland/Nedre Tøyen

- Møtestedene var spredd rundt i området innimellom boligbebyggelsen.
- Det var stor variasjon i type møtesteder, med en blanding av tiltak for barn, ungdom, eldre og andre grupper. Det fantes kommunale, frivillige og kommersielle tilbud og tilbud organisert av trossamfunn.
- Flere av møtestedene hadde ikke det å møtes som formål, men utviklet seg til å bli møtesteder etter som folk tok dem i bruk på sin måte.
- Det var flere steder i området som inviterte til spontan og uformell kontakt, for eksempel torget ved T-banen, spisesteder, noen av butikkene og noen av trossamfunnene.
- Noen møtesteder var lokale, noen var rettet mot bydelen og noen ble brukt av mennesker fra andre deler av Oslo.
- Flere opplevde hele området som et møtested; det handlet om møter mellom enkeltpersoner, møter mellom mennesker som bærere av ulike kulturer, møter med forskjellige sanseinntrykk og møter med ulike uttrykksformer.
- Området hadde både møtesteder for like grupper (kjønn, etnisitet) og møtesteder på tvers av etnisk bakgrunn. Bl.a. møttes en gruppe med pakistanske menn på det flerkulturelle eldresenteret. Torget ved T-banen var blitt et møtested for menn, hovedsakelig innvandrere. Tøyen kirke var imidlertid et sted hvor kvinner samlet seg, på tvers av etnisitet.
- Noen av møtestedene hadde muligheter for individer til å gjøre ting de selv var opptatt av. For eksempel kunne de pakistanske mennene lese pakistanske aviser på eldresenteret eller lære å bruke internett slik at de kunne hente opp nyheter fra Pakistan derfra. På Urtehagen kultursenter kunne man studere Koranen eller lære andre ting som man selv var interessert i. På Friluftssenteret og Gamle Oslo Aktivitetshus møttes ungdommene gjennom aktiviteter de var opptatt av.

- Andre steder la vekt på fellesskapet og samhandlingen, for eksempel matstundene i den afrikanske kirken, Friluftssenterets vekt på at ungdommene måtte lære å vise solidaritet med hverandre osv.
- Flere av møtestedene var tiltak med ansatte ledere som hadde til oppgave å få folk til å møtes. Flere av lederne hadde selv minoritetsbakgrunn, noe som bidro til at brukere med minoritetsbakgrunn lettere identifiserte seg med stedet.
- Beboerne følte tilknytning både til området og de enkelte møtestedene. Området i seg selv ble opplevd som deres "hjem", hvor de følte seg velkommen.
- Området fungerte som en slags magnet på personer som bodde i andre deler av byen. Spesielt mennesker med innvandrerbakgrunn som verken kjente andre der de bodde eller følte seg hjemme der, fant møtesteder hvor de kunne snakke med folk, både nordmenn og andre med innvandrerbakgrunn.

6 "Far from the madding crowd"¹⁰: Lokalområdet Gransdalen

6.1 Bydel Furuset

Bydel Furuset består for det meste av drabantbyer fra 1970-tallet, men det finnes også småhusområder. Bydelen er delt opp i fire lokalområder: Furuset, Lindeberg, Ellingsrud og Høybråten. En vesentlig del av bebyggelsen er blokkbebyggelse, bygget av boligkooperasjonen. Det som særpreger blokkområdene er i første rekke ensartet og mangel på særpreg. Sett utenfra, er det store behov for å gjøre det fysiske miljøet mer interessant og variert, slik at de enkelte boligområdene fremstår som egne steder med egen identitet¹¹.

Furuset bydel hadde pr. 01.01.99, 29.232 innbyggere. Dette er 1458 færre enn i bydel Søndre Nordstrand som har flest innbyggere i Oslo. 21,7 % av befolkningen som bodde i Furuset bydel pr. 01.01.99 hadde opprinnelse fra land utenom vesten. Bare 2 % av bydelens innbyggere har innvandret fra vestlige land (Statistisk årbok for Oslo, 1999).

6.2 Lokalområdet Gransdalen

Vårt studieområde er området rundt senteret og Gransdalen. Her ligger store borettslag, hvor det er satt i gang forskjellige miljøforbedringstiltak. I området ligger Gran skole, Furuset T-banestasjon og Furuset senter. Senteret fremstår som en viktig uformell møteplass. Mange som bor i området treffes her i forbindelse med forskjellige ærend. På senteret finnes det bibliotek, posthus, bakeri, kinesisk restaurant, gatekjøkken, flere ulike butikker, eldresenter, ungdomssenter, frivillighetsentral samt svømme- og idrettshall og en kommunal musikk-skole.

Møtesteder vi har besøkt i Gransdalen på Furuset

Det finnes flere møtesteder i Gransdalen. Dette gjelder både fysiske møtesteder, og foreninger og organisasjoner som fungerer som møtesteder for dem som deltar. Vi har plukket ut noen av disse for nærmere undersøkelser. Vi har vært opptatt av å finne frem til møtesteder som brukes av ulike grupper beboere og blandete grupper; dette gjelder både etnisk bakgrunn, alder, kjønn og interesser. Alle møtestedene vi har besøkt har vært frivillige, dvs. at folk har brukt dem fordi de har hatt lyst selv, og fordi de har funnet "noe" der som har vært attraktivt for dem. Gjennom å snakke med dem som driver og bruker stedene, har vi forsøkt å finne ut hva som gjør et møtested attraktivt og hva som trekker de ulike gruppene.

I denne undersøkelsen har vi ikke sett på i hvilken grad postkasser, fellesvaskerier, parkeringsplasser og andre liknende områder har møtestedsfunksjon. I mange boligområder vil slike steder være viktige i forhold til spontane og uforpliktende samtaler mellom naboer. Vi har i stedet sett på steder hvor beboere fra området går for å treffe andre, for å finne ut hva som gjør disse stedene til et møtested. Vi har konsentrert oss om møtesteder i Furuset kirke og Furuset senter, samt området rundt senteret. Vi har ikke sett på hvordan Gran skole fungerer som møtested.

¹⁰ Tittelen er hentet fra en roman skrevet av Thomas Hardy.

¹¹ Hentet fra Byggforsk. Rapport 144, 1994, Kultur i bydel.

Oversikt over møtestedene i Gransdalen som er med i undersøkelsen

Møtested	Aktivitet	Åpent for:	Brukes av:	Kommentar	Åpningstid
Furuset kirke: Norskurs	Norskurs	Kvinner med ulik etnisk bakgrunn	Kvinner med ulik etnisk bakgrunn Norske lærer	I pauser så hender det at kvinner fra samme etniske gruppe kommer sammen enten for å snakke eget språk eller spise, de norske lærerene sitter for seg	3 dager i uken, tirsdag, onsdag & torsdag. Kl: 09.15 – 12.00 og 12.15 – 14.30
Furuset kirke: Mandags- Klubb	Sosialt samvær, sy og strikke	Kvinner i området	Norske pensjonister og kvinner med innvandrerbakgrunn		Hver mandag fra 10.30 – 14.00
Furuset kirke: Barnehage til norskurs for kvinner	Lese, leke, syng	Kun for barn med innvandrerbakgrunn	Barn med innvandrerbakgrunn		Tirsdag, onsdag og torsdag
Furuset kirke: Nattkafé for ungdom	Disko, biljard, bordtennis, kortspill og matservering	Ungdom i alderen 14 – 17 år.	Flerkulturell ungdom, Voksne ansatte		Annenhver lørdag mellom kl. 20.00 – 01.00
Furuset senter: De åpne vrime- områdene	Vrimleområder, benker, spillautomat Gjennomgang til T-banen	Alle	Beboere i området av alle bakgrunner Flerkulturell blanding; skoleelever	Det virker som de fleste som treffes, treffer noen i samme etniske gruppe	Alle dager
Furuset senter: Bibliotek	Låne bøker, lese aviser, leksehjelp i samarbeid med Gran skole, internasjonal dans en gang i året, ung-info i samarbeid med bydelen	Alle	Brukes spesielt av jenter og kvinner med innvandrerbakgrunn.	Eventyr- prosjekt for urdotalende barn	Åpent alle dager
Furuset senter: Frivillig- hetssentralen	Formidling av kontakt; gi og få hjelp. Følgetjeneste, leksehjelp, barnevakt m.m.	Alle	Mest norske, en del funksjons-hemmede		Åpent fem dager i uka
Furuset senter: Furuset handikaplag	Bedre tilgjengelighet, nettverk, aktiviteter	Funksjons-hemmede	Bare norske funksjons-hemmede		
Furuset senter: Bakeri og kafe	Kafe	Alle	Mest norske hjemmewærende kvinner og pensjonister		Åpent seks dager i uka.
Furuset dagsenter på sykehjemmet	Trimming, samtale-grupper, korte dagsturer osv. Får frokost og middag	Kun for eldre og funksjons-hemmede	Eldre mennesker. To personer med innvandrerbakgrunn bruker stedet		Åpent fem dager i uka mellom 08.00 – 17.00

6.3 Furuset kirke: ”Et sted å være – et sted å lære”¹²

Furuset kirke fremstår som et sentralt møtested i Gransdalen. Her foregår mange typer aktiviteter for ulike grupper av beboere i området, i tillegg til gudstjenester. Det finnes speider, kor, lørdagskafé for psykisk utviklingshemmede, norskkurs for innvandrerkvinner, mandagsklubb, nattkafé for ungdom og andre sosiale aktiviteter.

Kirken har to etasjer som har hver sin inngang. I første etasje ligger kirkerommet, kontorer, fellesrom med stue og kjøkken. I underetasjen er det flere rom. Det er denne etasjen som brukes til de ulike sosiale aktivitetene. Ellers har kirken sin vanlige gudstjeneste hver søndag. Dette foregår i kirkerommet i første etasje.

De aktivitetene vi har sett på foregår uten tilknytning til det ”hellige rom”. Vi skal se på noen av aktivitetene som fant sted i underetasjen, og diskutere i hvilken grad kirken fungerer som møtested i forhold til flerkulturell samhandling, dialog og integrering i bomiljøer.

6.4 Norskkurs for innvandrerkvinner

Det har vært norskkurs i kirken siden 1979. Opprinnelig hadde de fem elever, alle kvinner. I begynnelsen måtte miljøarbeidere fra kirken gå rundt og ringe på hver eneste dør for å finne ut om det var folk med utenlandsk bakgrunn som kunne rekrutteres til kurset. Da det flyttet inn nye grupper med innvandrerbakgrunn i bydelen, ble det en stor økning av kursdeltakere. De tre største gruppene er tyrkere, pakistanere og vietnamesere. Etter hvert kom det også somaliere, kurdere og irakere.

Norskkurset har endret seg over tid fra sin spede begynnelse. Det ble nødvendig da antall kursdeltakere økte. I 1998 gikk kurset tre ganger i uken. Et av kursene var tilrettelagt med barnehage i et stort rom like ved siden av. Totalt var det sju norskklasser, fire fra kl. 09.30 til 12.00 om morgenen, og tre nye klasser fra kl. 12.15 til 14.30. Det var ca. 105 elever høsten 1998.

AOF hadde ansvaret for undervisningsopplegget og ansettelse av lærere. Miljøarbeideren var ansatt og betalt av kirken. Hennes oppgave var å jobbe med elever både i forhold til inntak, intervju og å finne ut hvilket nivå elevene hører til. Hun hadde mye kontakt med enkelte elever og fikk vite mye om deres hverdagsproblemer.

Norskkurset var et viktig tilbud i nærmiljøet. Det bidro til at de kvinnene som hadde behov for norskopplæring, ikke behøvde å reise ut av sitt nærmiljø for å lære norsk. For mange betydde det at de kunne opprettholde sine oppgaver i familien slik at undervisningen ikke kom i konflikt med andre gjøremål. På den måten nådde kurset flere. Som en kvinne sa: ”*Vi må passe barn, handle, lage mat, vaske klær, levere barn i barnehagen og gå på kurs, da er det viktig å ha barnehage, skole og kurssted ikke så langt fra der vi bor.*” Et annet aspekt var at en del av kvinnene med muslimsk bakgrunn ikke fikk lov til å reise alene til byen. Da var det viktig å ha et tilbud i nærmiljøet som familien hadde tiltro til.

¹² Dette er en boktittel av Ivar Frønes (1979) Et sted å være – et sted å lære. En bok om sosial læring og forebyggende arbeid. Tiden forlag, Oslo; som i mine øyne gir en god beskrivelse av den typen virksomhet som foregår i Furuset kirke.

En annen fordel med norskundervisning i nærmiljøet, var at det bidro til at kvinner med innvandrerbakgrunn på Furuset, fikk anledning til å treffe andre i liknende situasjon som dem selv. De etablerte nettverk seg i mellom, samtidig som de fikk kontakt med noen få norske kvinner. For flere av kvinnene ble norsklærerne de eneste norske kontakter eller venner de hadde. Veldig mange følte seg isolert, og mange mente at både norskkurs og andre tiltak var en anledning til å treffe andre mennesker, særlig ”snille” mennesker av norsk bakgrunn. En irakisk kvinne fortalte følgende lille historie:

”Den gangen jeg bodde på Grünerløkka og gikk på norskkurs, ble jeg kjent med en snill og hyggelig lærer. Hun besøkte meg og jeg besøkte henne. Hun har blitt en god venn. Jeg fikk muligheten til å komme i et norsk hjem, noe jeg har satt stor pris på. Jeg har fremdeles god kontakt med henne.”

Norskkurs kan sies å være både et ”tilbud” til kvinner med innvandrerbakgrunn og et ”tiltak.” Som et tiltak inngår norskkurs som et viktig virkemiddel i arbeidet med integrasjon. Som et tilbud tilbyr norskkurs muligheter for kvinnene til å komme seg ut av hjemmet, treffe andre kvinner i samme situasjon og lære å kjenne det norske samfunnet bedre.

Barnehagen

Barnehagen var en slags korttids-barnehage med ca. 60 barn, og var delt i to aldersgrupper, fra 0 – 3 og 3 – 6 år. Kvinnene hadde sine barn i barnehagen i den tiden de gikk på kurs.

Det var ansatt tre morsmåslærere som dekket tre forskjellige språk; urdu, somalisk og tyrkisk. Stillingene i tyrkisk og urdu var blitt faste, i og med at det er mange barn på Furuset som har foreldre som kommer fra Tyrkia og Pakistan.

Barnehagen var spesiell i den forstand at det ikke var noen norske barn der. Ellers var opplegget i barnehagen som en vanlig norsk barnehage. Barna sang sammen, de lekte og lærte norsk. Barna hadde forskjellige morsmål, og da ble norsk på en måte bindespråket.

Tidligere var det kun en barnepasser som passet på barna. Bydelen overtok driften av barnehagen for fire år siden. Etter dette har barnehagen fått både barnehageassistenter og en pedagogisk assistent.

Kvinnene på kurset var opptatt av å ha barnehagetilbud i tilknytning til kursstedet. Det ga dem mulighet til å komme ut av hjemmene sine, og de kunne delta på norskkurs uten å bruke så mye tid i forhold til reising, levering og henting av barn. Og ikke minst viktig, barna fikk anledning til å lære norsk samtidig som mødrene.

6.5 Mandagsklubben

Mandagsklubben var en annen viktig aktivitet i kirkens underetasje, og hadde eksistert i mange år. Klubben fungerte som et åpent hus for kvinner som bodde i området. Den ble brukt mest av kvinner med innvandrerbakgrunn, og særlig av kvinner som gikk på norskkurs, kvinner som hadde gått på norskkurs eller kvinner som sto på venteliste til å komme inn på

kurset. I tillegg kom det også noen norske damer (ca. 8 personer), som alle sammen var pensjonister.

Formålet med mandagsklubben var at folk skulle komme sammen, at de hadde et sted å treffes og snakke. Hver mandag kom det mellom 20 og 30 kvinner. Klubben varte fra kl. 10.30 til 14.00. Kvinnene kom når det passet dem, og de tok med seg barn. Det ble servert mat som kvinnene lagde selv.

Det store klasserommet som vanligvis ble brukt til norskundervisning, ble også brukt til mandagsklubben. Dette rommet kunne utvides ved å åpne en skillevegg. På mandagstreffene åpnet de rommet slik at det ble bedre plass. Da fikk man mulighet til å sitte rundt, snakke, strikke og spise, mens barna lekte omkring.

Samhandlingssituasjoner i mandagsklubben

Prating i sofakroken, sy- og strikkeaktiviteter og mat var viktig og populært i mandagsklubben. Rundt disse aktivitetene var det mulig å observere samhandling mellom kvinner av innvandrerbakgrunn og mellom norske pensjonister og kvinner av innvandrerbakgrunn.

Prating i sofakroken

Det store rommet var innredet med sofaer og bord. Det var her folk satt og snakket med hverandre eller spiste. Her kommuniserte kvinner med innvandrerbakgrunn, enten på sitt eget morsmål eller på norsk. De norske pensjonistene snakket kun norsk. For en del kvinner som ikke behersket felles språk godt, ble det brukt både kroppsspråk og mimikk. Noen av de norske pensjonistene nevnte at det i begynnelsen tok litt tid å forstå hva en del kvinner sa, fordi de ikke snakket så tydelig norsk, men det gikk greit fordi de brukte kroppsspråk. Som en av pensjonistene sa: ”*Man kan bruke litt ord og litt handling for å forstå, da blir det ikke noe problem.*” De fortalte at ofte var det slik at kvinner med innvandrerbakgrunn som behersket norsk, fungerte som tolker. Gjennom uformelle samtaler tok de opp forskjellige temaer. Temaer som har vært diskutert er barneoppdragelse i Norge og andre land, kvinnespørsmål, familieproblemer, juletradisjoner og andre tradisjonelle feiringer, slik som for eksempel ramadhan. Feltarbeidet foregikk like før jul og da var julefeiring et populært tema. De norske kvinnene fortalte de andre om hvordan man feirer jul i Norge. De fortalte om de forskjellige mattradisjonene som finnes i Norge i forbindelse med julefeiring (ribbe på Østlandet, pinnekjøtt på Vestlandet, lutefisk m.m), om juletre, utveksling av gaver, lys osv. En del kvinner med muslimsk bakgrunn fortalte om deres id feiring, som er slutten på fasten (ramadan). Da gir de også hverandre gaver, om enn ikke alltid like voldsomt som i Norge. Gjennom disse samtalene kom det frem at man hadde en del felles ting i forbindelse med feiringene. Selv om religionene var forskjellige, var det ritualer forbundet med dem som hadde fellestrekk. ”De andres” tradisjoner ble ikke lenger så fremmede når man fikk vite hva de handlet om.

Sy eller strikke

I motsatt ende av rommet fra sofakroken sto fem symaskiner, som kvinnene brukte hvis de ønsket. Noen kvinner sydde og noen strikket. Et par av de norske kvinnene både veiledet og hjalp noen av kvinnene med innvandrerbakgrunn med å sy eller strikke. Veiledningen besto i enten å vise noen nye mønstre, eller fortelle hva de forskjellige tingene het på norsk. På denne måten lærte kvinnene flere norske uttrykk. Omvendt var det noen av kvinnene med innvandrerbakgrunn, som fortalte og viste de norske kvinnene strikkemønster og teknikk de kjente til fra hjemlandet sitt. På denne måten fikk kvinnene med innvandrerbakgrunn anledning til å vise noen av sine ferdigheter som de hadde med seg fra hjemlandet. I Norge foregår håndarbeid stort sett i den private sfære, slik at en normalt har få anledninger til å få vist hva en kan på dette feltet. For kvinner med innvandrerbakgrunn finnes det dessuten få arenaer hvor det er ønsket at de henter frem sine erfaringer og sine ferdigheter. Møtet med norske kvinner som viste at de aksepterte dem, var derfor en mulighet for dem til å vise at de kunne noe som andre kunne ha glede av. Slike samhandlingsprosesser kan bidra til at de som er involvert kan få økt selvtillit og bli mer motivert til å delta i andre ting i det lokalsamfunnet de er en del av (Wallerstein, 1992, Søholt 1996, 1997).

Mat

Matservering var en viktig del av mandagsklubben. Det ble avtalt på forhånd hvem som skulle lage mat når det var mandagsklubb. Det ble lagd og servert mat fra hele verden. Kjøkkenet i kjelleren ble brukt til å forberede maten. Under feltarbeidet hadde de norske pensjonistene planlagt å lage grønnsakssuppe. Pensjonistene lagde suppen sammen med noen av kvinnene med innvandrerbakgrunn. Noen skrelte poteter, noen skar opp grønnsaker og andre hjalp til å vaske opp. Dette var veldig populært blant kvinnene med innvandrerbakgrunn. Å smake mat fra andre verdensdeler var også spennende for de norske pensjonistene. De la vekt på det å kunne samles rundt et måltid. Som en kvinne sa: *"Jeg setter stor pris på at vi kan samles rundt et måltid, for meg er det veldig verdifullt å sitte her å spise sammen med andre kvinner."* Når vi tenker på at mange norske pensjonister bor alene og kanskje ikke har så hyppig kontakt med egen familie, forstår en betydningen av at de setter pris på fellesskapet og det å spise *i lag* med andre som setter pris på at en er til stede.

Mandagsklubbens betydning for pensjonister av norsk bakgrunn

Det som kom frem gjennom samtalene med pensjonistene, var hvordan de opplevde at mandagsklubben var et sted å lære. Flere av de eldre kvinnene mente at det var en fin anledning til å treffe kvinner fra andre kulturer og lære å forstå kulturen der de kommer fra: *"Mandagsklubben er veldig viktig for meg fordi jeg kan treffe mange kvinner fra andre kulturer, høre på deres historier, forstå deres lidelser og deres vanskeligheter. Jeg har mye å lære."* Sett i relasjon til bomiljø er dette en viktig betraktning. Den kunnskapen kvinnen ervervet om andre kulturer i mandagsklubben, kan overføres til naboer med samme eller liknende bakgrunn. Det gjør naboene mer kjent, hun har fått noen nøkler til å forstå, selv om hun kanskje ikke kjenner dem personlig.

En annen eldre kvinne sa at i steden for å sitte hjemme alene i en leilighet, var det veldig fint å komme seg ut et sted hvor hun kunne treffe mange andre kvinner og barn, være sammen dem og høre deres stemmer. Hun var opptatt av at hun som del av dette fellesskapet *hørte* andre

mennesker. Hun forsto ikke alltid hva de sa, men lyden av stemmene gjorde henne godt. Det var en adspredning fra stillheten i egen leilighet. Selv om forestillingen om nordmenn er at vi ønsker det ”stille og rolig” der vi bor, kan det for noen bli for mye stillhet. For å bryte stillheten tiltrekkes de av steder hvor de opplever inkluderende lyd, som får dem til å føle at de hører til.

Mange av kvinnene så på mandagsklubben som en utvekslingsarena. Det var ikke bare viktig å lære og forstå andre kulturer, men like viktig å formidle norsk kultur og tradisjon: *”Det er viktig å bruke mandagstreffene til å gi innvandrerkvinnene informasjon om vår kultur.”* På den måten kunne de norske kvinnene bidra til at deres venner blant innvandrerkvinnene forsto mer av hvordan ting er her, og for eksempel hva slags forventninger man har til naboer og til beboere i borettslag. Andre temaer i denne sammenheng var for eksempel hvordan bursdager, og da spesielt barnebursdager blir feiret i norske hjem.

Betydningen av mandagsklubben for kvinner med innvandrerbakgrunn

”Det er fint å være her” var en setning som gikk igjen hos kvinnene med innvandrerbakgrunn. De opplevde at mandagsklubben var et viktig treffsted. De sa at her kunne de treffe venner, kjente og snille norske mennesker. De som hadde barn nevnte at det var et fint sted å komme til, fordi de opplevde at barna var velkommen der, og fordi det var mye plass for barna til å løpe rundt og leke.

En irakisk kvinne som snakket lite norsk, sa at for henne var mandagsklubben viktig fordi hun fikk informasjon og hjelp til forskjellige ting. Hun kunne bruke de andre kvinnene som snakket arabisk til å oversette hvis hun ikke selv forsto. Muligheten til å få hjelp fra hverandre og fra miljøarbeideren, satte også flere av de andre pris på.

En av kvinnene oppsummerte på hvilken måte mandagsklubben hadde betydning for dem som brukte den: *”Mandagsklubben betyr mye for meg, her kan jeg treffe mennesker, lære norsk, snakke med norske mennesker, strikke og bruke symaskiner.”* For de kvinnene som ønsket å lære norsk, var mandagsklubben uvurderlig. Ved siden av norskkurset, var dette et av de få stedene hvor de fikk praktisere norsk. De hadde få norske naboer som var interessert i noe mer enn ”hei” i forbifarten, og de deltok på få eller ingen andre arenaer (arbeidsliv, foreningsliv, utdanning) hvor de fikk praktisert norsk i dagliglivet. For dem innebar mandagsklubben en mulighet for språkutvikling. De gjorde ting sammen med andre, fikk språklig stimulering og ble på den måten mer motivert til å lære norsk.

Mandagsklubben: Åpner hjemmene

Gjennom mandagsklubben fikk en kvinne av innvandrerbakgrunn anledning til å besøke et norsk hjem. Hun og familien ble invitert hjem til en norsk pensjonist, som pleide å gå på mandagsklubben. De fikk servert kake og kaffe. Det var første gang hun hadde blitt invitert hjem til en norsk familie. En del kvinner av innvandrerbakgrunn sa at hvis det ikke hadde vært for mandagsklubben, ville de aldri kommet hjem til en norsk familie. En av de norske pensjonistene hadde vært hjemme hos to familier, den ene var kurdisk og den andre familien var fra Kambodsja. Hun ble invitert til middag hos den kurdiske familien da barnet hadde fødselsdag: *”Det var god mat og en del mennesker, og det jeg la merke til var at gjestene skulle forsyne seg først og særlig de eldre.”* En annen eldre kvinne hadde blitt invitert hjem til

noen kurdere, hvor hun hadde fått være med på en religiøs feiring. De eldre kvinnene som hadde vært hjemme hos innvandrerfamilier, var opptatt av hvordan mandagsklubben hadde hjulpet dem til bli kjent med kvinner med innvandrerbakgrunn, og få besøke dem i deres hjem. Slike bekjentskaper skjedde ikke der de bodde, selv om det bodde beboere med innvandrerbakgrunn i blokka.

Mandagsklubben: Et eget rom for kvinner

Mandagsklubben ble opplevd som en meningsfylt møteplass fordi klubben betydde noe for brukerne. Både kvinner av norsk bakgrunn og innvandrerbakgrunn følte at de hadde noe å bidra med og noe å lære. Samværsformen på mandagsklubben var basert på aktiviteter og handlinger som alle kunne delta i. Kvinnene gjorde noe sammen, enten de lagde mat, strikket, snakket sammen, lekte med barna eller gjorde andre ting. Språkferdigheter var ikke noen forutsetning for deltakelse. Her ble det kommunisert gjennom mat, gjennom dans og andre former for kroppsspråk og gjennom samtale. Tross kulturforskjeller hadde kvinnene en felles identitet som kvinner, de ble ikke satt i bås som innvandrerkvinner eller norske damer. Det som ble viktig var hva de hadde felles. I denne forbindelse snakket de om ting som barneoppdragelse, ekteskap, kjærlighet, familieproblemer, vold, kvinnespørsmål osv. Som en eldre kvinne sa: *"Det kan ikke være annerledes, for vi er jo tross alt kvinner, enten vi kommer fra Irak, Pakistan eller Norge. Vi har noe felles."* Mandagsklubben hjalp til både å danne og utvikle nettverk mellom kvinner slik at de kunne bistå og støtte hverandre i krisesituasjoner.

I mandagsklubben kunne aktørene samhandle med hverandre i et "vi-fellesskap" som likeverdige mennesker. Dette lyktes de med fordi utgangspunktet var at de respekterte hverandre. Her var det ingen som hadde til oppgave å forsøke og forandre på noen. Samhandlingen og utvekslingen kvinnene i mellom, bidro til at de alle sammen inngikk i fellesskapet i forhold til hverandre, når de var i kirken. Det ble deres rom.

Kirken som et møtested for kvinner med innvandrerbakgrunn

Kirken er et hus med sterke norske tradisjoner og symboler, et sted som huser ritualer fra den kristne religionen. Hvis man bruker disse kriteriene på stedets egenart og kulturelle kjennetegn, kan man tenke seg at en kirke ikke umiddelbart åpner seg for grupper som ikke deltar i kristne ritualer. Som det er nevnt før, et møtested må, for at det skal bli brukt, bety noe for dem som bruker det. Flere av kvinnene av innvandrerbakgrunn opplevde kirken som et "trygt" sted. Selv om de tilhørte andre religioner, symboliserte kirken trygghet for dem. De hadde et forhold til gudshus og troende mennesker. De var av den oppfatning at så lenge de ikke ble utsatt for misjonering og aktivitetene de var med på ikke foregikk i det "hellige rom", så var deres deltakelse i kirkebygget uproblematisk. Til tross for at de var i en norsk kirke fikk de lov til både å vise og beholde sin tro. Det som imidlertid gjorde kirken til et meningsfylt sted for dem, var de andre menneskene de møtte der og aktivitetene de deltok i. Disse aktivitetene medførte at kvinnene fikk anledning til å utvikle et sosialt fellesskap seg i mellom. Det har gitt dem anledning til å komme i kontakt med kvinner med norsk bakgrunn.

6.6 Nattekafé for ungdom i kirken

Oslo–Akershus krets av Norges KFUK-KFUM startet i 1995 nattekafé for ungdom i Furuset kirke. Nattekafeer ble startet i tre forskjellige bydeler, på Furuset, Oppsal og Romsås. Det ble samarbeidet med den lokale menigheten på hvert sted. Målgruppen for nattekafeen var ungdom mellom 15 – 17 år. Nattekaféen drev med ledertrening, slik at det ble bygget opp en stor frivillig ledergruppe.

På Furuset var nattekafeen åpen annen hver lørdag fra kl. 20.00 til 01.00. Kaféens hjerte var kjelleren. Her foregikk alle aktivitetene. Det var et rom hvor man kunne sitte å snakke eller spille bordtennis. Danserommet var ved siden av. Det var også et annet rom hvor man kunne spille kort, biljard eller bare sitte og snakke. På kjøkkenet lagde ungdommen mat og det var salg av mat og kioskvarer. "Nikodemus kro" var et rom hvor man kunne ha en fortrolig samtale og spørre om tro og tvil. På hvert av rommene var det alltid to voksne, frivillige arbeidere.

Arena for samhandling

På nattekafeen var det forskjellige fora hvor den uformelle kontakten og samhandlingen mellom medlemmer og personale fant sted. Et viktig sted var inngangen til kjelleren der ungdommene kom inn. Her var det et bord hvor det satt to personer som registrerte medlemmer som kom. Utearealet ved inngangen fungerte som et samlingssted for de som ønsket å være litt ute for å få frisk luft eller for å røyke. Her snakket de sammen, røykte og holdt oversikt over hvem som kom og gikk. Inne i lokalene gikk ungdommene inn og ut av de forskjellige rommene for å se hvem som var der eller for å spille, hilse, prate eller se på. På kjøkkenet kunne man kjøpe mat og drikke. Inne på musikkrommet ble det spilt musikk hele kvelden. Ungdommene kunne si hva de ønsket å høre på til den som var DJ. Mange danset, mens andre sto rundt omkring og så på. Her ble det spilt både vestlig og etnisk musikk. Inntrykket fra nattekafeen var at det var de forskjellige aktivitetene som dannet grunnlaget for samhandlingen mellom ungdommene.

Betydning av nattekafeen for ungdom

Nesten alle ungdommene opplevde at nattekafeen var et viktig treffsted for dem, den var "*et lys i mørket*". De fleste mente at det var et trygt sted å komme til. En del mente også at det var bra med forskjellige aktiviteter slik at de kunne velge hva de ville gjøre. De fleste sa at det var et bra sted fordi det ikke var slåsskamper og fordi ungdommene kjente hverandre godt. En ungdom jeg snakket med som opprinnelig kom fra Iran, sa at han begynte å bruke nattekafeen for to år siden. For ham var nattekafeen et veldig bra tiltak fordi: "*det er rusfritt, ikke noen slåsskamper, folk er veldig hyggelige og dessuten kjenner alle ungdommene hverandre.*" Han sa at han selv hadde vært involvert i gjenger, hadde drukket og brukt narkotika, men nå hadde han kommet ut av det miljøet og ønsket ikke å komme tilbake. På nattekafeen hadde han truffet snille og hyggelige mennesker, både ungdom og voksne. Han hadde fått kunnskaper og lært en del ting gjennom de voksne. "*Her får man venner, får støtte fra de andre hvis man er litt nede, det er ikke noe rasisme her, folk respekterer at du er forskjellig fra de andre, men allikevel er du lik. Du er ungdom og det er masse likheter.*"

På denne måten mente gutten at nattkafeen var et ypperlig treffsted fordi det var noe positivt å gjøre og han følte seg godtatt. For en annen ungdom, en jente, var nattkafeen et bra treffsted hvor hun kunne treffe alle vennene sine, høre på god musikk og danse. En jente med norsk bakgrunn sa at nattkafeen var et "kult sted". Her kunne hun treffe venner, det var et trygt sted, og hun trengte ikke være redd for noen. Dessuten syntes hun det var et godt miljø. En gutt med innvandrerbakgrunn sa at nattkafeen var bra for ham fordi den hadde hindret ham fra å stjele biler: "Jeg har blitt tatt på fersken mange ganger og fått masse straff, og nattkafeen har hindret meg å gjøre sånne gale ting." Han sa selv at det betydde mye for ham at det var voksne mennesker til å passe på og at han følte seg akseptert. Selv mente han at dette var noe av årsaken til at han ikke stjal biler lenger. Han var blitt del av et miljø som han følte tilknytning til, og hvor han følte seg akseptert som han var, uten å stjele biler. Da ble det ikke behov for å vise seg på mer "kriminelle" måter.

Disse eksemplene illustrerer hvilken betydning kafeen har for ungdom i bydelen. Kafeen har utviklet seg til å bli en viktig arena for trygghet, trivsel og forebygging. Trygghetsfølelsen skapes gjennom at kafeen er rusfri, ungdommene er inkluderende i forhold til hverandre, blir godt kjent og utvikler et nettverk seg i mellom. I tillegg betyr det mye at det ikke er slåsskamper i kafeen, noe de kan oppleve andre steder i bydelen. Det å bli inkludert innebærer at de blir akseptert med de ulike identitetene de har, som norsk, som innvandrer eller flyktning, som muslim, som en som er opptatt av musikk, som tidligere kriminell m.m. De kommer med sine ulike identiteter, men har også fellesidentitet som ungdommer og som brukere av nattkafeen. De voksnes nærvær betyr mye for ungdommene. Her kan de treffe voksne mennesker som bryr seg om dem, snakker med dem, viser dem respekt og bidrar til å skape et positivt selvbilde hos ungdommene. Dette møtet med de voksne som bryr seg om dem og som møter dem med positive forventninger, bidrar til det gode og aksepterende miljøet ungdommene i mellom. På denne måten blir kafeen på mange måter en arena for utfoldelse, samhandling og utvikling av toleranse ungdommene i mellom og mellom ungdom og voksne.

6.7 Kirken som møtested for kvinner og ungdom på Furuset

På mange måter er det et paradoks at kirken huser så mange sosiale tiltak og aktiviteter for mennesker som ikke er spesielt opptatt av tro, og for mennesker som har en annen tro enn den kristne. Befolkningen på Furuset er imidlertid svært sammensatt når det gjelder etnisk bakgrunn, religion og kultur. Ingen av de andre religionene enn den kristne har foreløpig egne gudshus i området¹³. Kirken viser på sin side at den bryr seg om mange av gruppene som bor innenfor menighetens område ved å engasjere seg i norskundervisning for kvinner med innvandrerbakgrunn, sosiale treff for kvinner med alle bakgrunner, barnehage og tiltak for ungdom. Ved disse initiativene har kirken og menigheten på en måte vist at den tar medansvar for lokalbefolkningens behov for kunnskap og sosialt liv. Gjennom måten tiltakene er organisert på og drives, har kirken også vist at den har en uttalt holdning til hvordan det sosiale miljøet i området bør utvikle seg. I den grad aktivitetene i kirken kan påvirke dette, stimuleres det til aksept og verdsetting av forskjeller som grunnlag for å utvikle noe sammen. At en slik holdning verdsettes lokalt, manifesteres ved at stedet blir brukt. Alt som foregår i kirkehuset er frivillig, de som bruker det kommer fordi de selv har lyst og er interessert.

¹³ Dette er i ferd med å endre seg. Bygging av moské ved siden av Furuset senter er i gang (vinteren 2000).

6.8 Furuset senter

Furuset senter fremstår som et sentralt sted i Gransdalen. På senteret finnes viktige helse- og sosialtjenester som eldresenter, dagsenter og frivillighetsentral, samt kulturtilbud som bibliotek, kommunal musikk-skole, ungdomssenter, svømme- og idrettshall, post og næringsvirksomhet som bakeri, ulike butikker, et gatekjøkken og en restaurant. I tillegg finnes det en spilleautomat som er en populær møteplass for ungdom. Det finnes en del sittebenker rundt omkring i senteret. De fungerte som treffplass, særlig for eldre mennesker. Flere jeg snakket med mente at senteret fungerte som en slags møteplass, men at det var alt for lite og dårlig utbygd til å være et attraktivt senter. De ønsket seg flere tjenester som kafé, bank, vinmonopol, forskjellige butikker og spisesteder. I denne undersøkelsen har vi sett på hvordan biblioteket, frivillighetssentralen, handikaplaget og bakeriet fungerte som møteplass. Alle sammen ligger inne på senteret.

6.9 Furuset bibliotek

Furuset bibliotek ligger på Furuset senter. Det ble bygget i 1982 og er en filial av Deichmann. Det var åpent mandag til fredag fra kl. 11.00 – 19.00 og på lørdager fra kl. 10.00 – 14.00. I biblioteket var det ikke bare bøker og tidsskrifter, men det var også gjort plass til flere sittegrupper hvor en kunne sitte å prate eller lese. I tillegg var det datamaskiner som var tilkopleet internett, som hvem som helst kunne komme inn og bruke. Brukerne av biblioteket var både mennesker av norsk bakgrunn og mennesker med innvandrerbakgrunn i alle aldersgrupper. De fleste innvandrerne hadde pakistansk, vietnamesisk, tyrkisk eller tamilsk bakgrunn. Det fantes aviser, ukeblader og månedsblader på alle disse språkene. Kvinner med innvandrerbakgrunn som gikk på norskkurs på ulike steder i bydelen, brukte biblioteket enten for å gjøre hjemmelekser, eller for å finne ut hvordan biblioteket kunne brukes.

Informasjonen om Furuset bibliotek som møteplass er basert på intervju med biblioteksjefen og observasjoner på stedet. Intervjuene og observasjonene ble gjennomført høsten 1998.

Leksehjelpprosjekt

I 1998 hadde biblioteket planer om å sette i gang to prosjekter som er relevante i forhold til flerkultur. Det ene var et leksehjelpprosjekt, som var et samarbeidsprosjekt med Gran skole som ligger rett ved siden av. Dette skulle være åpent to timer hver torsdag fra kl. 16.30 – 18.30. Hensikten med prosjektet var å yte leksehjelp til elever fra ungdomsskole og videregående skole. Biblioteksjefen mente at gjennom leksehjelpen ville ungdommen ikke bare få faglig hjelp, men også hjelp til å løse konflikter de opplevde i hverdagen og på skolen, hjelp til å holde seg unna rusmidler og hjelp til å ta ansvar for egen læring. Biblioteksjefen håpet at leksehjelpprosjektet skulle bidra til forebyggende arbeid på en slik måte at ungdommene lærte seg problemløsende ferdigheter.

Eventyrprosjekt

Det andre prosjektet var et eventyrprosjekt som skulle settes i gang fra nyttår (1998/1999). Prosjektet gikk ut på å formidle norske folkeeventyr til ressurspersoner som er tospråklige, som igjen skulle adoptere eventyrene og fortelle disse videre på sine respektive morsmål.

Hensikten var å gi de unge kompetanse i norsk språk og norsk kultur. Som biblioteksjefen sa: *”Men vi håper også at særlig mødre med innvandrerbakgrunn vil komme til biblioteket, oppdage det og eventuelt bruke det. På denne måten kan det hende at de treffer andre mennesker her gjennom de aktivitetene som finnes.”*

Folkedanskonsert

Hvert år arrangerer biblioteket en folkedanskonsert. Denne arrangeres i samarbeid med ”Det store verdensprosjektet” og Deichmanns hovedbibliotek. I fjor var det en indisk dansekonert og norsk folkedans, hvor danserne først danset alene, og etterpå danset med publikum. I forbindelse med denne typen konserter lages det mat fra forskjellige land. Deltakelse på disse konsertene pleide å være veldig stor. Det var ca. 250 mennesker som deltok på den norsk–indiske dansekonerten, med omtrent like mange innvandrere som nordmenn. Biblioteksjefen karakteriserte prosjektet som veldig vellykket. Hensikten med disse dansekonserterne har vært å gjøre folk med norsk bakgrunn og innvandrerbakgrunn kjent med hverandres kultur gjennom dans, musikk og mat.

Biblioteket som møtested

Biblioteket har utviklet seg til å bli et viktig møtested på Furuset. Det har blitt lagt til rette for at folk i bydelen kan møtes ved å ha relativt mange sitteplasser og tillate at folk kan ta med seg enten te, kaffe eller brus inn på biblioteket. Det foregår mange og varierte aktiviteter, noe som bidrar til at beboere i området med ulike behov og interesser kan finne noe der og på den måten treffe andre fra området. Biblioteket har f.eks. et eget rom for barn og ungdom og det finnes internett. Den største gruppen som brukte biblioteket var barn og ungdom. De brukte det både i frikvarterene i skoletiden og for å gjøre lekser eller treffe venner. Særlig jenter med muslimsk bakgrunn brukte stedet som et møtested. Biblioteksjefen begrunnet betydningen av stedet for jenter og kvinner med innvandrerbakgrunn slik: *”Biblioteket oppleves som et nøytralt og trygt sted fordi innvandrerjenter kan komme hit, sitte her og treffe venner. Og, ikke minst viktig, det oppleves ikke som farlig av foreldrene, noe som har betydning for de med muslimsk bakgrunn.”*

6.10 Frivillighetssentralen

Furuset frivilligssentral holder til i Furuset senter. Høsten 1998 hadde frivillighetssentralen to ansatte på full tid. Åpningstidene var mellom kl. 08.00 og 15.00, mandag til fredag. Hensikten med sentralen var at man kunne få eller gi hjelp, eller gjøre begge deler. De som hadde meldt seg som frivillige drev forskjellige aktiviteter som; å handle for andre, være turvenn, besøksvenn, følgetjeneste, leksehjelp, barnevakt og andre praktiske oppgaver. I tillegg organiserte frivillighetssentralen en internasjonal rusfrie uke. De som kom hit oftest var eldre mennesker, handikappede og ungdom. Her var det et stort rom med sofakrok hvor folk kunne sitte å lese eller snakke. Det var også to datamaskiner med muligheter for å bruke internett, noe som var populært blant ungdom. Ellers var det gratis te/kaffe og kjeks. I følge lederen var det også en liten gruppe av folk med innvandrerbakgrunn som brukte frivillighetssentralen. En kurdisk mann som brukte biblioteket stakk jevnlig innom for å snakke med dem som jobbet der. Han sa at det var en fin måte å bli kjent med norske mennesker og praktisere språket. I tillegg hjalp han til med å være kontaktperson mellom frivillighetssentralen og kurdiske,

iranske og tyrkiske mennesker som bodde i nærområdet. Som møtested hadde frivillighetssentralen to funksjoner. På den ene siden var det åpent for å droppe innom og slå av en prat med dem som jobbet der, eller andre som var innom i samme ærend. På den andre siden formidlet frivillighetssentralen kontakt mellom beboere i området, mellom de som ønsket hjelp eller kontakt, og de som ville bistå andre beboere i området. På den måten stimulerte frivillighetssentralen til personlige møter og etablering av relasjoner mellom beboere i området.

6.11 Furuset handikaplag: ”Aldri vært på møter”

Furuset handikaplag er en del av Norges Handikapforbund, avdeling Oslo. Norges Handikapforbund har som mål å ha et lokallag i hver bydel i Oslo. Formålet med å opprette lokallaget var å:

- Jobbe for tilgjengelighet for folk som er funksjonshemmet og bor i bydelen.
- Skape kontakt og lage nettverk mellom mennesker som er funksjonshemmet.
- Skape møteplasser og organisere forskjellige aktiviteter som kaffetreff hver måned, båtturer, grillparty, kakelotteri, juleverksted osv.
- Prøve å skape kontakt mellom nordmenn og innvandrere som er funksjonshemmet.

Når det gjaldt det siste punktet var styrelederen oppgitt over deltakelsen fra personer med innvandrerbakgrunn. Han mente at de var gratispassasjerer: *”De kommer aldri til tross for at vi skriver personlig brev til dem og ønsker dem velkommen og gir informasjon om det vi driver med. Jeg er veldig opptatt av at de skal få informasjon om det vi driver med i bydelen. Dette med å komme seg inn på butikken, apoteket eller hvor som helst skal være lettvinnt. Men jeg har inntrykk av at de tar det som en selvfølge, at dette her får nordmennene ordne opp i.”* Styrelederens uttalelse viste at funksjonshemmede med innvandrerbakgrunn foreløpig (høsten 1998) ikke hadde opplevd handikaplaget som en møteplass for seg. Grunnene til det kan være mange. En erfaring fra Funksjonshemmedes fellesorganisasjon (FFO), som jobber med synliggjøring av unge funksjonshemmede med innvandrerbakgrunn¹⁴, er bl.a. at henvendelsene bør være direkte, gjennom ressurspersoner i den etniske gruppen. FFOs erfaring er at ressurspersonene må stimuleres til å bli kulturoversettere. De må ”oversette” den norske måten å organisere på, slik at brukerne forstår hvorfor vi gjør det vi gjør. Mange kommer fra land som er svært ulike Norge, og de har ingen referansepunkter for vår måte å organisere på. Fra eget hjemland er mange vant til veldedighetsorganisasjoner, som gir hjelpemidler, medisiner osv. De er ikke vant til organisasjoner hvor en selv må være aktiv, og hvor en av ideene er at når vi står sammen blir vi mer slagkraftige. Mangel på deltakelse behøver derfor ikke skyldes uvilje, men snarere mangel på forståelse av egen mulige rolle i en organisasjon for funksjonshemmede. I tillegg kommer selvsagt språkproblemer. Det kreves mer språkforståelse å forstå et brev enn en muntlig henvendelse. Handikaplaget på Furuset syntes høsten 1998 ikke å være en møteplass mellom innvandrere og nordmenn, da det kun var funksjonshemmede med norsk bakgrunn som brukte og deltok aktivt i foreningen.

¹⁴ Berit Vegheim i FFO jobber med prosjekt om å synliggjøre unge, funksjonshemmede innvandrere.

6.12 Bakeriet med kafé

Bakeriet ligger sentralt på senteret. Det fungerer også som kafé, og det finnes flere bord med stoler ved siden av disken. Dette er midt i senteret der rulletrappen kommer opp, slik at det er et fint sted å sitte hvis en ønsker å følge med på dem som kommer og går i senteret. Kafeen så ut til å være et populært møtested for eldre av begge kjønn og yngre kvinner av norsk bakgrunn. Særlig hjemmевærende kvinner med barn brukte stedet som møteplass til å treffe venninner. Beboere med innvandrerbakgrunn brukte bakeriet til å handle bakevarer, men aldri for å sette seg ned for å ta en kopp kaffe. En kvinne med norsk bakgrunn sa at både senteret og bakeriet var en viktig møteplass for henne. *”Bakeriet er et viktig møtested for meg som har en liten unge, fordi jeg kan treffe folk uten å lage noe avtale på forhånd. Når man sitter ute og drikker og spiser treffer man alltid noen bekjente. Dessuten er det stor nok plass for ungen til å boltre seg rundt. Både bakeriet og senteret ligger i nærområdet, så jeg trenger ikke å gå så langt. Det er viktig når man har barn.”*

For de norske beboerne som bruker kafeen, gir den mulighet til både å møte venner etter avtale og å møte folk spontant. Eller, man kan bare sitte der og se på det som skjer på senteret. At beboere med innvandrerbakgrunn ikke brukte kafeen kan henge sammen med at de opplevde det som et ”norskt” sted, eller at de syntes det var for dyrt å kjøpe te/kaffe ute. Vi observerte derimot at beboere med innvandrerbakgrunn i stedet for kafeen, brukte benkene på senteret som møteplass. Disse fylte samme funksjon i forhold til å kunne møtes og betrakte livet på senteret, og de var i tillegg gratis.

6.13 Opplevelse av Furuset senter som møteplass

Furuset senter hadde et stort potensiale i forhold til å kunne fungere som et møtested. Det at senteret besto av en blanding av butikker, post og apotek, kommunale tjenester, fritidstilbud som svømmehall og bibliotek og foreningsliv, innebar at beboere med ulike interesser og behov ble trukket til senteret. Senteret har åpent store deler av døgnet og i helgene, noe som kunne innebære bred oppslutning. Synspunkter fra beboerne var imidlertid at tilbudet var for magert. Det er kanskje en av grunnene til at senteret på dagtid ikke hadde voldsomt besøk, noe som gjorde det behagelig å rusle rundt, men uten at det ble opplevd som spesielt spennende. Hadde man lyst til å sette seg på benkene eller i kafeen, fant en seg stort sett en plass. Vi hadde ikke inntrykk av at faste brukere møttes jevnlig på faste plasser i senterets åpne deler. De åpne områdene så ut til å fungere mye som en gjennomgang. Beboere gikk igjennom senteret i stedet for å gå rundt, når de for eksempel skulle til eller fra T-banen.

Det som var slående med senteret, var at det ga lite inntrykk av å ligge i en bydel og et boligområde med en høy andel beboere med innvandrerbakgrunn. Bare en av butikkene hadde innehaver med innvandrerbakgrunn (indisk). Ingen av butikkene, så langt vi observerte, hadde spesialisert seg i forhold til behov for andre typer matvarer eller for eksempel tekstiler. Det var verken lukter eller synsinntrykk som signaliserte andre kulturer enn den norske. Unntaket var en kinesisk restaurant i 1. etasje. Den fremsto som et positivt innslag, men ble for liten til å endre atmosfæren på senteret. Et resultat av denne manglende profileringen var at flere av dem vi snakket med fortalte at de dro ut av bydelen og til sentrum for å ”handle sine ting” og for å få en følelse av hjemlandet. Biblioteket og svømmehallen hadde imidlertid tatt hensyn til at de hørte til i en flerkulturell bydel. Svømmehallen hadde åpent bare for kvinner noen timer i helgene og ble brukt mye av innvandrerkvinner fra hele byen. Biblioteket hadde bøker og

tidsskrifter på de mest brukte språkene i bydelen, og hadde lagt til rette for at spesielt kvinner og barn med innvandrerbakgrunn skulle bli kjent med og bruke stedet.

Det som trakk på senteret, syntes å være de mer spesialiserte stedene, slik som for eksempel biblioteket. Biblioteket lå gunstig til sentralt på senteret, og hadde en stor åpen dør ut mot vrimleområdene. Det signaliserte at folk var velkommen inn, enten man var opptatt av bøker og tidsskrifter, eller bare vil droppe innom for å bruke internett, eller treffe venner. I tillegg ble det drevet ulike prosjekter og arrangementer for å trekke flere og ulike brukere til biblioteket. Biblioteket hadde utviklet seg til et sted hvor det var "lov" til å gå, dette gjaldt særlig jenter og kvinner med muslimsk bakgrunn.

Oppsummert er vårt inntrykk at senteret ikke fungerte som en møteplass mellom beboere med ulik bakgrunn. Senteret ble brukt av alle grupper, spesielt kvinner med ulik bakgrunn. At senterets hovedbrukere var kvinner, hang antakelig sammen med at det primært er et kjøpesenter og forbindes med shopping. Menn har ikke samme interesse for å handle som kvinner, og er antakelig i større grad opptatt med arbeid på dagtid. Når kvinner traff kvinner på senteret, virket det imidlertid som de traff andre med liknende bakgrunn som dem selv. Det vil si at beboere med norsk bakgrunn møtte andre med norsk bakgrunn, og beboere med innvandrerbakgrunn møtte andre med samme innvandrerbakgrunn. Det var selvsagt unntak, som for eksempel at beboere med innvandrerbakgrunn som var aktive brukere av tilbudene, kom i kontakt med og utviklet bekjentskap med nordmenn som var ansatt på senteret. Vårt inntrykk er at det oppsto få nye og spontane bekjenskaper mellom beboere med ulik bakgrunn på senteret. Det var imidlertid en styrke at flere av tilbudene profilerte seg for å trekke beboere med innvandrerbakgrunn til aktivitetene. Vi understreker at disse konklusjonene gjelder de stedene vi har oppsøkt.

6.14 Andre møtesteder i Gransdalen

De møtestedene vi har sett på så langt har vært knyttet til to konkrete bygg. Det er ikke de eneste møtestedene som finnes i Gransdalen. Det finnes flere andre tilbud som retter seg både mot eldre og mot ungdommer. Bydelen satser også en del på tilrettelegging av utearealer slik at de kan fungere som steder der folk kan treffes.

6.15 Furuset dagsenter

Furuset dagsenter er et kommunalt dagsenter for eldre, og har lokaler på sykehjemmet, rett ved Furuset kjøpesenter. Dagsenteret jobbet tett sammen med de hjemmebaserte tjenestene, som kartla både behov og kontakt med forskjellige brukere. Senteret var åpent fra kl. 08.00 til 17.00 og ble brukt av rundt 20 personer daglig. Senteret hadde felles kafeteria med sykehjemmet og eget oppholdsrom og trimrom. I oppholdsrommet var det to symaskiner og store bord, hvor en kunne lage forskjellige ting. I tillegg var det sofaer hvor en kunne sitte å prate. Brukerne ble hentet hjemme om morgenen, og de spiste frokost, middag og noe småmat før de ble kjørt hjem igjen. I følge lederen av senteret hadde de tett oppfølging av brukerne, i forhold til kosthold, trening og sosiale aktiviteter. De fleste brukerne var eldre mennesker av norsk bakgrunn. Det var to menn med innvandrerbakgrunn som brukte senteret. Den ene kom fra Polen og den andre fra Cap Verde. Den polske mannen hadde bodd i Norge i 30 år, mens mannen fra Cap Verde hadde bodd her i 12 år.

Senteret hadde ulike aktiviteter som:

- trimming
- samtalegrupper mellom brukere og personalet
- korte dagsturer annen hver uke til kjøpesentere, Aker brygge, Holmenkollen osv.
- lange turer til for eksempel Drøbak eller Sverige

Lederen for senteret fortalte at dagsenteret ikke primært var et møtested, men et tilbud hvor enslige hadde mulighet til å gjøre forskjellige ting og snakke med andre mennesker. Hun mente at senteret ga sosial stimuli til dem som hadde behov for det, og at de ansatte hadde mulighet for tett oppfølging av den enkelte. Mannen fra Cap Verde var på senteret tre dager i uken og likte godt å være med på turene. Han likte også å trene og å snakke med personalet og de andre brukerne. Han hadde brukt senteret i tre år. Han var også en aktiv bruker av eldresenteret som holdt til på Furuset kjøpesenter. Den polske brukeren likte seg også godt på senteret. Han mente at dagsenteret på Furuset var veldig bra fordi han fikk så god kontakt med personalet. Bl.a.. jobbet det en polsk dame i kafeteriaen som han kunne snakke polsk med. Det satte både hun og han pris på. Han hadde også en del kontakt med de andre brukere.

Begge brukerne av innvandrerbakgrunn mente at det var viktig å ha et sted som dette, slik at eldre innvandrere kunne treffe og snakke med andre mennesker. En forutsetning for å kunne snakke med ”andre mennesker”, som her er eldre med norsk bakgrunn, innebærer imidlertid at man som eldre innvandrere kan samtale på norsk. Eller, det må være så mange fra hver språkgruppe at en kan samtale på eget språk. Det å kunne samtale blir helt vesentlig på slike steder, fordi så mye av det som foregår er knyttet til at man snakker sammen.

Lederen mente imidlertid at de to brukerne med innvandrerbakgrunn virket veldig positivt på miljøet. Hun håpet også at de kunne fungere som en slags åpning for å få andre eldre innvandrere til å bruke senteret. Hun kjente til andre som hadde behov for å komme ut og møte andre mennesker, men de brukte foreløpig ikke dagsenteret.

6.16 Utendørs møteplasser

Bydelen har flere prosjekter som skal bidra til å skape møteplasser i Gransdalen. Seksjonslederen for kultur i bydelen mente at dette arbeidet handlet om å gjøre om passivitet til aktivitet. Muligheter for å bruke møteplasser i området var enormt, for eksempel i grendehuset, felleslokaler på skolen, biblioteket, Furuset kirke, idrettshallen, lekeplasser osv. Han sa at bydelen la veldig stor vekt på barn og ungdom, særlig i forhold til aktiviteter rundt idrett, fotball, ishockey, basketball og håndball i nærområdet. Det var viktig å ha disse tilbudene i nærområdet slik at barn og ungdom ikke reiste ut av bydelen for å drive aktiviteter. Bydelen ønsket heller at barn og ungdom fra andre bydeler kom til dem for å bruke tilbudet på Furuset. Han mente at det fantes nok av møteplasser og møtesteder i bydelen, men at de av en eller annen grunn ikke var så attraktive at de ble brukt. De måtte tilrettelegges bedre for de ulike behovene og interessene.

Gransdalen bomiljøprosjekt

Bydelen hadde et eget bomiljøprosjekt i Gransdalen. Hensikten med prosjektet var å skape et bedre fysisk og psykisk bomiljø i Gransdalen. Prosjektet ble startet med bakgrunn i de kulturkonfliktene som hadde oppstått i Gransdalen. Tanken var at man kunne gjøre noe med konfliktene ved å tilrettelegge det fysiske utemiljøet, bl.a. ved å lage møteplasser hvor beboerne kunne møtes. Prosjektet hadde området rundt skolen som første satsingsområde. I følge lederen skulle prosjektet legge til rette for ulike aktiviteter i Gransdalen i samarbeid med nærmiljøet og frivillige organisasjoner. Et av målene var å skape hyggelige møteplasser ute. Håpet var at en ved å legge til rette for organiserte aktiviteter i området, ville øke den uorganiserte aktiviteten. På den måten kunne barn og unge få et alternativ til Furuset senter. I følge lederen ga området rundt skolen et deprimerende inntrykk. Det fantes ingen lekeapparater, og gresset var hardtrampet leire som ble til gjørme i vått vær. Det fantes to basketkurver og noen få sittebenker. Skolens friområder ble brukt til parkeringsplass. Som han sa: *"Slike omgivelser gjør noe med de menneskene som bor der, de som jobber der og andre som måtte være i området. Det skaper ikke noe stolthet eller tilhørighet til området."*

Videre var det tenkt å ruste opp flere utearealer, slik at de kunne brukes til et mangfold av aktiviteter. Gransdalen består av store grøntarealer som ble lite brukt av beboerne. I tillegg til å tilrettelegge for aktiviteter, var det planlagt å sette opp sittebenker rundt omkring slik at voksne kunne sette seg, mens ungene lekte. Hensikten med de forskjellige aktivitetene var å mobilisere og rekruttere uorganiserte barn og ungdom. Ved å tilrettelegge møteplasser på denne måten, kunne de voksne bli trukket ut sammen med barn og ungdom og bidra til å videreutvikle aktivitetene. Bydelen håpet at dette ville skape nye relasjoner og nettverk på tvers av ulike beboergrupper.

Skole og nærmiljøprosjektet

Gran skole hadde mange ulike tilbud i nærmiljøet. Det fantes idrettshall, ishall, ungdomssenter, bibliotek, treningsrom osv. Selv om det var mange muligheter, var det liten kontakt mellom skolen og resten av nærmiljøet. I følge prosjektlederen var hensikten å ta i bruk de ressursene som var i nærmiljøet. Først og fremst skulle området rundt skolen rustes opp med fotballbaner, utvidet basketballtilbud og andre idrettsaktiviteter. Skolen skulle også være åpen på ettermiddag/kveld med varmerestue, enkel servering og utlån av diverse utstyr. Her kunne foreldre komme for å prate og ta en kopp kaffe eller te. På denne måten ønsket skolen å bli et naturlig sentrum for beboerne og en hyggelig møteplass.

Andre utendørsaktiviteter

I følge seksjonsleder for kultur i bydelen, fantes det andre aktiviteter i nærområdet som skapte kontakt mellom mennesker med ulik bakgrunn. Disse aktivitetene var:

– Cricket klubb

Cricket er et spill som kommer fra England, men som i Norge drives mest av folk fra India, Pakistan og Sri Lanka. I Gransdalen fantes det en cricket club, hvor det også var ni nordmenn med. Klubben hadde fått litt penger til å kjøpe utstyr og hadde et sted hvor de kunne trene. Seksjonslederen for kultur opplevde det som positivt at nordmenn hadde lært en ny idrett og deltok sammen med mennesker fra andre land.

– *Freesbe klubb*

Det var også dradd i gangen freesbe klubb, hvor det var en god del mennesker med innvandrerbakgrunn og norsk bakgrunn som deltok. Dette har blitt et veldig populært spill hvor medlemmer fra Furusetklubben hadde deltatt i Stovnermesterskapet.

– *Grendehuset*

Dette huset var et viktig treffsted som cricketklubben og andre idrettslag lånte. Her ble det solgt kaffe, vafler, kebab og samosa for å trekke ulike grupper. Både voksne og unger kom hit i forbindelse med aktiviteter.

6.17 Endring av møtestedsstrukturen i Gransdalen

I forbindelse med den nåværende undersøkelsen av møtesteder, nevnte en lokal politiker på Furuset at flere av møteplassene som fantes i bydelen hadde hindringer for deltakelse eller var på vei til å bli borte. For eksempel var møteplasser som små kjøkkenhager og nærbutikker nesten borte. *”Det var en kjempefin brukbutikk her i Gransdalen, som var ganske populær og den er borte. Det er en sånn type ting som kan trekke folk, ikke bare fra Furuset, men folk fra andre bydeler kan også komme til Furuset.”*

Et annet viktig trekk var endring av møtestedenes tilgjengelighet. Den lokale politikeren mente at veldig mange av de lokale møstedene hadde fått begrensninger i forhold til bruken. For eksempel var svømmehallen og fellesvaskeriene noen av de eksemplene han trakk frem, hvor man hadde regler i forhold til tid og bruk, og hvor man måtte betale for å delta eller være med. Han var opptatt av dette med fellesvaskeriene, som tidligere kunne betraktes som viktige møtesteder i bomiljøet. Han mente at det før var lettere å få vaske når en hadde tid, mens nå måtte folk sette seg på liste for å vaske. Han trodde at fellesvaskeriene etter hvert ville forsvinne helt, fordi folk foretrakk å ha vaskemaskin hjemme, som de kunne bruke når de ville. Noen av de samme tankene tar den amerikanske sosiologen Ray Oldenburg opp i boka, *”The Great Good Place”*. Han viser hvordan de uforpliktende møstedene enten endres eller forsvinner. Han påpeker hvordan møteplasser som fotballøkkka, vaskekjelleren, badet, kiosken og lekeplassen ikke bare er viktige, uforpliktende møtesteder på nøytral grunn, men steder med lav terskel for kontakt. Barn finner venner på lekeplassen eller på fotballbanen i borettslaget, og voksne oppnår kontakt i kiosken eller i vaskekjelleren. I følge Oldenburg er noen av de største truslene mot disse uforpliktende møstedene teknologiske fremskritt som vidoespillere, playstation, vaskemaskiner osv., utbygging av store kjøpesentere og fremveksten av organiserte fritidsaktiviteter. Disse trekkene er lett gjenkjennelige i nærmiljøer som Gransdalen på Furuset.

6.18 Sanksjoner i eget bomiljø

Vi fikk ikke informasjon om møtesteder i tilknytning til et mindre bomiljø eller borettslag. Alle stedene vi besøkte dekket større områder. En av grunnene til at ingen nevnte bolignære møtesteder, var at flere forbandt eget borettslag med formaninger om hvordan en burde oppføre seg. En god del av informantene med innvandrerbakgrunn nevnte at de hadde opplevd negative sanksjoner der de bodde. Reaksjoner på trappevask, bråkete unger og matlukt var noe de fleste hadde opplevd. En kurdisk kvinne fortalte hvordan hennes familie hadde opplevd situasjonen i bomiljøet da de flyttet til Furuset. Naboene hilste aldri på dem, men det første de sa var: *”du må vaske trappa”*. Hun mente selv at dette ikke var måten man ønsket nye naboer velkommen på, om man ønsket å ha et godt forhold. En pakistansk kvinne

fortalte om den gangen familien hadde flyttet til Godlia. De var den eneste utenlandske familien i blokka. De ble sett på som ”problem”. Naboene skrev til dem og minnet dem om trappevask, matlukt og at de ikke burde lage så mye pakistansk mat, dessuten at de måtte passe på at barna ikke bråkte etter kl. 22.00. Informantene mente at sånne typer handlinger bidro til deres ”ikke – deltakelse” i bomiljøet. De følte seg uvelkomne og utrygge. Dette var en av grunnene til at de *ikke* deltok på dugnader og beboermøter i borettslaget. På møtestedene utenom borettslagene, som for eksempel i Furuset kirke, opplevde de det helt annerledes. Der ble de hilst velkommen og ble akseptert som de var. De slapp press på å forandre seg og maten deres gledet de andre.

6.19 Oppsummering: Møtesteder i Gransdalen

Gransdalen er et blokkområde med flere store borettslag rundt Furuset senter. Blokkene ligger i et utstrakt grøntområde som stort sett er fritt for biler. Boligbebyggelsen er også tilnærmet fri for møtesteder, utover uteområdene og eventuelle fellesrom. Det som særpreger Gransdalen, og andre drabantbyer, er at det finnes få møtesteder som ligger innbakt i bebyggelsen og som inspirerer beboerne til spontan kontakt med hverandre. Området er funksjonsdelt, med boliger for seg, biler, garasjer og parkeringsplasser for seg, arbeidsplasser for seg, og butikker og andre servicevirksomheter for seg i senteret. Det fantes altså ikke, så vidt vi vet, små møtesteder der folk bodde, utover postkassa, inngangsdøra og liknende steder.

Om området var funksjonsdelt, så var befolkningen blandet, særlig med hensyn til etnisitet. Mange av dem som flyttet inn da bebyggelsen var ny tidlig på 1970-tallet, har flyttet ut. Inn flytter en relativt høy andel familier med ulik innvandrerbakgrunn. Boligene er stort sett romslige. Det er store og bilfrie uteområder som barna kan bruke, og det ligger skole midt i området. På mange måter er det derfor et attraktivt boligområde for småbarnsfamilier. Vi har sett på hva som finnes av møtesteder i området som beboerne bruker. I den sammenheng har vi vært opptatt hvilke steder som tiltrekker hvilke grupper og om møtestedene bidrar til samhandling mellom mennesker. Og, hva er det som kjennetegner møtestedene som finnes i Gransdalen.

Planlagte tiltak som møtesteder

De fleste stedene eller aktivitetene som fungerte som møtesteder i denne undersøkelsen var planlagt og satt i gang som tiltak, eller det var del av en organisasjonsvirksomhet. Det var få drop-in steder hvor møter mellom mennesker kunne skje spontant. En annen ting som kjennetegnet flere av stedene beboerne møttes, var at de var forsynt med adgangsbegrensninger. Det gjaldt åpningstider, alder, kjønn, interesser, krav til medlemskap eller annen form for betaling for å benytte tilbudet. Unntak fra dette var deler av Furuset senter.

De møtestedene vi undersøkte var i hovedsak knyttet til to markerte bygg, Furuset senter og kirken. Furuset senter ble brukt av hele befolkningen i området. Biblioteket på senteret er et kunnskaps-senter, men fungerte også som et offentlig møtested. Det var tilgjengelig for alle, men ble særlig brukt av beboere med innvandrerbakgrunn, i alle aldre og av begge kjønn. Møtene som skjedde her var spontane, eller de var avtalt mellom noen personer. Her kunne man henge rundt og kanskje skjedde det noe. I tillegg ble det arrangert ulike aktiviteter og enkeltarrangementer for å trekke ulike grupper av beboere til biblioteket. Bakeriet/konditoriet

på sin side var også åpent for alle, men kafédelen ble brukt sjelden av beboere med innvandrerbakgrunn. Her satt det mest eldre beboere med norsk bakgrunn og mødre med barn, alene eller sammen.

Furuset kirke er et gudshus som i tillegg hadde mange andre funksjoner. Her var det satt i gang ulike tiltak for å få folk til å møtes. Det var tiltak bare for innvandrerkvinner (norskundervisning med barnehage), og det var tiltak hvor beboere med ulik bakgrunn møttes for å møtes, og hvis de hadde lyst, gjøre noe sammen. Eksempler på dette var mandagsklubben, hvor kvinner med norsk- og innvandrerbakgrunn møttes, og nattkafeen som ble brukt av ungdom fra bydelen i helgene. Begge disse tiltakene bidro til at mennesker med ulik etnisk bakgrunn møttes og ble kjent med hverandre, både som personer og som representanter for en annen kultur. Og, det kom frem at de satte pris på denne muligheten. De fikk venner og bekjente med annen kulturbakgrunn, og opplevde som positivt at de hadde mye å lære av hverandre.

Vitalisering av uteområdet som møteplass

Bydelen har gjennom bomiljøprosjektet vist at de ønsker å gjøre noe med "fattigdommen" på muligheten for spontane og tilfeldige treff mellom beboere. Gjennom prosjektet ønsker de å tilrettelegge uteområdene slik at de inspirerer mer til bruk, både til aktiviteter og til å sette seg ned på en benk, alene eller sammen med andre. Erfaring fra andre steder går i retning av at når folk bruker det offentlige rom jevnlig og blir mer synlige for hverandre, øker sjansen for at de kan ta kontakt. Da blir de andre mindre "fremmede" og man kan inngå i et fellesskap som beboere i og brukere av samme uteområde.

Kjennetegn ved møtesteder i Gransdalen:

- Vårt inntrykk fra intervjuer i Gransdalen er at det var få møtesteder i blokkbebyggelsen og i borettslagene. Møter her var knyttet til dugnader, generalforsamlinger og styremøter for dem som var med på det. En del av dem vi snakket med opplevde at deltakelse i eget bomiljø var forbundet med sanksjoner. De opplevde at de ble "møtt" med hva som ikke var lov, hvordan en burde oppføre seg og fellesskapets regler. Det inspirerte dem ikke til å bruke eget bomiljø i borettslaget.
- Møtestedene var kjennetegnet av at de dekket et større område, ikke bare et borettslag. Deltakelsen var i tiltakene var frivillig og gratis. Av de offentlige møtestedene var noen gratis å bruke, mens andre kostet penger. Ellers var det en tendens til at flere og flere møtesteder (steder, organisasjoner, aktiviteter) kostet penger og hadde adgangsbegrensninger som ble opplevd som hindringer av brukerne (åpningstider, alderskriterier osv.)
- Flere av møtestedene var tiltak med ansatte ledere, som hadde til å oppgave å få folk til å møtes.
- Det var få møtesteder i området som inviterte til spontan kontakt mellom beboere.
- Bare få av møtestedene inspirerte til at beboere med ulik etnisk bakgrunn møttes og utviklet kontakt.
- Flere møtesteder var for spesielle grupper. Møtesteder bare for kvinner ble opplevd som positivt, i den forstand at i mange kulturer omgås ikke menn og kvinner utenom familien. Det at det fantes slike møtesteder i Gransdalen, innebar at kvinnene fikk en mulighet til å gå ut og treffe andre. Kvinnesvømmingen på Furuset senter lørdager fungerte på samme

måte. Dette er et uttrykk for at de offentlige møtestedene på Furuset har tatt hensyn til og endret seg i takt med endringer i befolkningens behov.

- Vi fikk ikke opplysninger om møtesteder/tiltak som var planlagt for menn utover idrettsklubber og -grener som stort sett rekrutterer menn. Det kan skyldes at det ikke er behov for møtesteder for menn, at ingen har tatt initiativ til slike møtesteder eller at menn er en vanskeligere gruppe å nå.
- Møtestedene som ble brukt av beboere vi intervjuet, ble opplevd som viktige for dem. De dekket behov som gjorde det lettere å ha oversikt og få en form for kontroll over eget hverdagsliv. Et eksempel var at innvandrerkvinner fikk anledning til å lære norsk i sitt nærmiljø. På den måten ble det lettere å handle, snakke med naboer, og følge med barna i barnehagen og på skolen. Når undervisningen foregikk i nærmiljøet, fikk de samtidig anledning til å bli kjent med andre fra området og utvikle nettverk, noe som for de fleste innebar større trivsel. Både for de norske pensjonistkvinnene og innvandrerkvinnene som ble kjent med hverandre på mandagsklubben, betydde dette kjennskapet at de også ble kjent med menneskene bak andre kulturer. I stedet for å frykte mennesker og naboer med en annen kultur, bidro det til å gjøre dem positivt nysgjerrige på de andre. De fikk ta del i noe de ikke kjente til fra før, og som de opplevde å sette pris på. "Den fremmede" ble ikke lenger fremmed, men et annet menneske som det var interessant å bli kjent med.
- Det kom frem fra beboerne at møtestedene de brukte, bidro til å skape tilknytning til området. Det at de for eksempel følte seg velkomne og "hjemme" i de ulike tingene som foregikk i kirken, bidro til at de fikk en slags tilknytning til Furuset som område. Området i seg selv ga ikke en slik følelse av tilknytning.
- Området dekket ikke befolkningens mangfoldige behov for møtesteder. Flere, særlig personer med innvandrerbakgrunn, reiste ut av bydelen for å finne steder hvor de kunne "føle seg hjemme", i en atmosfære som minnet dem om hjemlandet.

"Min kropp er her i Norge, men min sjel og hjerne er i Irak", sa en høyt utdannet irakisk mann som bodde i Gransdalen. Han var en stor bruker av biblioteket på Furuset. Dette var en viktig møteplass for ham. Her kunne han sitte for seg selv og skrive, men samtidig treffe mennesker han kjente. Han sa han hadde lite kontakt med naboer. De sa bare "hei" og ikke noe mer. "Jeg vil lære mer norsk, men da må jeg bruke språket, og den eneste måten å gjør det på er enten man har en jobb eller man snakker med naboer. Du vet dialog er veldig viktig, ikke bare for å bli kjent med folk, men også lære et nytt språk og en ny kultur. Hvis folk vil ikke snakke med deg, hvordan kan man da lære språket eller bli kjent med menneske? Nordmenn sier "du må lære norsk". Jeg vil lære norsk, men da må de også snakke med meg." Han mente at det var lite sosial kontakt i bomiljøet. Han begrunnet det med at nordmenn var redde for å bli kjent med fremmede mennesker. Ellers pleide han å gå på en tyrkisk kafé på Grønland. Denne kafeen var veldig viktig for ham, fordi han bare kunne gå inn og føle atmosfæren og snakke med folk uten å være sjenert. Han kunne snakke med hvem som helst, enten de snakket tyrkisk, kurdisk eller norsk. På kafeen følte han seg vel, det ga ham en følelse av nesten å være "hjemme". På Furuset hadde han ikke funnet slike steder.

7 Å møtes eller ikke møtes

Denne undersøkelsen om møtesteder i flerkulturelle bomiljø, handler om i hvilken grad møtestedene er sentrale arenaer for at folk kan treffes og utvikle løse eller tette relasjoner. Vi har forsøkt å beskrive hvordan mennesker med både minoritets- og majoritetsbakgrunn har uttrykt sine opplevelser, erfaringer og meninger knyttet til møter og møtesteder. Vi har vært opptatt av å få frem empiri om hvordan praksis er i forhold til samhandling mellom nordmenn og innbyggere med innvandrerbakgrunn. For å fange opp dette har vi oppsøkt to flerkulturelle boligområder i Oslo, lokalisert i en drabantby (Gransdalen) og et sentrumsområde (Grønland/Nedre Tøyen). Begge områdene er kjennetegnet av å ha tilnærmet høyeste andel beboere med etnisk minoritetsbakgrunn i Oslo og i Norge. Beboerne i områdene har således lang erfaring med å leve i bomiljø, hvor naboen og de man møter ute kan ha annen etnisk bakgrunn enn en selv, og kanskje andre verdier og skikker hva gjelder det å bo tett. Med utgangspunkt i møtesteder i disse boligområdene, har vi studert hvordan og mellom hvem kommunikasjon finner sted. Vi har gått på mikronivået for å studere hvordan slike møtesteder kan bidra til samhandling og kommunikasjon mellom folk av samme bakgrunn og av ulik bakgrunn. Og hvordan møter og møtesteder fører til utvikling av sosiale nettverk.

Bakgrunnen for å studere betydningen av møtesteder i flerkulturelle bomiljø, er at vi vet at mangel på kontakt og kjennskap til mennesker som fremstår som annerledes enn en selv, kan bidra til å øke mistenksomhet, skepsis og utestengning. I forhold til Stortingets (St.meld.nr. 17 1996-97)) mål om integrering mellom nordmenn og innbyggere av innvandrerbakgrunn, blir det derfor viktig å finne frem til levedyktige møtesteder i flerkulturelle bomiljø som folk har lyst til å bruke, for å treffe andre, for å gjøre noe de er opptatt av, eller for å gjennomføre noe de synes er viktig i lag med andre beboere i området. Hvis folk ikke kommer i spontan kontakt med naboer der de bor, oppstår det et behov for særegne steder å møtes. For dem som ikke har andre arenaer hvor de treffer mennesker som de kan inngå i meningsfull samhandling med, vil lokale møtesteder ha stor betydning for livskvaliteten.

I undersøkelsen har vi besøkt møtesteder som sokner til større områder enn et bomiljø. Dette fordi de vi har vært i kontakt med ikke har nevnt møtesteder som for eksempel bare er for et borettslag. Møtestedene de brukte dekket et større område. En grunn kan være at det finnes få møtesteder i borettslagene, utover de tilfeldige treffene mellom beboerne. En annen grunn kan være at flere opplevde å bli møtt med negative sanksjoner der de bodde. På møtesteder utenfor det nære bomiljøet, opplevde de det som friere, både i forhold til det å delta og i forhold til hvordan man var. Vårt inntrykk fra informantene var at det var generelt lite kontakt mellom naboer. Noen opplevde fraværet av nabokontakt som et gode, andre som et savn.

7.1 Voksne, få ”naturlige” steder å treffe andre med annen bakgrunn enn en selv

Barn og ungdom som bor i flerkulturelle boligområder, har naturlige møtesteder gjennom barnehage, skole og tiltak for barn og ungdom. Her møtes de på tvers av etnisitet. Skolen er obligatorisk, mens barnehage og tiltakene er frivillige. Gjennom hele oppveksten blir barna og ungdommene som vokser opp i flerkulturelle bomiljø, vant til å omgås mennesker med en annen etnisk bakgrunn enn dem selv. For de voksne finnes ikke denne typen møtesteder. De behøver ikke å ha noe med hverandre å gjøre, hvis de ikke vil. Få voksne med norsk bakgrunn omgås voksne med innvandrerbakgrunn i arbeidslivet, bl.a.. fordi arbeidslivet i praksis i stor

grad er segregert. Voksne får dermed få ”naturlige” møteplasser hvor de kan erverve erfaringer i å omgås mennesker med annen bakgrunn enn dem selv. I forhold til integrering blir det alvorlig at voksne mennesker ”bare kan gå forbi hverandre”, uten å angå hverandre. Dette fordi mange har sterke meninger om hvordan de andre er, noe som legger føringer på om vi bare går forbi eller stopper opp. Uten kontakt og egne erfaringer er det vanskelig å få et mer nyansert syn på mennesker med annen bakgrunn enn en selv. De forblir fremmede og ikke del av den gruppen som vi assosierer oss selv inn i. Fordi nordmenn representerer majoritetsbefolkningen, og dermed kontrollerer nøkkelen som kan slippe minoritetsbefolkningen til i samfunnet og til det som er felles i bomiljøene, blir det vesentlig hva slags holdninger nordmenn har til innvandrerbefolkningen. Hva slags dialog som kan oppstå mellom nordmenn og beboere med innvandrerbakgrunn i bomiljøene er selvsagt avhengig av begge parter. Men, det faktum at nordmenn som gruppe representerer majoritetsbefolkningen og dermed har makt til å definere hva som for eksempel er bra eller dårlig i et bomiljø, tilsier at nordmenns holdninger til ”de andre” har stor betydning. Hva slags tolkninger de norske beboerne gjør av sine innvandrernaboers synlige adferd, blir bestemmende for om de vil ønske å inkludere dem eller ikke.

Liten kontakt med norske naboer

Flere av informantene med innvandrerbakgrunn nevnte at de hadde liten kontakt med folk av norsk bakgrunn. Informantene mente at de ikke hadde kontakt med folk av norsk bakgrunn, fordi de opplevde nordmenn som reserverte, lite pratsomme og lite åpne. Nordmenn inviterte heller ikke folk hjem til seg før man ble kjent (venner). Den eneste kontakten de hadde var å si ”hei” i trappen eller ute. Informantene så nordmenns tilbakeholdenhet i kontrast til sin egen omgangsform. I deres hjemland var de vant til et sosialt og utadvendt liv, der naboer og venner gikk inn og ut av hverandres hjem. Der var det en norm om alltid å ha en åpen dør, og ønske gjester velkommen. For noen av informantene var det et savn å oppleve at de ikke følte seg velkommen blant sine naboer. Vi så en liknende tendens i undersøkelsen om flyktningers boforhold (Stamsø, 1999). Her kom det frem at flyktinger generelt hadde ønske om mer kontakt med sine naboer, spesielt de norske.

Nordmenns kontakt med naboer

Noen av informantene med norsk bakgrunn ga uttrykk for hvordan de forholdt seg til naboer, uavhengig av bakgrunn. De sa at man skal være ”forsiktig”, ”ikke tråkke på”, ”ikke skape unødvendig forstyrrelser” og ikke være en ”byrde” for andre i nabolaget. De mente det var veldig viktig å ha ”fred, ro og stillhet”. De var av den oppfatning at dette var ”god folkeskikk”. Dette ble brukt som årsak for å unngå mye kontakt med naboer. Flere informanter mente at en viss avstand til naboer var viktig for å ha gode sosiale relasjoner. Deres erfaring var at folk med innvandrerbakgrunn var ”bråkete”. Som en informant sa: *”Disse fremmedkulturelle menneskene er mer bråkete enn de norske. Barna deres skriker høyt og foreldrene snakker for høyt. Vi norske liker å ha det stille og rolig i bomiljøet.”*

En annen person sa: *”Disse innvandrerne snakker høyt, ofte snakker de i munnen på hverandre. Det virker som om de skriker eller krangler med hverandre. Jeg vet ikke. Vi nordmenn er ikke sånn. Vi viser hensyn til naboer. Disse innvandrere mangler folkeskikk.”*

Noen av informantene mente at møter og sosialt samvær måtte avtales og planlegges på forhånd. Årsaken til det var at man hadde en travel hverdag og at folk var opptatt med andre ting. De var ikke vant til at folk besøkte hverandre uten å ha avtalt det på forhånd.

Med et negativt inntrykk av sine naboer, eller en holdning om at naboer bør holdes på avstand, skal det litt til før det oppstår spontane, fruktbare kontakter mellom naboer med ulik bakgrunn. Vårt inntrykk fra denne undersøkelsen er at det likevel er mulig og ønskelig sett fra begge parters ståsted. På de møtestedene som fungerer skjer det en langsom oppbygging av kontakt med nedbrytning av fastlåste kategorier og utvikling av mer nyanserte bilder av "den andre".

7.2 Lokale møtesteders betydning

Vurderingen av om et møtested fungerer integrerende eller ikke, kan gjøres i forhold til det enkelte møtestedet, eller i forhold til hvordan lokale møtesteder bidrar til større samhandling og dialog mellom mennesker med ulik bakgrunn i storsamfunnet. Vi har konsentrert oss om det første, men har samtidig skjenet til verden utenfor. Kommentarer og synspunkter fra informanter tyder på at det for dem er en sammenheng mellom hva som skjer på det enkelte møtestedet og hva som *kan* skje utenfor. De som bruker møtestedene erverver nye erfaringer som de tar med seg videre på andre arenaer i samfunnet.

Sett fra et samfunnssynspunkt er målet for integrasjon, slik vi forstår det, at den enkelte skal kunne delta i et fellesskap og bli akseptert og verdsatt som den han eller hun helst vil fremstå som. Fellesskapet kan være det enkelte møtestedet, bomiljøet eller det større samfunnet. På bakgrunn av denne undersøkelsen blir det tydelig at veien frem til integrasjon er flerfoldig. Både møtesteder som bare involverer enkelte grupper av innvandrere og møtesteder som inkluderer flere grupper, har sine fordeler. Møtesteder som bare inkluderer en gruppe, som for eksempel bare muslimer, bare innvandrerkvinner eller bare pakistanske menn, kan ha sin funksjon som skritt på veien til større samfunnsdeltakelse. Ved å ha "egne rom" hvor det blir verdsatt og samtidig lite truende å gi uttrykk for sin egen identitet, kan man styrkes til å møte resten av samfunnet som den man ønsker å være. Dette gjelder også i eget bomiljø.

På møtesteder som inkluderer ulike grupper, har det vist seg at det er det de har felles som kommer til uttrykk og som binder. For ungdommene som bruker Friluftssenteret i Gamle Oslo blir det at de alle er ungdommer, at de bor i en del av byen med forholdsvis lang vei til marka og har en felles interesse for å oppleve naturen som binder, og ikke hva slags nasjonal bakgrunn eller religion de har. For kvinnene som oppsøker mandagsklubben i Furuset kirke, blir det de har felles, at de i første rekke er kvinner, uansett om de har opprinnelse i Pakistan, Vietnam eller Norge. Gitt den felles kjønnsidentiteten, ble det åpnet for en positiv nysgjerrighet, hvor de ble opptatt av hva de kunne lære av hverandre. De norske kvinnene var opptatt av muligheten de fikk til å forstå innvandrerkvinnenes situasjon, gjennom de historiene de fortalte. I tillegg til å forstå kvinnene de ble kjent med, ga det en innfallsport til å forstå naboer med innvandrerbakgrunn på en annen måte enn før. Kvinnene med innvandrerbakgrunn fikk på sin side mulighet til å få direkte kontakt med norske kvinner som var vennlig innstilt. Gjennom dialog fikk de kjennskap til deres synspunkter på felles tema. I den afrikanske kirken på Grønland møttes de fleste fordi de var afrikanere og hadde felles tro. Men det deltok også nordmenn, som delte troen. Utover å ha det hyggelig, var deres utbytte å få korrigert det negative inntrykket av afrikanere, som de kjente fra media. I stedet for å være

en kategori forbundet med negative kjennetegn, ble afrikanerne i kirken positive personer som de var så heldige å få stifte bekjentskap med.

Både møtesteder for enkeltgrupper og for blandete grupper kan altså fungere i forhold til å legge til rette for samhandling mellom beboere med etnisk majoritets- og minoritetsbakgrunn. Det er imidlertid bare på møtestedene hvor det er blandete grupper at beboere med majoritetsbakgrunn kommer i kontakt med beboere med innvandrerbakgrunn. Og, hvis det er slik at minoritetenes deltakelse i store deler av samfunnet er avhengig av majoritetssamfunnets vilje og evne til å åpne opp for og inkludere mennesker med etnisk minoritetsbakgrunn, blir det vesentlig at slike møtesteder finnes. I bomiljøene, hvor inntrykket ofte er at beboere med innvandrerbakgrunn blir sett på som et ”problem”, blir dette spesielt viktig. Vi vil likevel ikke underslå betydningen av at det finnes ulike typer møtesteder i bomiljøene. Det er viktig at folk kan velge om de vil treffe andre de har felles bakgrunn med, felles tro med, felles interesser med eller har lyst til å gjøre noe sammen med.

Møtesteder og betydning for identitetstilskrivelse

Hvem eller hva man oppfattes å være, får betydning for hvordan man blir møtt av andre. Innvandrernaboer blir fort kategorisert som problematiske, de støyer, vasker ikke trappa, deltar ikke på dugnader osv. Vi har sett at stereotype kategoriseringer blir svekket blant dem som inngår i dialog og samhandling med andre med annen bakgrunn på møtestedene. Betydningen av at bildet snus fra negativt til positivt, kan for eksempel innebære at beboere med norsk bakgrunn begynner å vurdere sine naboer med innvandrerbakgrunn annerledes. I stedet for å tolke lyd som støy, endres kanskje bildet til liv. Det startes en prosess med å verdsette andre måter å leve og uttrykke seg på i hverdagen.

8 Kjennetegn ved møtesteder som fungerer

I denne undersøkelsen har vi vært opptatt av å studere møtesteder i flerkulturelle bomiljø som fungerer, og hva som kjennetegner disse. Et møtested som fungerer er et sted som folk liker å møtes og som de oppsøker frivillig. Alle møtestedene har ikke vært brukt av både nordmenn og beboere med innvandrerbakgrunn. Rekrutteringen har vært forskjellig avhengig av type sted, hva som ønskes oppnådd og hvem som tiltrekkes. Vi har ikke vært opptatt av hvor mange som bruker stedene, men hva de som bruker dem mener de betyr for dem. Møtesteder kan ha stor betydning, selv om ikke mange bruker dem. Omfang av bruk vil dessuten avhenge av hva som ellers finnes i området og hvilke behov stedet skal dekke.

Trygg og meningsfull kontekst

Erfaringene fra denne undersøkelsen har vist at møtestedets kontekst har betydning for hvordan brukerne opplevde stedet. Det kom frem at trygge og meningsfulle kontekster var viktige for kommunikasjonen. Man møttes for å realisere noe, kommunisere noe, lære noe, meddele noe til andre eller bare for å ha det gøy. Man oppnådde noe ved hjelp av samhandling og kommunikasjon når man fant seg til rette. Når konteksten på et møtested var slik at man opplevde trygghet og positiv selvfølelse, så så det ut til å være den beste situasjonen for at gode møter mellom mennesker av ulik bakgrunn kunne oppstå.

Mange informanter ga uttrykk for at opplevelse av trygghet betyr mye for bruk av møtesteder. Med trygghet mente de at man er trygg på at man ikke blir møtt med forventninger om at man må endre seg. Mer konkret, man behøvde ikke slutte seg til protestantismen for å delta i kvinnegruppa i Tøyen eller Furuset kirke. Man behøvde heller ikke endre klesdrakt eller matvaner for å delta i gruppene. Det ble derimot forventet at både de norske kvinnene og kvinnene med innvandrerbakgrunn lagde den maten de selv satte pris på for å dele den med de andre.

På liknende måte fungerte biblioteket og det flerkulturelle eldresenteret. Her var det aviser o.l. på både norsk og andre språk. Brukerne valgte selv hvilket språk de ville lese på. I tillegg ble det organisert tiltak for at de ulike gruppene kunne bli bedre kjent med hverandres kulturbakgrunn og skikker. Det dreide seg om mat, om eventyr og om for eksempel sportsgreiner som cricket.

På møtestedene, som var et resultat av tiltak, fantes det imidlertid en baktanke om at man ad ulike veier skulle forsøke å åpne det norske samfunnet for brukere med innvandrerbakgrunn, slik at de lettere mestret, kjent til og utnyttet de mulighetene som finnes i samfunnet.

Fra "de" til "oss"

Alle mennesker kategoriserer seg selv og andre. Det er nødvendig for å forstå omverden. Det er når grupper av mennesker blir plassert i kategorier med bare negative assosiasjoner at kategorisering blir problematisk. Det fremmer avstand og hindrer kommunikasjon mellom mennesker som plasserer seg i ulike kategorier. På møtestedene vi har oppsøkt, mener vi å se en tendens til at brukerne ble mer opptatt av det de hadde felles som brukere av det konkrete

møtestedet, enn av hva som skilte dem. De ble først og fremst kvinner, eldre, ungdommer osv., uavhengig av etnisk bakgrunn. Vårt inntrykk er at samhandlingen og samhørigheten på møtestedene både bidro til at personer som man før kategoriserte som for eksempel ”innvandrere”, nå var blitt mennesker tilhørende samme fellesskap som en selv. De hadde gått fra å være ”de” til å bli en del av ”oss”.

Positive sanseinntrykk

Sanseinntrykkene spilte en viktig rolle i forhold til å trekke brukere til møtestedene. Lukter, lyder og synsinntrykk som bilder og skrifttegn, påvirket brukerne og fikk dem til å føle seg vel, som en del av eller utestengt. For informantene med innvandrerbakgrunn ble de positive sanseinntrykkene ofte knyttet til følelser og minner. Disse minnene ble viktige i opplevelsen av møtestedene. Det handlet om gjenkallelse av ting de hadde opplevd tidligere i livet, eller om aksept for ting som preget dem i nåtiden. Eksempler på dette var hvordan butikknavn, oppslag på eget språk, tilstedeværelsen av moskeer osv. ble tolket som et signal i det offentlige rom om at det var legitimt med andre livsformer og uttrykk enn det tradisjonelt norske. Vi så hvordan området Grønland/Nedre Tøyen og møtesteder der, for flere mennesker av innvandrerbakgrunn, ga en ”følelse av å være hjemme”. For nordmenn var det ikke bare kopling til minner som trakk, men heller at det for eksempel ”luktet godt”, ga mulighet for opplevelser, eller at en følte seg vel i den atmosfæren som preget møtestedet.

Mat

På flere av møtestedene var mat sentralt. Brukerne både lagde mat sammen og spiste sammen. Flere steder var det et poeng at man skulle lage hverandres retter og lære av hverandre. Det å lage mat sammen er en uhøytidelig aktivitet som de fleste assosierer med hygge og glede. Det samme gjelder det å spise sammen. Det var viktig både i kvinnegruppene, i den afrikanske kirken og på det flerkulturelle eldresenteret. En eldre norsk kvinne var opptatt av at det ga henne anledning til å få spise og samtale *sammen med andre*. Resten av uka var hun stort sett alene. For andre ble det felles måltidet et samlingssted, hvor man ble kjent og kunne ha meningsfulle samtaler, lytte til musikk eller bare ta del i fellesskapet. På spisestedet vi besøkte ble det litt omvendt. Hit kom folk for å spise, men atmosfæren var slik at det lå til rette for at en lett fikk kontakt med andre.

Felles interesser

På mange av møtestedene kan man holde på med ulike aktiviteter. Folk samles fordi de har lyst til å holde på med noe av det samme. Ungdom som var interessert i sport og friluftaktiviteter, søkte seg for eksempel til Friluftssenteret FRIGO. Ungdom som ville drive med andre aktiviteter, oppsøkte andre steder, som Gamle Oslo aktivitetshus, Urtehagen kultursenter eller nattkafeen i Furuset kirke. I tillegg til åpne tilbud for alle, fantes det mindre grupper organisert etter interesser. Andre steder var det en hadde felles samme religion eller ønske om å diskutere de samme tingene, for eksempel politikk, arbeids- og utdanningsmuligheter, barns fremtid eller samlivsproblemer. Felles interesser var selvsagt ikke nok for at det oppsto samhandling, men det var et godt utgangspunkt. *Måten* stedet eller aktivitetene ble drevet på, var vesentlig for om det utviklet seg et miljø preget av fellesskap og hensyntagen til hverandre. På et par av stedene for barn og ungdom var lederne opptatt av dette, å utvikle solidaritetsfølelse innad i gruppen.

Åpenhet for innspill

Det som preget mange av de stedene vi besøkte, var at det virket som de var lite styrt av fastlåste rutiner i forhold til hvordan møtestedet ble brukt. Det virket snarere som om de som drev stedene var opptatt av å forsøke å fange opp hva brukerne var opptatt av og inkorporere det i tilbudet. Et av ungdomsstedene startet klubbråd med ungdommene, hvor de bl.a. kunne få være med å prioritere aktiviteter og kostnader. Et annet sted brukte jevnlig gruppemøter for å diskutere hva de skulle gjøre, hvordan de skulle fordele oppgaver osv. Flere av stedene var også åpne for at man forholdsvis spontant kunne komme med forslag eller innspill som ble fanget opp. Andre steder hadde de som var ansvarlige for møtestedene en *lyttende* holdning, som førte til at de fanget opp ting som rørte seg, selv om det ikke direkte ble fremsatt som et ønske. For eksempel var lederen av det flerkulturelle eldresenteret opptatt av å klare å skape en toveis kommunikasjon. Han mente det var uheldig om de ansatte satte i gang aktiviteter som bare ble presentert for brukerne. Etter hans syn måtte brukerne være aktører i prosessen.

Gjentakelse

For å bli kjent med andre som personer, er det viktig at man kan treffe dem igjen flere ganger. Møtesteder i nærmiljøet, som er lett tilgjengelige og som har faste åpningstider, innbyr til dette. For å bruke steder om igjen forutsettes det at man føler seg velkommen, og at en føler at en har noe der å gjøre. Aktiviteter som innebærer kontinuitet gir rom for dette, til forskjell fra enkeltarrangementer. Gjentatt bruk av et sted skaper tilhørighet og en kjenner igjen andre som besøker samme sted ofte, noe som letter kontakten. Dette gjelder både åpne steder, som kafeer og spisesteder, torg, organisasjoner, trossamfunn og møtesteder som er organisert rundt felles aktiviteter.

Lave terskler

Alle møtestedene var kjennetegnet av å ha lave terskler for deltakelse. Bare få steder kostet det penger å delta, bortsett fra selvsagt spisesteder, hvor man måtte betale for å spise. Møtestedene var kjennetegnet av at det ble gjort anstrengelser for at potensielle brukere skulle finne noe der som passet for dem. Det var ingen krav til ferdigheter, men kanskje en forventning om at man hadde lyst til treffe andre på møtestedet. De begrensningene som fantes var knyttet til kjønn og til alder. For å delta i aktivitetene i kirkene og trossamfunnene krevdes det ikke at man sluttet seg til religionen. Noen steder var det likevel det religiøse som var det brukerne har felles.

Næringsvirksomheter som treffsted

I området Grønland/Nedre Tøyen møttes beboere med innvandrerbakgrunn, bl.a. i butikkene, på reisebyrået, hos frisøren osv., alle sammen med innehavere med etnisk minoritetsbakgrunn. Kvinner møttes i stoffhusene, som ble drevet av kvinner med lignende etnisk bakgrunn som dem selv. Menn møttes i virksomheter som ble drevet av menn. Lokalene ble møtesteder, ikke bare for dem som kjøpte noe, men også for dem som kjente eieren. Eller for stoffhusenes del, venninner avtalte å møtes der, bl.a. fordi disse butikkene var et av de få "fristedene" de hadde

utenfor hjemmet. I det andre området, i Gransdalen, fantes det ikke næringsvirksomheter som hadde spesialisert seg på vareutvalg fra de ulike opprinnelseslandene til områdets beboere. Her var hele handelsstanden preget av å være norskdominert, og vårt inntrykk var at butikkene ikke fungerte som møtested og informasjonsentral mellom beboere på samme måte som på Grønland/Nedre Tøyen. I en flerkulturell drabantby i Stockholm, Rinkeby, har en lykkes med å etablere næringsvirksomhet med innehavere fra ulike innvandrerland. Hele kjøpesenteret er preget av mangfold i kulturelle tilbud og vareutvalg, noe som har gitt området et positivt rykte. Mennesker som ikke selv bor i Rinkeby drar til senteret for å oppleve atmosfæren, møte mennesker og handle. Dette gjelder både svensker og innvandrere.

Ledere å identifisere seg med

Flere av møtestedene hadde ansatte ledere med etnisk minoritetsbakgrunn. Det gjaldt ungdomsstedene, det flerkulturelle eldresenteret, trossamfunnene og næringsvirksomhetene. Vårt inntrykk er at det gjorde det lettere for en del mennesker med minoritetsbakgrunn å identifisere seg med et sted, når lederen og/eller ansatte hadde minoritetsbakgrunn. Det ga signaler om at virksomheten var åpen for flere måter å gjøre ting på enn det en forbinder med den "norske måten". Det ga også signaler om maktrelasjoner mellom majoritet og minoritet. På slike steder var det ikke gitt at brukerne med innvandrerbakgrunn var i en underordnet posisjon. De fikk like gjerne innflytelse og sentrale roller.

Møtesteder som integrasjonsarena

"Jeg har tenkt det sånn at hele senteret skal være en integrasjonsarena. Og, integrasjonsarena betyr at de eldre innvandrerne som kommer hit, har mulighet til å treffe det norske samfunnet. Hvordan skal de få kontakt med det norske samfunnet? Jo, gjennom kontakt med eldre nordmenn. Jeg mener det er en viktig funksjon de eldre norske har her."
(Leder av det flerkulturelle eldresenteret)

Denne uttalelsen viser at lederen hadde en klar oppfatning av at de eldre norske hadde et visst ansvar for å inkludere eldre innvandrere og inngå i en meningsfull kommunikasjon med dem. Etter hans forståelse ble de norske eldre en slags innfallsport til det norske samfunnet for innvandrerne på eldresenteret. Dette handlet om et syn på læring og inkludering som spilte på vekselvirkning mellom språkutvikling og deltakelse i sosialt liv. Gjennom å legge til rette for daglig samvær og kommunikasjon mellom eldre mennesker med ulik bakgrunn, fikk de viktig kulturell og språklig stimulering. Dette gjaldt både norske eldre og de som hadde innvandrerbakgrunn. Dersom en lyktes med å legge til rette for et positivt og støttende samhandlingsmiljø, kunne det gi noe til begge sider. Og, fordi kommunikasjon stort sett foregikk gjennom samtale, var det ønskelig at eldre minoritetsspråklige gjennom deltakelsen ble motivert til å lære mer norsk, om de ikke alt behersket det. Dette handlet om å se språklig utvikling og sosial deltakelse i sammenheng. Det motsatte ville være om de eldre innvandrerne måtte lære å snakke norsk på kurs, før de kunne delta og samhandle med de andre brukerne av eldresenteret (Øzerk, 1992).

Hvis vi kobler denne tankemåten til andre møter og møtesteder vi har sett på, så ser vi at aktiviteter som skjedde i Furuset kirke, som mandagsklubben, nattkafé for ungdom, ulike aktiviteter på biblioteket og dagsenteret på Furuset, ulike idrettsarrangementer, de forskjellige næringsvirksomhetene på Grønland, Friluftssenteret, Gamle Oslo aktivitetshus og Urtehagen

senter på Grønland, fungerte som steder der deltakelse bidro økt til kommunikasjon og dialog, uavhengig av språkferdigheter. Det styrket brukernes språklige, kulturelle og sosiale erfaringsbakgrunn som var relevant for deltakelse i samfunnet. For brukere av alle bakgrunner bidro denne formen for samhandling til at de inngikk i personlige relasjoner med mennesker av annen bakgrunn enn dem selv. Dette medvirket på sin side til å svekke stereotype og ofte negative kategoriseringer av "den andre". I stedet vokste det frem hele mennesker, man ble en person i stedet for en kategori. I en slik sammenheng vil møtesteder i bomiljø ha betydning for integrering på mikronivået og for holdningsdannelse.

Nærhet

Dette har handlet om lokale møtesteder, dvs. møtesteder der folk bor. Det kom frem at nærhet til hjemmet kombinert med lave terskler for deltakelse, hadde betydning for bruk. For eksempel var det tryggere for foreldre å la barn og ungdom gå på møtesteder/aktiviteter i nærmiljøet enn å sende dem ut av området. Ungdommene selv la vekt på at når tilbud for dem lå nær, var de lette å bruke. Dessuten følte de seg trygge, og gjennom deltakelse fikk de flere bekjente og fikk utvidet sitt nettverk i området de bodde, noe som igjen bidro til å øke opplevelse av trygghet. Fra kvinners side kom det frem at det var praktisk å ha møtesteder i nærheten. Da rakk de alt de skulle, og slapp å bruke så mye tid på transport. Dessuten bodde de andre de ble kjent med også i nærheten, slik at de, akkurat som ungdommen, fikk utvidet sitt lokale nettverk, noe som bidro til å øke trivselen. Med møtesteder i nærmiljøet var det større muligheter for spontanitet og tilfeldige treff. Man behøvde ikke å planlegge for å treffe andre mennesker.

Små steder store møter

De møtestedene vi oppsøkte hadde varierende karakter. Det de hadde felles var at de hadde en betydning for mennesker i nærmiljøet, noen også for mennesker fra andre steder i byen. På disse stedene viste det seg at mennesker traff mennesker, snarere enn at innvandrere møtte nordmenn. Det ble utviklet løse bekjentskaper med noen og dypere relasjoner med andre. Gjennom møtene mellom personer fikk man et innblikk i andre virkeligheter. Man ble ansopret til å verdsette andre skikker og livssyn enn det man selv var bærer av. Innenfor rammer av tillit og åpenhet utviklet det seg "rom", hvor det å gi av seg selv ikke ble møtt med negative sanksjoner, men med positiv oppmerksomhet. Dette enten møtenes kjerne var samtaler eller det å gjøre noe sammen.

I forbindelse med videreutvikling av det norske samfunnet som et flerkulturelt samfunn, er vi ikke tvil om at lokale møtesteder hvor mennesker kan møtes tilfeldig eller planlagt vil være en styrke. Som en motvekt til oppsplitting av hverdagslivet og nettverk spredd over hele kloden, vil det være behov for små og nære "stoppesteder" hvor beboere kan møte hverandre som mennesker og inngå i meningsfulle sammenhenger, ikke av annen grunn enn at de bor i samme område. "Jeg liker meg på Furuset fordi jeg bor her, er kjent her og har vennene mine her," ga en ung gutt i Gransdalen som forklaring på hvorfor han trivdes på Furuset og ikke ønsket å flytte.

9 Til planleggere av møtesteder i flerkulturelle bomiljø

Det finnes ingen trylleformular i forhold til vellykket planlegging av lokale møtesteder, men det er viktig at det finnes varierte møtesteder for at et bomiljø skal fungere godt. Hvordan det enkelte sted bør være, avhenger av hvem som bor i området, hva som ellers finnes av tilbud, hvem som tar initiativ og hvem som skal drive møtestedet. Hvor et møtested blir lokalisert har betydning for hvem som vil bruke det. Her blir spørsmål om legitimitet og avstand viktig. Noen troende kvinner av innvandrerbakgrunn kan f.eks. finne seg til rette i menighetslokaler så fremt det ikke drives misjonering, mens andre lettere vil komme dersom man benytter mer nøytrale lokaler. Møtesteder i et konkret borettslag kan oppleves å bare være for de som bor der, hvis det ikke signaliseres tydelig at det er åpnet for alle osv.

Ved planlegging av nye møtesteder kan det være det være lurt å ta hensyn til følgende:

- Vær lyttende til signaler fra det aktuelle bomiljøet og bygg videre på ideer som kommer fram. Det letter oppslutningen.
- Involver representanter for målgruppene i planarbeidet. Hva er de opptatt av, hvilke behov har de, hva slags fysiske og praktiske løsninger kan være aktuelle osv.. Vær samtidig oppmerksom på at avklaring av behov er en prosess som tar tid og at behov stadig fornyer seg.
- Engasjer representanter for målgruppene i synlige lederstillinger på møtestedet.
- Ha både generelle tilbud som er åpne for alle og mer spesialiserte tilbud for interesserte.
- Prøv å ikke detaljplanlegge alt. Vær åpen for innspill og forslag fra brukerne, både når det gjelder hva og hvordan ting kan gjøres.
- Alt behøver ikke nødvendigvis å være helt ferdig. Involver brukerne i hvordan rommene skal se ut, innredes og brukes.
- Forsøk å involvere brukerne i driften der det er aktuelt. F.eks. kan i mange tilfelle brukere få ansvar for matlaging og servering eller andre oppgaver, noe som kan føre til et variert og spennende menytilbud, tilhørighet og mer ansvarsfølelse for stedet.
- Ikke vær redd for å prøve og feile i utvikling av aktiviteter og driftsform.
- Ha åpningstider som passer brukerne og er lette å forholde seg til.
- La møtestedet i størst mulig grad være gratis å bruke. Da kommer det flere.
- Vær oppmerksom på at det kan ta tid å gjøre et nytt sted kjent.
- Noen ganger kan det være lurt å samlokalisere aktiviteter, slik at folk med ulike interesser kan møtes og få en felles tilhørighet. Et mangfold av aktiviteter gjør at flere grupper av mennesker kan ta stedet i bruk, noe som kan bidra til økt kontakt og samhandling i et boligområde. Samtidig bør en være oppmerksom på at enkelte grupper kan ha behov for å prege sitt møtested på sin måte.
- Kommunen bør støtte opp om lokale aktiviteter og initiativ. Kommunen kan gi veiledning, oppmuntring og økonomisk og praktisk støtte.

Til slutt, ikke forvent at permanente møtesteder av en viss størrelse kan drives på frivillig basis. Driftsgrunnlag i forhold til lokaler, utstyr og noen ansatte er nødvendig. Det er imidlertid ingen grunn til ikke å satse på frivillige medhjelpere der det ligger til rette for det.

Epilog

Arild Nyquist; Ugledikt¹⁵

Hallo, langt der inne i skogen?
Er du der, langt der inne i skogen?
Gjemmer du deg, langt, langt der inne i skogen, og ikke vil komme ut?
Kom ut da vel, du som gjemmer deg langt,
langt inne i skogen og ikke vil komme ut.

Jeg vil så gjerne hilse på deg, og bli
kjent med deg, og snakke med deg – og så kan du
hilse på meg, og snakke med meg,
og bli kjent med meg du også.

Jeg syns det er dumt at du gjemmer deg langt der
inne i skogen og ikke kan se meg, og at jeg står
her ute på veien og ikke kan se deg – for hvis vi
ikke kan se hverandre, og snakke med hverandre,
tenker vi kanskje stygge tanker om hverandre.
Du tror at jeg er en tyv, og jeg tror at du er en tyv,
og du tror at jeg er stor og stygg og sterk og vil slå deg,
og jeg tror at du er stor og stygg og sterk og vil slå meg,
og du tenker at jeg spytter på deg, og jeg tenker at du spytter på meg,
og slik står vi langt, langt fra hverandre og tenker dumme stygge
ting om hverandre.

Derfor roper jeg på deg nå, jeg roper så høyt jeg
bare kan: Kom ut av skogen da!
Kom ut og hils på meg da!

... Vil du ikke, sier du?
Tør du ikke, sier du?
Vil du at jeg skal komme inn til deg i stedet?
Ja, da kommer jeg da.
Nå kommer jeg...

¹⁵ Trykket med dikterens tillatelse.

Litteraturliste

- Anderson, Astrid (1998): "Sans av steder i Melanesia" i *Norsk antropologisk tidsskrift*, no.9: s.21–33.
- Brox, Ottar (1989): *Praktisk samfunnsvitenskap*. Universitetsforlaget, Oslo.
- Eidsvåg, Inge (1992): "Norges flerkulturell fortid": i *Fellesskap til besvær* (red.) Long Litt Woon; Universitetsforlaget.
- Ganapathy, Jai S. og Susanne Søholt (1999): *Møter og møtesteders betydning i flerkulturelle boligområder*. Byggforsknotat 34.
- Grønhaug, Reidar (1979): Nordmenn og innvandrere. Om etnisitet og klasse som to ulike forutsetninger for sosial deltagelse i Norge; R. Grønhaug (red). *Migrasjon, utvikling og minoriteter*. Oslo.
- Gullestad, Marianne (1989): *Kultur og hverdagsliv. På sporet av det moderne Norge*. Universitetsforlaget.
- Guzman, Maria (1997): Rom og tilhørighet: Mellom det lokale og det globale. *Norsk antropologisk tidsskrift*, (8) 193-207.
- Hagen, Djuve og Vogt (1994): *Den delte byen*. Fafo, Oslo.
- Haugen, Inger Altern (1988): "Betegnelsen og navning" i *Kulturforskjeller og gjensidig forståelse* (red.) Aud Korbøl; Institutt for samfunnsforskning.
- Hirsch, E. & O'Hanlon (red.) (1995): *The Anthropology of Landscape: Perspectives on Place and Space*. London.
- Hylland Eriksen, Th. (red.) (1997): *Flerkulturell forståelse*. Tano Aschehoug.
- Hylland Eriksen, Th. (1991): *Veien til et mer eksotisk Norge: En bok om nordmenn og andre underlige folkeslag*. Ad Notam.
- Høgmo, Asle (1996): "Jo mer vi er sammen, jo mer fremmede vi blir", i Tor Halfdan Aase, red. *Metodologiske tilnærminger til studiet av fordommer og diskriminering*, Norges forskningsråd.
- Høgmø, Asle (1998): *Fremmed i det norske hus*. Innvandreres møte med bygdesamfunn, småby og storby. Ad Notam.
- Kant, Immanuel 1992: Perpetual Peace: A philosophical sketch, i *Kant: Political writings*. H.Reiss (red.) Cambridge side 106.
- Leach, Edmund (1961): *Pul Eliya – A Village in Ceylon*. Cambridge University Press.

- Moshuss, Geir (1992): Innvandrere og forretningsmann. Han er alltid så lur. I *Felleskap til besvær*; Om nyere innvandring til Norge (red.) Long Litt Woon. Universitetsforlaget.
- Nordahl, Berit og Lillin Knudtzon (1996): *Nabokontakt og deltakelse i indre by*. Byggforsknotat 14.
- Oldenburg, Ray (1989): *The Great Good Place*. Marlowe and Company, New York.
- Oslo kommune (1999): *Statistisk årbok for Oslo*. Oslo kommune, Byrådsavdelingen for finans.
- Patton, M.Q. (1980): *Qualitative Evaluation and Research Methods*. Sage Publications.
- Ponty, Merleau (1962): *Phenomenology of Perception*. Routledge & Kegan.
- Rodman, Margaret (1992): "Empowering Place: Multilocality and Multivocality", i *American Anthropologist*, vol. 94, no. 3.
- Schierup, Carl Ulrik (1993): *På kulturens slagmark: Mindretal og størretal taler om Danmark*. Sydjysk universitetsforlag, Esbjerg.
- Schwartzmann, Helen (1989): *The Meeting: Gatherings in Organisations and Communities*, Plenum press, New York.
- Sipe, Nancy (1998): "Vi kaller dem innvandrere...", i *Materialisten*, no. 1.
- Stamsø, Mary Ann (1999): *Den store boligdugnaden. Boforhold for flyktninger*. Utviklingsprogrammet for flerkulturelle bomiljø. Byggforsk prosjektrapport 252.
- St.meld. nr. 39 (1973 - 74) Om innvandringspolitikken.
- St.meld. nr. 74 (1979 - 80) Om innvandrere i Norge.
- St.meld. nr. 17 (1996 - 97) Om innvandring og det flerkulturelle Norge.
- Sæter, Oddrun og Lars-Marius Ulfrstad (1998): *Stedsutvikling, kunst og kultur i en drabantby. En studie av kultursatsing i Furuset bydel i Oslo*. Byggforsk prosjektrapport 235.
- Søholt, Susanne (1994): *Innvandrerens deltakelse i bomiljø*. Byggforsk prosjektrapport 166.
- Søholt, Susanne og Berit Løfsnes (1990): Møtesteder = aktivitet + kontakt, *Nr. 5 i temaserien Flerkulturelle boligområder*, Byggforsk og Utlendingsdirektoratet.
- Søholt, Susanne (1988): *Erfaringer fra forsøk med fellesthus*, rapport nr. 2 fra Statens nærmiljøutvalgs forsøk i nærmiljø og lokalsamfunn. NIBR.
- Søholt, Susanne (1996): *Primærmedisinsk verksted. Kartlegging av erfaringer med en pakistansk-norsk helseopplysningsgruppe*. Byggforsknotat 1.

- Søholt, Susanne (1997): *Helsefremmende ledelse. En evaluering av gruppeledere med innvandrerbakgrunn*. Byggforsk prosjektrapport 225.
- Taylor, Charles (1992): *Multiculturalism and the Politics of Recognition*.
- Thorbjørnsrud, Berit og Ada Engebriksen (1995): *Norge som flerkulturelt samfunn*. Kommunaldepartementet og Utlendingsdirektoratet.
- Tilley, Christopher (1994): *A Phenomenology of Landscape: Places, Paths and Monuments*. Oxford: Berg.
- Vegheim, Berit (1996 og 1997): *Forprosjektet "Nettverk og møteplasser for unge innvandrere med funksjonshemming"*. Delprosjekt rapport 1 og 2. Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon
- Wallerstein, Nina (1992): "Powerlessness, Empowerment and Health: Implications for Health Promotion Programs", i *American Journal of Health Promotion*, Vol. 6, No 3, s. 197-205.
- Øzerk, Kamil (1992): *Tospråklige minoriteter. Sirkulær tenkning og pedagogikk*. Oris forlag.

Vedlegg:

INTERVJUGUIDE FOR BRUKERE

Navn

Utdanning

Kommer fra by / landsby

Botid

Sivilstatus

Kjønn

Ant. Barn

Nasjonalitet

1. Hvor bor du?
2. Hvordan opplever du det å bo der?
3. Trives du der
4. Hvor lenge har du bodd der?
5. Har du kontakt med andre beboere? Med hvem?
6. Hva slags kontakt har du? Hvis ikke hvorfor?
7. Har barna dine kontakt med andre barn i bomiljøet? Hvor?
8. Går barna dine i barnehagen / på skolen?
9. Er de med på fotballag, idrettslag, musikkorps, speider?
10. Deltar du aktivt i bomiljøet? Hvordan?
11. Hva betyr miljøet rundt bomiljøet?
12. Hva savner du i bomiljøet?
13. Er det noe du tror vil bedre bomiljøet?
14. Hva kan du selv gjøre for å bedre bomiljøet?
15. Kunne du tenke deg å bo et annet sted?
16. Kjenner du til møtesteder i området? Bruker du det? Hvorfor? Hvorfor ikke? Andre møtesteder
17. Hva opplever du selv som møtesteder der du bor?
18. Hva gjør du i fritiden?
19. Går du ut?
20. Hvor går du?
21. Hvor ofte går du ut?
22. Hva gjør du der?
23. Treffer du andre mennesker?
24. Hvem treffer du?
25. Hva betyr dette stedet for deg?
26. Hvordan opplever du dette stedet?
27. Er det viktig å ha et sted som dette? Hvorfor?

INTERVJUGUIDE FOR LEDERE

Navn på stedet

Adresse

Kontaktperson

Tlf.

1. Hvem tok initiativ til å etablere stedet?
2. Hvem har hatt ansvar for planlegging av stedet?
3. Hvem har ansvar for den daglige driften av stedet? (formelle ansvar, styrer, egne grupper)
4. Målsetting for etablering av stedet, hva ønsket man å oppnå?
5. Når ble stedet tatt i bruk?
6. Hva brukes stedet til?
7. Hvilke effekter har stedet hatt i lokalmiljøet? (flere har blitt kjent, kontakt mellom ulike grupper)
8. Hvem bruker stedet? (alder, kjønn og nasjonalitet) (interesser)
9. Er stedet åpent hele tiden? (når? Mest besøkt)
10. Var det noe aktivitet eller aktiviteter som var tiltenkt i utgangspunkt?
11. Har det blitt flere eller færre aktiviteter?
12. Er aktiviteter organisert eller uorganisert? (åpent for alle, medlem, forening, gruppe)
13. Har man oppnådd det man ønsket når møtestedet ble tiltenkt?
14. Har møtestedet endret seg over tid?
15. Hvem er det mest aktive brukere?

